

KARYS

1986 Vasaris — February

Nr. 2

KARYS

1986
Nr. 2 (1619)

Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖ

TURINIO SKYRIAI: Karinės Žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje Pasižvalgius,
Kronika ir Šaulių priedas — Tremties Trimitas
Redaktorius — Balys Raugas, 415 Main St., Delran, N.J. 08075
Administratorius — Alfonsas Samušis

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriamus straipsnius siųsti redaktoriaus adresu. Įvairių autorių straipsniai, skelbiami KARYJE, nevisada reiškia redakcijos nuomonę. Straipsniai gali būti trumpinami bei taisomi. Korespondencijos spausdinamos tik apie ramovėnų, šaulių ar birutiečių veiklą bei jų narius. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. \$9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.
Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

Čekius arba Money Orders adresuoti tik KARYS vardu, - ne "Warrior" ar kt.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ, a Not-For-Profit Corporation, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid at Brooklyn, N.Y. Postmaster. Send Address changes to: KARYS, 341 Highland Boulevard, Brooklyn, N.Y. 11207

TURINYS

Laisvės paminklas prie VD muziejaus Kaune	viršelio 1
Prie Nežinomojo kareivio kapo Vasario 16	viršelio 4
S. Suž. — Vasario 16 slaptas minėjimas	49
Dr. K. Ēringis — Lietuvos karių mirtis	53
A. Budreckis — Kurlink teisingumas?	61
L.G.K. — Praeities dokumentų šviesoje	65
V. Vosylius — Karo aviacijos meteorologijos tarnyboje	67
A. Skirka — Marijampolės karo komendantūroje	70
A. Pleškys — Pavėluotas žygis į Vilnių	73
KARIO SKYRIAI:	
Mūsų spaudoje pasižvalgius	74
Karinės žinios	77
P. Matekūnas — Niujorko ramovėnų Kario leidėjų, 35-tis	81
Šaulių priedas:	
Tremties trimitas	85
Turinyje: 1986-tuosius metus pradėdant, seiminė ir prezidentinė Lietuva, Mūsų sostinės bažnyčios, Kronika.	

ATSTOVAI:

Baltimore — K. Česonis, California — A. Audronis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis,
Aurora, Col. — Br. Masiokas, Australia — V. Šalkūnas

PLATINTOJAI

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walsgott St., North
Geelong, Vic. 3215

S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona,
NSW, 2199

KANADOJE

TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas,
St. Prapas.

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Baly's Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas

OMAHA, NB — Jonas Smailys
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

ANGLIJOJE

S. Kasparas, 32 Puteaux House, Roman
Road, London E 2. ORF, England

SPAUSDINA

Franciscan Press
341 Highland Blvd. Brooklyn, N.Y. 11207

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARYS

Atgavintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 2 (1619)

VASARIS — FEBRUARY

1986

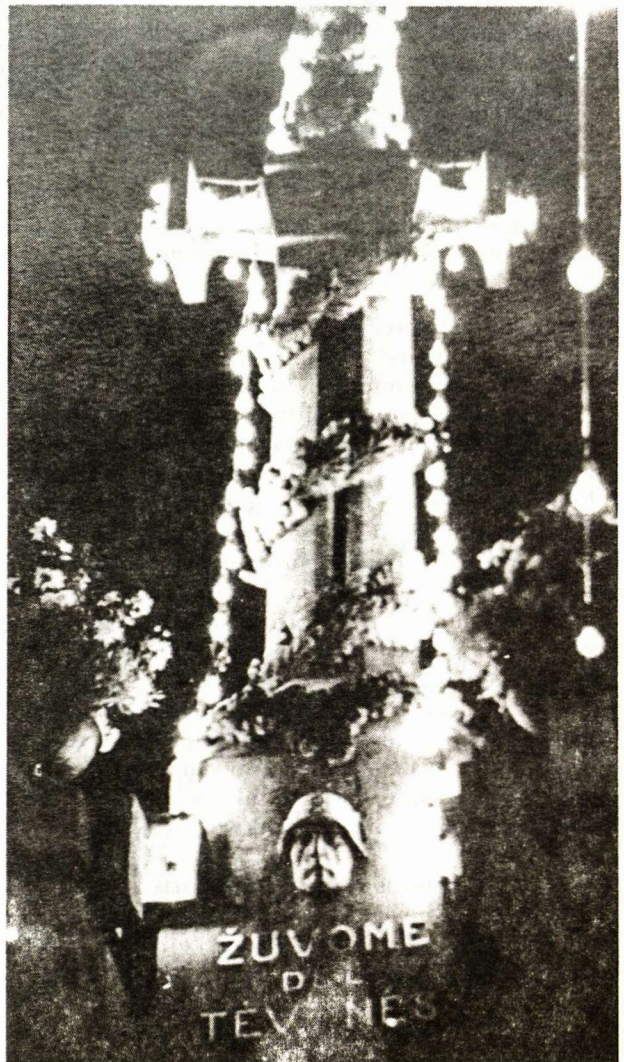
Vasario 16-ji testiprina mus darbams dėl Lietuvos laisvės!

VASARIO 16 SLAPTAS MINĖJIMAS pirmosios bolševikų okupacijos metu Vilniuje

Vasario Šešioliktoji 1919 metais buvo sekmdienį. Vilniuje lietuviams tai “buvo kartu džiaugsmo ir liūdna diena” — rašo kan. Povilas Dogelis savo pirsiminimuose (1936). Džiaugsminga, nes Lietuva prieš metus buvo pasiskelbusi nepriklausoma ir kūrė savo tautinę valstybę. “Liūdna, nes Lietuvos sostinėje Vilniuje sėdėjo bolševikai. Jie nuplėšė nuo Gedimino kalno plevėsuojančią Lietuvos vėliavą ir Tarybos vėliavai (Jurgio prospekte, Red.) padarė begėdišką operaciją išpaudami lietuviškus ženklus ir ant tos pačios medžiagos pritaisydami savo ženklus. Pasirekšti betkokiam Lietuvos Nepriklausomybės judėjimui bolševikai griežčių griežčiausiai draudė. Kad ir suvaržyta lietuvių dvasia, tačiau prasiveržė iš bolševikų varžtų 15 vasario. Sumanyta tą džiaugsmingą dieną paminėti viešu vakaru. Apie leidimą nė kalbos negalėjo būti. Bolševikai jo neduos. Tat... reikia slaptai rinktis.”

Slapta liaudies sąjunga

Bolševikai Vilniuje sėdėjo jau šeštą savaitę. Per tą laiką net ir tie, kurie buvo jų laukę, nusivylė. “Rusijoje nesant pakankamai maisto, bolševikų kariuomenei užėmus Vilnių, pilnas miestas primarmėjo iš Rusijos civilių žmonių — pėsčiųjų ir važiuotųjų. Kareiviai iš žmonių rekvizuotus maisto produktus dalindavo saviems burliokams... Gyvenimas darėsi kaskart vis sunkesnis”. Dėl to

Žuvusiems paminklas Kauno karių kapinėse Vėlinių vakare. Paminklas okupantų sunaikintas

Karo invalidų komanda grįžta į Karo muziejų po žuvusiųjų pagerbimo apeigų. Nuotrauka daryta apie 1925 metus. Iš Lietuvos foto archyvo

ypač širdo lietuviai, o lietuviam akis badė ir lenkai, kad lietuvis “Mickevičius Kapsukas buvo vyriausiu visų komunistinių jėgų Vilniuje komisaru. Jisai, darydamas mitingus, nuolatos kalbėjo kariuomenei apie greitą paėmimą Kauno ir visos Lietuvos... Kai jie baugino užimsią Lietuvą, mūsiškiai visomis jėgomis organizavosi, stiprinosi, šarvavosi”.

Vilniuje buvo susiorganizavusi ir veikė slapta Lietuvių Liaudies Sąjunga. Ji susidėjo iš kuopelių po 10 žmonių. Kuopelių ryšininkais daugiausia buvo Vilniaus moksleiviai. Jiems buvo duotas įsakymas žodžiu išnešioti žinią, kad Šv. Mikalojaus bažnyčioje bus pamaldos, o vakare sutartoje vietoje — minėjimas. Sekmadienį pamaldų niekas sukliudyti negalėjo. Bolševikai dar nebuvo spėję griebtis prievartos prieš kunigus ir bažnyčias. Tačiau masinis susirinkimas buvo pavojingas.

Gausus uždaras minėjimas

Žmonėm buvo patarta rinktis nurodyton vieton nedideliais būreliais — po kelis. Pastebėję, kad priekyje eina keletas, turėjo dėtis einą kita kryptimi ir palaukti, kol anie sueis kieman. Įeiti reikėjo iš kiemo, tamsiais užpakaliniais laiptais. “Prigužėjo pilnutėlė salė ištroškusių Lietuvą pagerbti... Vakaras su karštomis prakalbomis ir dai-

nomis praėjo pakelta nuotaika. Tautos himnas nuskambėjo milžinišku džiaugsmu”.

Programai prasidėjus istorikas Ignas Jonynas, vėliau Kauno universiteto profesorius, dabar jau miręs, nupasakojo kelią į laisvę mažųjų tautų — Belgijos, Olandijos, Šveicarijos. Jos gražiai tvarkėsi — sakė, — karų nekelia. Kiekviena tauta, didelė ar maža, turinti teisę laisvai savo gyvenimą tvarkyti. Priminė žiląją Lietuvos praeitį, vėliau užklusias nelaimes, pasiryžimą vėl atkurti savo valstybę. Siekimas ją užgniaužti esąs neteisėtas ir nesutinkąs su revoliucijos skelbiamais laisvės šūkais. Mums tesąs vienas šūkis: “Lietuva, tėvyne mūsų!”... nuskambėjo himnas.

Išdavimas ir areštai

Meninei programai besibaigiant, prie durų pasigirdo klegesys. Pasirodė bolševikai. Užstoję išėjimą, apgraibinėjo išeinančius, surašinėjo iš pasų vyrus, kai kuriuos statė kampan. Ką išskirti, nurodinėjo vienas lietuvis, toks nuošąsa. Man jis krito į akį. Ir kan. P. Dogelis savo prisiminimuose pastebi:

“Būta šnipų... Užrašė ir mane. Supratome, kuo čia kvepia. Buvau laisvas po pirmųjų Nepriklausomybės iškilmų tiktai parą. 10 valandą nakties Oranžerijos gatvelėje Nr. 3 mano sapnus pertraukė įsibraudami į mūsų butą bolševikų

slaptosios policijos agentai... Įsakė rengtis ir eiti su jais”.

Tą naktį buvo suimta daugiau lietuvių: vieni dėl Vasario 16 iškilnių, kiti kaip žinomi veikėjai. Tarp areštuotojų, pasodintų į Lukiškių kalėjimą, buvo kun. J. Vailokaitis, kun. M. Reinys (vėliau Vilniaus arkivyskupas), F. Bortkevičienė, V. Stašinskas, Liudas Gira ir k.

Raudonoji blakė

Lukiškių kalėjime “Girai niežtėjo pirštai ką nors rašyti. Išgalvojo leisti juokų laikraštėlį... ranka rašytą. Kadangi pas bolševikus viskas raudona, tai ir tą laikraštį reikėjo pavadinti raudonai. Vardas dar turėtų atitikti bolševikų dvasią. Blakė, žmogaus kraują gerianti, kaip tik tiko tam laikraščiui pavadinti Taigi juokų laikraštis, L. Girus redaguotas, buvo pavadintas “Raudonoji Blakė”.

Kai 1940 metais antrą kartą bolševikai įsibrovė į Lietuvą, Liudas Gira jau buvo susidėjęs su raudonom blakėmis: Kaune ėjo iš kalėjimo vaduoti vadinamųjų politinių kalinių, žygiavo gatvėmis su jais susikabinęs, pasidarė švietimo viceministeriu, eilėmis rašė panegirikas bolševikam, savo retą barzdelę kratydamas gyre Staliną ir bolševizmą. Pabėgęs su rusais į Maskvą, grįžo į Lietuvą 1944 ir Vilniuje mirė. Pasakojama, kad prieš mirtį šaukęsis kunigo, bet raudonosios blakės neprileidusios.

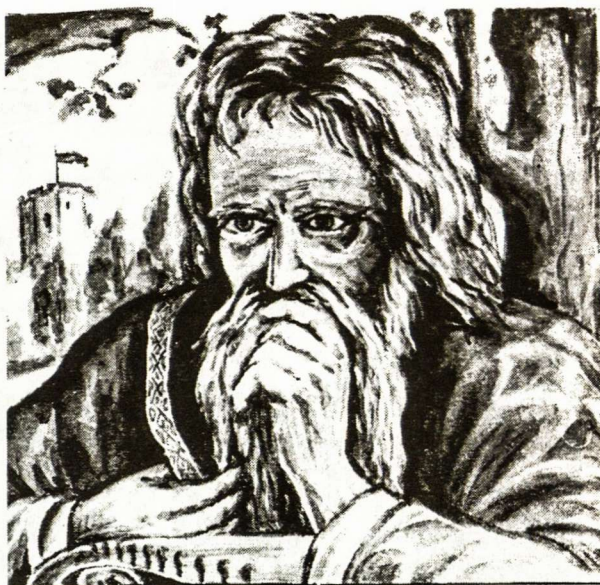
Plėšikai su raudona žvaigžde

Bolševikai pirmąjį kartą į Vilnių įėjo Trijų Karalių šventės išvakarėse — iš sausio 5 į 6. Kai rytą pakilome, baltam apšarמושiam mieste pasirodė kai kur raudonos dėmės, it sukrekėjusio kraujo. Giedri Trijų Karalių šventė su balta žvaigžde buvo sudrumsta raudono antplūdžio.

Tuo tarpu tas plūsmas buvo stipresnis už gyventojų pasipriešinimą. “Tame susirėmime buvo keletas komunistų nušauta. Bolševikai... ties katedra aikštėje padarę sklepą, juos iškilmingai palaidojo. Prieš laidojant, užmuštųjų lavonus po miestą nešiojo iškilmingoje eisenoje, kaip kokias brangias relikvijas”. Paskui prasidėjo plėšimai ir vagystės. Plėšė krautuves, sandėlius ir namus.

“Patriotas” atėjo karti...

Tuo metu Vilniuje gyvenęs kun. Juozas Tumas-Vaižgantas, žmogus optimistas, it vaikščiojusi tarp žmonių šypsena, nuėjo pakalbėti su komisaru pirmininku Vincu Kapsuku. Jį pažino dar iš caro laikų, kai abu kovojo su žandarais. Vincas Mickevičius-Kapsukas slapstėsi ir klebonijose. Vaiž-

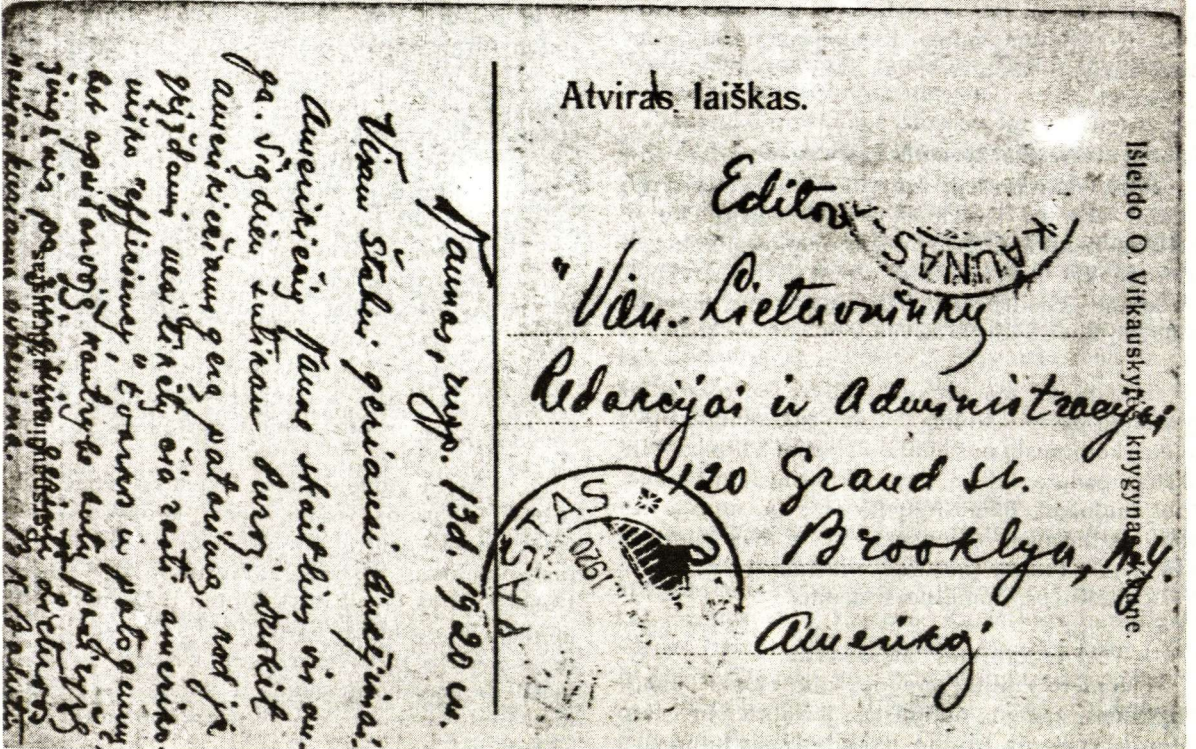

gantas savo raštuose apie tai užsimena ir pastebi: “Tavo duoną valgė ir tave koliojo”. Išsikoliojo jis su kun. J. Tumu ir 1919 metais. Girdi, “Kauno buržujų valdžia pastoja kelia raudonajai armijai pereiti į Vokietiją, kur laukia spartakai; su jų pagalba bus galima ir visą Europą užimti; reikia pirma tiktai išskirti Kauno buržujus”. Kai kun. J. Tumas pastebėjo, kad Kaune susitelkę lietuviai patriotai rūpinasi Nepriklausomą Lietuvą atstatyti, tai Kapsukas pašoko šaukdamas: “Aš taip pat patriotas, bet kitoks; man rūpi socialistinė Lietuva sąjungoje su Rusija, o ne buržuazinė; Tarybų Lietuva turės laisvę, gerą valdžią ir tvarką”. Tada kun. J. Tumas nurodė, kad tvarka Vilniuje darosi prasta, nes siautėja svetimieji, o Lietuvos vėliava draskoma. Kapsukas į tai atsakęs, kad visą savo amžių kovojęs dėl raudonos vėliavos, tai dryžos spalvos negalys pakęsti, o plėšikavimas esąs tik laikinis. Vaižgantas suprato, kad to žmogaus jau neperkalbėsi ir kad už jo pečių stovi kiti — rusai.

Iš lietuvių stovėjo greta Kapsuko dar Zigmą Aleksa-Angarietis (vidaus reikalų komisaras, areštų vykdytojas), Vaclovas Bielskis (žemės ūkio komisaras), Vaclovas Biržiška (švietimo), dr. Andrius Damaševičius (sveikatos), rabino mokslus ėjęs Simonas Dimenšteinas (darbo) ir kt. Gal kai kurie iš jų ir padėjo lietuviams, kaip kartais parašoma, tačiau be savanorių aukos ir kraujo Nepriklausomoji Lietuva nebūtų nuo “kapsukinio patriotizmo” apsigynusi.

S. Suž.

(Darbininkas, 1959 m., vasario 6 d., nr. 20.)

Įdomus atvirukas, rašytas B. K. Balučio 1920 m. iš Kauno

Taip atrodė dešimties litų banknotas. Paveiksle Lietuvos Taryba, paskelbusi Vasario 16-sios Akta.

LIETUVOS KARIŲ MIRTIS SOVIETŲ ARMIJOS GRETŲ REPLĖSE

(Antrojo pasaulinio karo pabaigos 40-mečiui)

(Tęsa iš Kario 1 nr.)

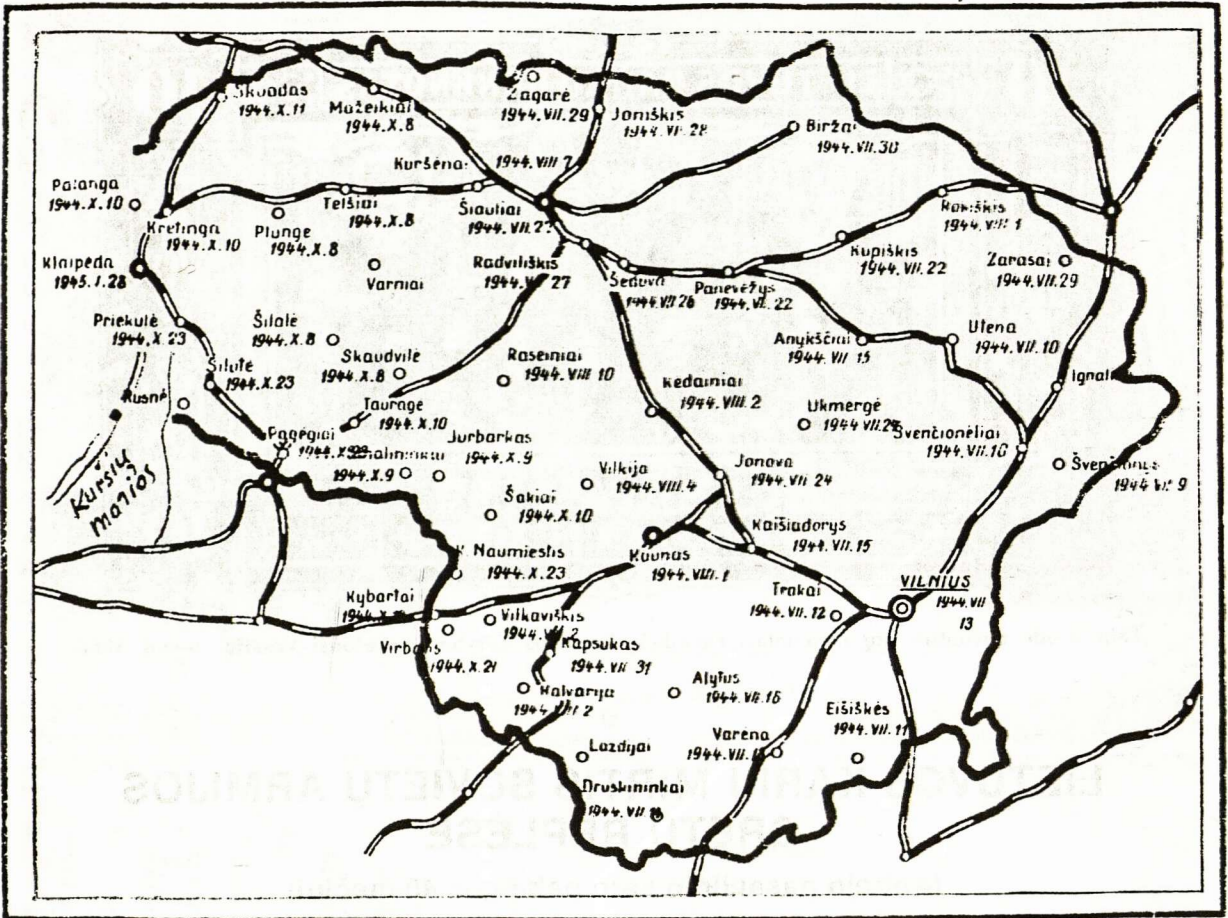
III UŽ KALNŲ KARALIŲ TAKAS

Iki 1944 metų birželio vidurio Rytų fronto centrinėje dalyje buvo palyginti ramu. Tuomet taip vad. 16-ji Lietuviškoji šaulių divizija buvo 1-jo Pabaltijo fronto kariuomenės sudėtyje. Birželio antroje pusėje sovietams plečiant puolamuosius veiksmus, 16-ji divizija birželio 29 d. pradėjo puolimą šiaurryčiau nuo Dretunės miesto, užtikrindama iš šiaurės 4-osios smogiamosios armijos puolimą Polocko kryptimi. Divizija, su nuostoliais atlaikiusi smūgius iš dešinės, vedė ypač sunkias kautynes forsuojant Drisos upę.

1. Jie žygiavo į naujokyno kapus

1944 m. liepos 12 d. "Lietuviškoji" divizija, kurioje mažai beliko lietuvių ir Lietuvos žydų (jie buvo žuvę arba sužeisti buvo pasklidę ligoninėse), užbaigusi operacijas prie Polocko, gavo įsakymą žygiuoti į Lietuvą. Tuo metu sovietai jau buvo

užėmę ne tik Minską, bet ir Uteną, Švenčionėlius, Trakus ir Eišiškes. Vilniuje Vokiečių įgula pasidavė liepos 13. Sovietai Anykščius užėmė liepos 13 d. Taigi, 16-jai divizijai liepos 12 d. prasidėjo didysis žygis nuo Polocko į Lietuvą ir per Lietuvą, kai kuriomis dienomis įveikiant net po 50 kilometrų. Liepos 26 dieną divizija jau žygiavo Panevėžys-Šeduva kelio tarpsnyje, vis dar be sąlyčio su atsitraukiančia vokiečių kariuomene. Pagaliau, liepos 27 d. sovietams užėmus Šiaulius, 16-ji divizija perėjo 2-sios armijos žinion ir buvo operatyviai pavaldi 5-sios tankų armijos vadui. Divizijos pulkai užėmė ugnies pozicijas į Vakarus nuo Šiaulių Vijuolių, Toločių, Paitaičių, Verdulių, Žaliukų kaimų bare. Dalis artilerijos ir antrojo ašelono pėstininkų pulkas užėmė ugnies pozicijas vakariniam Šiaulių miesto pakraštyje. Rugsėjo 17-19 dienomis divizija atlaikė mirtingas vokiečių atakas ir jos paskubomis papildytos rusais kovotojų eilės labai praretėjo. Tik neaišku ar tose kautynėse

Lietuvos miestų okupavimo datos 1944-1945 m. Šaltinis: V. Karvelis. Lietuvos TSR išvadavimas iš hitlerinės okupacijos 1944 - 1945. Vilnius, Mintis, 1973

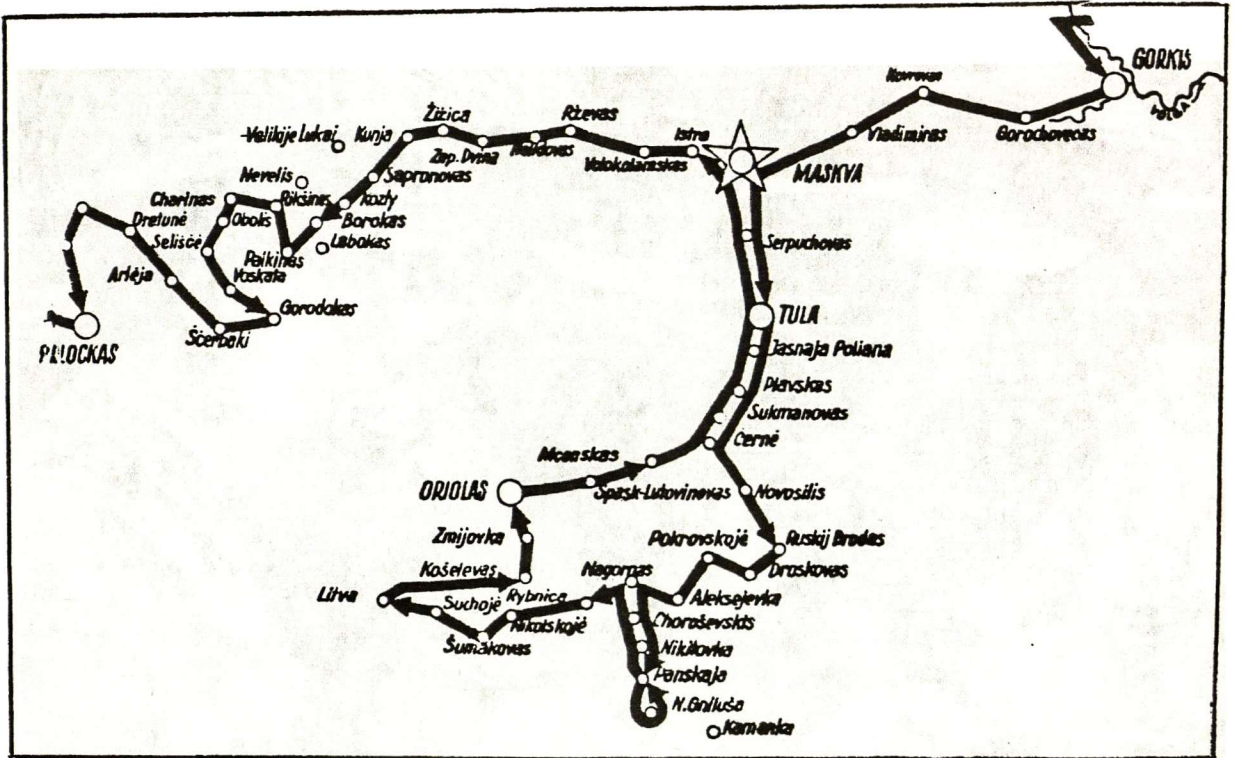
jau dalyvavo pagal 1944 m. rugpjūčio 8 d. sovietų "mobilizaciją" ir gaudynes naujai paimti 1908-26 metais gimę vyrai. Mat sovietai tuojaus metė į frontą tuos paimtus lietuvius, kurie buvo tarnavę Nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje. Kitus gi išvežė Rusijon į atsarginius pulkus apmokyti.

16-ji lietuviškoji divizija 1945.I.14 buvo atšaukta iš Kuršo pozicinių kovų fronto ir po žygio buvo sutelkta Kretingoje bei jos apylinkėse. Sausio 25 20:00 val. Klaipėdos puolimo išvakarėse divizija buvo pasiūsta į Klaipėdos frontą pakeisti sumuštų dalių. Trečią kovos dieną Klaipėda buvo užimta. Sausio 31 dieną kovos buvo nurimusios. Būdinga, kad sovietų 32-sios šaulių apnaikintos divizijos 43-čias pulkas forsavo Kuršių marias šiauriau Alksninės, išsikėlė Kuršių Nerijoje, bet patyrė sunkius nuostolius ir buvo atmuštas. Tačiau vokiečių pasipriešinimas irgi pakriko. Sausio

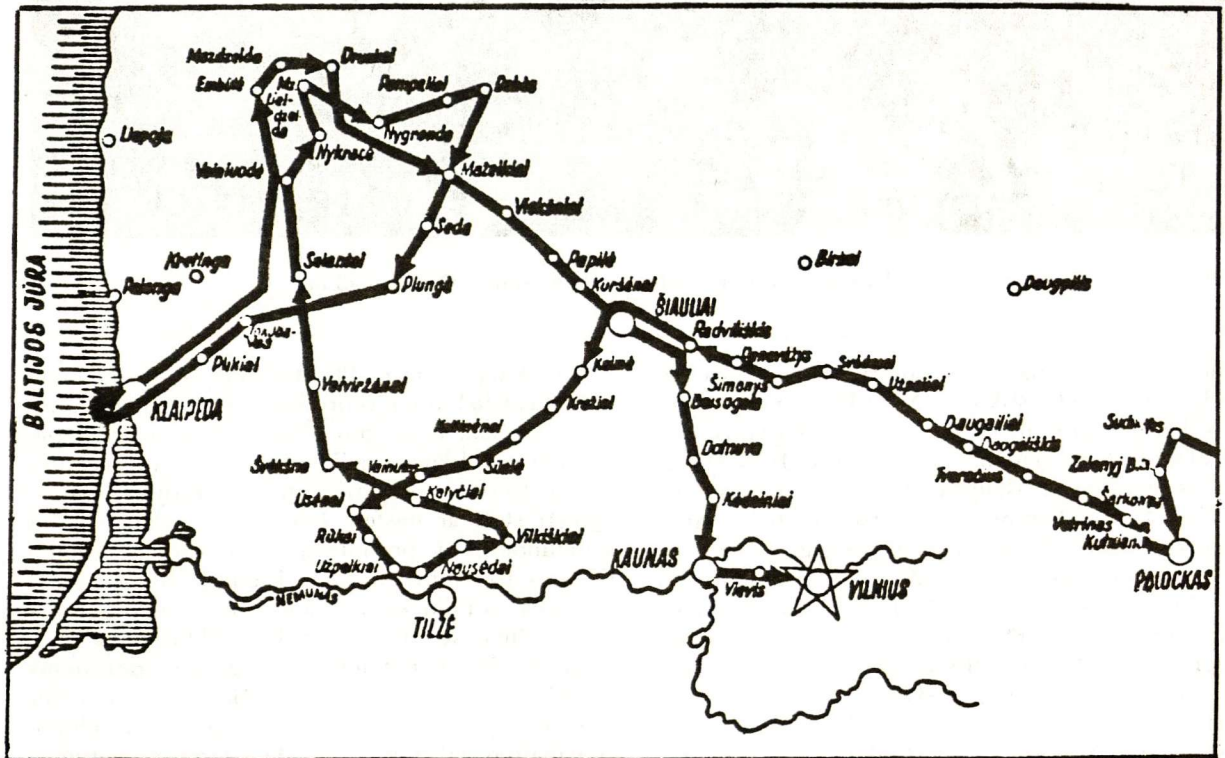
30 sovietų 344 šaulių divizija pakartotinai išsikėlė šiauriau Alksninės ir užėmė Juodkrantę. Tuo užsibaigė kovos dėl Klaipėdos. 16-ji lietuviškoji divizija dėl nesuvaldomo dezertyravimo 1945.II.1 jau buvo Skuodo apylinkėse ir paskubom buvo permesta vėl į Kuršo frontą, kad ko daugiausia lietuvių ir Lietuvos žydų būtų pasiūsta po velėna. Divizija 1945.II.4 jau buvo Embutėje ir keistų sutapimų lydima Vasario 16 šventės proga buvo naikinama.

2. Kur karalių takas?

Netrukus po Šiaulių kautynių, kai jau vis daugiau lietuvių buvo atsiunčiama į 16-ją diviziją ir kai paaiškėjo, kad jų bus atsiūsta labai daug — įvyko matyt lemtingi Lietuvai dalykai. Tuometinis 16-os Lietuviškos divizijos vadas, generolas majoras Vladas Karvelis, Nepriklausomos Lietuvos ka-

Lietuviškosios divizijos kovų kelias nuo Gorkio iki Polocko

Nuo Polocko iki Klaipėdos ir Vilniaus

Plk. A. Urbšas, gen. V. Karvelis ir plk. A. Šurkus Oriole 1943 m.

riuomenės karininkas ir savanoris kūrėjas, privalėjo budėti ir likti ištikimas Nepriklausomos Lietuvos karinei priesaikai. Bet gen. V. Karvelis nuo 1944 metų rugsėjo mėn. antrosios pusės buvo atleistas iš pareigų ir išsiųstas Lenkijon, I Ukrainos fronto šaulių korpuso vado pavaduotoju, taigi, paaukštintas (!). Kartu panašiai pasielgta ir su divizijos vado pavaduotoju ir 249-jo šaulių pulko vadu A. Šurkum, kuris buvo išsiųstas į Karaliaučiaus (Koenigsbergo) frontą divizijos vado pavaduotoju, taigi, taip pat paaukštintas (!). Tuo tarpu 16-os divizijos vadu buvo paskirtas pulkininkas A. Urbšas, vėliau pakeltas generolu, Maskvos simpatikas, o divizijos štabo viršininku buvo paskirtas rusas plk. Rakov.^{1 4}

V. Karvelis ir P. Plechavičius — tai du bene **tragiškiausio** likimo Nepriklausomos Lietuvos generolai. Vienam iš jų, gen. Plechavičiui, su geležine valia teko “plikomis rankomis žarstyti kvaišai hitlerizmo įkaitinto “išminties” žaizdro žarijas” ir apsispręsti **stoti ar nestoti** 1944 metų vasarą silpnai ginkluotiems į prasmingą kovą vardan Atlanto Chartos už Nepriklausomą Lietuvą. Bet vokiečių “šiaurės” armijų karinė vadovybė gyveno “pergalių” iliuzijose ir nepasuko feldmaršalo von Paul’iaus keliu, nenuėjo garbingu pavergtiesiems istorijos srautu. Toje vadovybėje nesimatė jokių oficialių pozityvių poslinkių garbingai globoti Pabaltijo valstybingumą. Tuo tarpu žemutinėse “Wermachto” grandyse, ypač po 1944 m. liepos 20

d. atentato prieš Hitlerį, Pabaltijo savignyva buvo įmanoma. Ir jeigu būtų buvę karinės sąlygos gyvuoti gen. Plechavičiaus vadovaujamai Vietinei Rinktinei, tai Berčiūnų-Opočkos (Latvijos pasienyje) milžiniški karinės amunicijos ir ginkluotės ištekliai, gal laikinai, būtų išlikę pabaltiečių rankose, o sovietų karinės jėgos tik per Vilnių ir Prienus būtų užgriuvę Rytprūsius. Priešinimosi galimybė, neabejotinai, būtų sukūrusi kitokią karinę, ypač — politinę situaciją.

Antrojo, jau minėto generolo majoro V. Karvelio rankose 1944 metų vasaros pabaigoje buvo gerai ginkluota veikianti 16-os divizijos karinė mašina, užpildyta pagrindinai naujai sugaudytais kariais. Bet generolo ir divizijos vado rankos buvo stipriai surakintos sovietų karinės ir politinės vadovybės replėmis. Generolas priešinosi nurodymams panaudoti neapmokytus lietuvius kautynėse ir forsuoti Dubysos up., generolas siekė panaudoti diviziją tik Lietuvoje ir priešinosi planams išsiųsti diviziją į Kuršą, pagaliau jis siekė sulietuvinti kai kurias pagalbines dalis.

Kas įvykdė išdavystę, kad pagrindiniai 16-os divizijos vadai buvo pašalinti iš pareigų? Kad tai Lietuvos ir jos kariuomenės duobkasio 16-os divizijos vado pavaduotojo politiniams reikalams generolo majoro J. Macijausko darbas — **abejoti netenka**, nes šis rusų revoliucijos komisaras ir žmogžudys Lietuvos valstybę visuomet griovė. Bet kam dar priklauso išdavystė? Gal J. Vildžiūnui ir jo NKVD diversantų "Bičiulių" būriui, nes jų vadas, 1944 metų pradžioje dalyvavęs pirmame pasitarime su LLA atstovais ir savisauogos dalinių vadais — vėlesniuose pasitarimuose, nedalyvavo? Kas kituose pasitarimuose dalyvavo kartu su "Vilniaus" diversantų būrio vadu S. Apyvala? Koks tuose pasitarimuose M. Šumausko ir A. Sniečkaus vaidmuo, žinant kad Apyvala veikė pagal jų nurodymus? O gal išdavystė priklauso divizijos vadui generolui V. Karveliui ir pulkų vadams A. Šurkui ir kitiems, kad jie, žinodami naujai atvartų į 16-ąją diviziją lietuvių beprasme pražūtį ir kančias už sovietų grobikiškus tikslus, **nepasuko** divizijos į kovą už Nepriklausomą Lietuvą? Juk tuo jie praleido vienintelę lietuviams kariams mirties prasmės pasirinkimo progą. Juk yra esminis skirtumas 4,000 - 5,000 vyrų neišvengiamai žūti kovojant su Maskvos okupantais Lietuvoje (Žemaitijoje), o ne Kurše, pusę metų kovojant su Latvijos Nepriklausomybės gynėjais, įsivėlusiais vokiečių vadovybėje. Teoriškai, žinoma, galima kaltinti tautinių junginių karinę vadovybę, komanduojančią kovoms betkurioje fronto pusėje. Ypač lengva kaltinti pralaiminčią pusę, kaip tai mėgo

kaltinti sovietai pabaltiečių dalinius, įsivėlusius į vokiečių špaštus. Betgi sovietų sudaryti pavergtuose Pabaltijo kraštuose tautiniai daliniai buvo lygiai taip pat nelegalūs kaip ir vokiečių.

Šiuo atžvilgiu mums rūpi pažymėti, kad pavergtiesiems išeiti nugalėtojais iš priešo sutelktų tautinių dalinių praktiškai **neįmanoma**. Todėl praktiškai kaltinti 16-os divizijos vadą generolą majorą V. Karvelį išdavyste būtų nežmoniška, nes po jo buvę vadai padarė priešui daugiau nuolaidų. Dabar svarbiausia pagristai **šaukti** visam pasauliui, kad Pabaltijo kraštai į Antrojo pasaulinio karo pergalę prieš vokiškąją nacizmą atėjo nepakartojamai savitu ir mažoms tautoms persunkiu keliu. Po žmonių išteriojimų, trėmimų, gaudynių ir išblaškymų, kuriuos įvykdė sovietų komunistai ir vokiečių naciai, Maskva antrą kartą okupavusi Lietuvą lauzydama 1939 m. Haagos Konvenciją **sugaudė ir suvarė** 1944 - 1945 metais 108378 vyrus į sovietų armiją ir išvarė juos į frontą. Daug karių žuvo, dar daugiau sunkiai suluošinta. Tikrieji šios nusikalstamos veiklos skaičiai **slepiami**. Tai didelė mažo krašto žmonių kraujo auka Pasaulinės Antifašistinės Karinės Koalicijos šalių Pergalei pasiekti.

Pergalė pasiekta, bet daug nusipelnusių Pergalės tautų, konkrečiai Lietuvos Valstybinis Suverenitetas **neatkurta**. Jį jau 40 metų laiko **pasiglemžusi** Maskva. Kalbėdamas žuvusiųjų, suluošintųjų, mirusiųjų ir gyvųjų karių vardu, **laikau būtina atkreipti pasaulio dėmesį** į Maskvos primetamą Lietuvos žmonių išniekinimą pavergimu.

Lietuvos žmonių išniekinimą pavergimu vaizdžiai **parodo** ir šviesaus atminimo reikšmingos asmenybės 16-os Lietuviškos šaulių divizijos vado generolo majoro Vlado Karvelio išniekinimas, purvinantis visą karių generaciją. Kai gen. Karvelis buvo susitelkęs mirti siunčiamo naujokyno globa, jis iš divizijos vado pareigų **buvo atleistas**, neva pareigose paaukštinant, kas tikrumoje reiškė pažeminimą tautos akivaizdoje. Po karo gen. Karvelis kalbėdamas Lietuvos Mokslų Akademijos Sesijoje, skirtoje pergalei prieš vokiškąją nacizmą pažymėti, **pareiškė**, kad jis nesutinkąs su sovietų II Pasaulinio karo istorikų tautų karo tikslų aiškinimais ir **tų istorikų išvadamis**. Tik vėliau paaiškėjo, kad generolas yra bebaigias veikalą — trumpą karo veiksmų apžvalgą apie karo veiksmus Lietuvoje. Varginamas nusikalstamojo slaptumo, autorius **sukaupė** duomenis ir parašė darbą. Bet greitai susidūrė su mintį smaigiančia nuožmia cenzūra. Generolui **buvo primesti** neeilinio prikľumo Lietuvai likiminiai papildai, kurių ypač priešpygavo

“politiniai globėjai” knygos pabaigoje. Net knygos pavadinimas “Trumpa karo veiksmų Lietuvoje apžvalga” (apytiksliai) pavojo į “Lietuvos TSR išvadavimas iš hitlerinės okupacijos 1944-1945”. Pirmesčius politinius iškreipimus apvainikavo dar vienas duotas po brūkšniu pavadinimas — “Lietuvos Istorija” ir dekoratyviniai šio pavadinimo simboliai “LJ” ant pirmo ir ketvirto viršelio puslapio. Tai, žinoma, tik metmenys istorijai, jeigu nebūtų iškreipymų. Knygoje visur **primesta** Lietuvos skaitytojui prieš terminologija: mūsų šalis (nuo jūrų lig jūrų!), mūsų vakarų siena (irgi nuo jūrų lig jūrų), mūsų kariuomenė (okupantas); ten kur autorius parašė “hitlerininkai buvo išvyti iš . . . lietuviškos žemės” — cenzūra ir politiniai globėjai pridėjo “iš Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos” (!). Prikaišiota ir kitų panašių politinio pobūdžio iškreipimų, klaidinančių pasaulio viešąją nuomonę.

Lietuvos karių **įnašą** pergalei pasiekti II Pasauliniame kare ir Lietuvos žmonėms Maskvos 1940 metais sutrikdyto suvereniteto atkūrimo **neigimą**, ligšiolinį tautos ir atskirų žmonių niekinimą (žr. pav. gen. Karvelio atvejį), **turi gerai žinoti** Europos Parlamentas, Jungtinės Tautos ir Lietuvos, taip pat Latvijos ir Estijos, Suvereniteto atkūrimo bylą remiančios valstybės.

Maskva ne tik neigia Pabaltijo kraštams suverenitetą, bet, būdama suokalbininkė su nacine Vokietija, kaltina Pabaltijo kraštus kolaboravimu su vokiečiais. Todėl anksčiau minėtos tarptautinės organizacijos ir vyriausybės **neturi pasiduoti** Maskvos provokacijoms ir geriau žinoti Pabaltijo specifiką: Lietuvos 1941 metų Sukilimo pagrindu sudarytoji ir vokiečių nepripažintoji Lietuvos Laikinoji Vyriausybė ir iš jos išsirutuliojusi vokiečių okupacijos metų Lietuvos civilinė administracija, lygiai kaip ir panašaus pobūdžio Latvijos ir Estijos administracijos, turėjo tikslą **apsaugoti** savus kraštus nuo Maskvos ilgalaikio veikimo karinių užfrontės diversantų ir tą tikslą beveik pasiekė (neskaitant 1944 metų vasaros, prieš pat prasidedant antrajai sovietų okupacijai). Tuos pabaltijo kraštų sukarintus savisaugos veiksmus, kaip jau aukščiau minėjome, sovietai melagingai juodino ir dabar bando vertinti kaip kolaboravimą su nacių Vokietija, nes jie kaip vietinis ryžtas buvo nukreipti prieš Maskvos agresorių. Tačiau Amerikos Išvientų Asmenų Komisija Vašingtone (Displaced Persons' Commission) 1950 m. rugsėjo 13 d. dokumentu DPC — 320 nustatė, kad šios Pabaltijo šalių, praradusių dėl sovietų agresijos nepriklausomybes, saviginos priemonės, siekusios atkurti už-

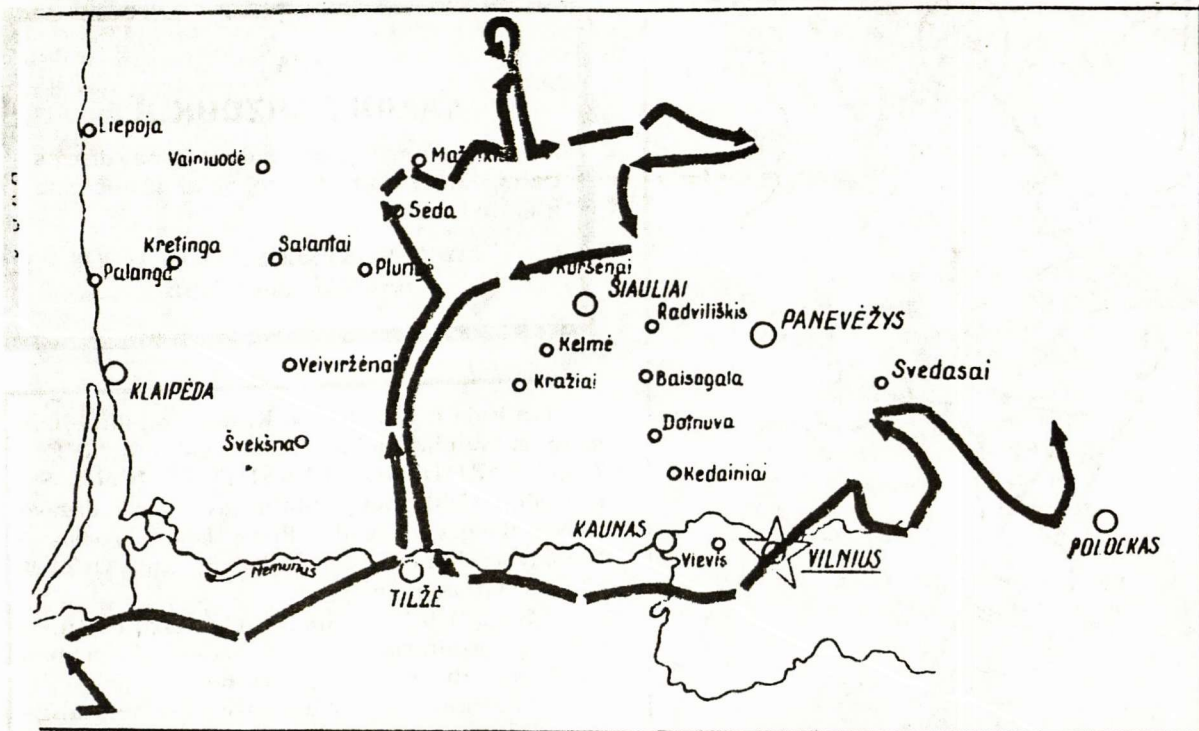
grobtų kraštų valstybinį suverenitetą, buvo garbingos.⁹ Komisija konstatavo, kad Pabaltijo kraštų Waffen SS daliniai (Pabaltijo legionai) turi būti vertinami kaip skirtingi ir garbingi pagal tikslą, ideologiją, veiklą ir asmeninės sudėties kvalifikaciją, lyginant juos su Vokietijos SS tarnybomis; daliniai nebuvo priešiški Jungtinėms Valstybėms.⁹

3. Mįslinga kartoschema

Kad nepriklausomai nuo okupacinių aplinkybių ir asmeniškų įsitikinimų pabaltiečiai visuomet **siekė ir siekia** atkurti valstybes, geru pavyzdžiu gali būti 16-os lietuviškos divizijos vado gen. mjr. V. Karvelio mąslinga kartoschema, kuri jo veikale yra paskelbta ir paženklinta aštuntuoju numeriu.⁴ Šiuokart mus domina tos kartoschemos vakarinė (lietuviškoji) dalis. Pagal šią kartoschemą, po Šiaulių kautynių (po 44.VIII.17-19) 16-ji divizija turėjo būti **paskleista** Šiaurės Lietuvoje iki Biržų ir būti sąlytyje su vokiečiais prie Sedos ir Mažeikių. Ką reiškia pagal šią kartoschemą suplanuotas žygis Latvijon maždaug iki Durbės (?) — galima tik spėlioti. Būdinga, kad divizijai **neplanuota forsuoti** Dubysą ties Kelme. Pasėkoje 1944.X.4 prasiidėjusios Žemaitijos operacijos, matyt atskiram divizijos pulkui suplanuota **ginti** Lietuvos interesus Rytprūsioose ir **užimti** pozicijas tolimose Karaliaučiaus prieigose (už Labguvos). Prasiidėjus 45.I.12 operacijai, matyt, atskiram pulkui suplanuotas žygis per Rytprūsius į Vilnių ir toliau į Pabradės ir Švenčionėlių poligonus. Iš čia **suplanuoti grįžtamieji** žygiai į rytus, matyt, kad ataušintų dirbtinai išpūstus Lenkijos “Armia Karjowa” planus. Šioje generolo V. Karvelio 16-os divizijos paskleidimo kartoschemoje galima **ižiūrėti** Lietuvos kariuomenės atkūrimo planą (šiaurė, Rytprūsiai, Vilnius), siekiant kiekvieną divizijos pulką **performuoti** į savistovias divizijas. Tai patvirtina ir plk. A. Šurkaus atsiradimas Karaliaučiaus fronte (ten buvo gausus lietuvių naujokynas) ir tai, kad šis talentingas karys neužsitarnavo jokio karinio paaukštinimo. Bet visa tai neįgavo labai svarbaus turinio, nes Atlanto Charta **apvylė** Vidurio ir Rytų Europos tautas, o generolas majoras V. Karvelis **buvo pašalintas** iš 16-os divizijos vado pareigų.

Juos ištremiti iš Žemaitijos! Kodėl?

Po Šiaulių kautynių ir persigrupavimų, pakeitus divizijos vadovybę, rugsėjo 29 d. 16-ji divizija **buvo permesta** prie Kelmės, užimdama barą ir išėities ribą būsimajam puolimui rytiniame Dubysos krante. Kai 1944 m. spalio 5 d. sovietai pradėjo puolimą per Žemaitiją, 16-ji divizija **forsavo**

Mįslinga 16-tos divizijos planuotų žygių kartoschema. Šaltinis: V. Karvelis. Lietuvos TSR išvadavimas iš hitlerinės okupacijos 1944 - 45. Vilnius, "Mintis", 1973

Dubysą ir veržėsi bendra Kelmės-Tilžės kryptimi ir spalio 12 dieną perkirto Klaipėdos - Tilžės geležinkelį ir plentą. Čia vokiečiai keturias paras kontrotaakavo, bet svarbiais keliais ryšio atstatyti jiems nebepavyko. Šiose kautynėse išskirtinai pasižymėjo Lietuvos žydas majoras (vėliau pulkinkas) Vilenskis. Pagal V. Karvelį,⁴ šiose kautynėse bei Žemaitijos žygyje nemažai žuvo ir buvo sužeista naujai paimtų armijon lietuvių.

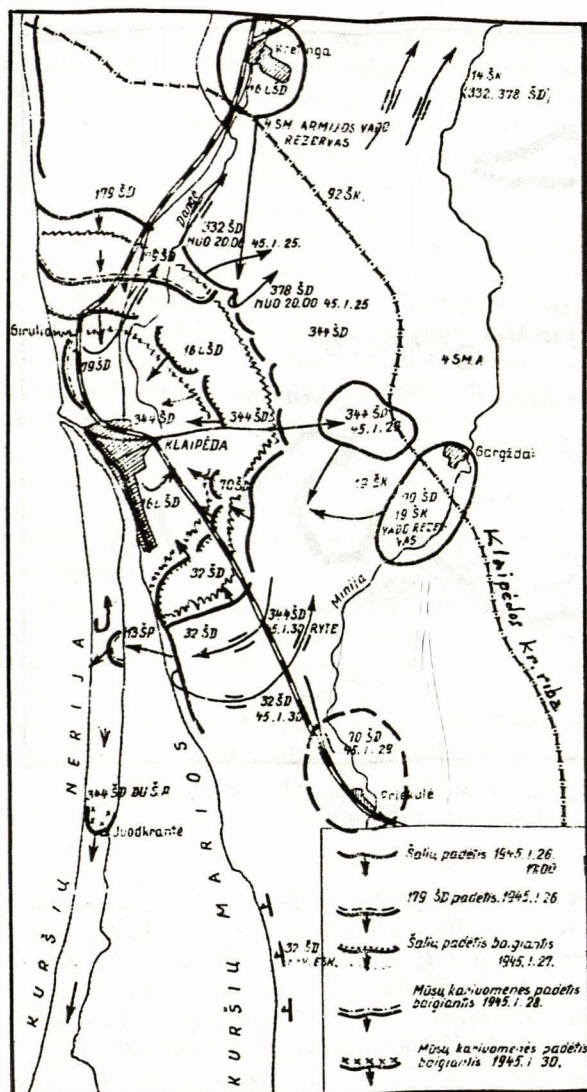
*Klaipėdos uostamiesčio puolimas
1945 m. sausio 26-31 d.*

(Paimta iš Borba za sovietskųjū Pribaltiskų v Velikoj Otečestvennoj vojne 1941 - 1945 godach, kn. 3, Riga, 1969)

16-ta Lietuviškoji divizija 1945.I.14 buvo atšaukta iš Kuršo pozicinių kovų fronto ir po žygio buvo sutelkta Kretingoje ir jos apylinkėse. 1945.I.25 d. 20.00 val. 16 divizija Klaipėdos puolimo išvakarėse buvo pasiūsta į Klaipėdos frontą pakeisti sumuštus dalinius. Trečių kovų dieną Klaipėda buvo užimta. Apylinkėse kovos nurimo 45.I.31. Būdinga, kad sovietų 32-ros šaulių divizijos apnaikintas 43 pulkas forsavo Kuršių marias šiauriau

Alksninės, išsikėlė Kuršių Nerijoje, bet buvo su dideliais nuostoliais atmuštas. Tačiau vokiečių pasipriešinimas taip pat pakriko. Tuomet 45.I.30 sovietų 344 šaulių divizija pakartotinai išsikėlė šiauriau Alksninės ir užėmė Juodkrantę. Tuo užsibaigė kovos dėl Klaipėdos. 16-ji Lietuviškoji divizija dėl nesuvaldomo dezertavimo 1945.II.1 jau buvo Skuodo apylinkėse ir paskubomis buvo permesta vėl į Kuršo frontą, kad kuo daugiausia lietuvių ir išlikusių Lietuvos žydų būtų pasiūsta po velėna. Divizija 45.II.4 pasiekė Embutę ir, keistų sutapimų lydima, Vasario 16 šventės proga buvo naikinama.

Po šių kautynių frontas sustojo Klaipėdos apsupimo žiede, kurio pusskritulio diametras buvo tik 30 km. Atlikusi 160 km žygį iš Klaipėdos krašto į Kuršą, 16-ji divizija per du mėnesius, iki 1945 m. sausio 14 d. dalyvavo ginamosiose ir puolamosiose kautynėse prieš vokiečių grupuotę Kurše. Vokiečių vadovybės žinioje buvo ir dvi latvių smogiamosios divizijos, taip pat estų daliniai ir gana kuklios lietuvių pajėgos. Tie visi pabaltiečių daliniai puoselėjo planus ir viltį atsiriboti nuo Vokietijos Wehrmachto ir sužadinti jo karinės vadovybės pabaltiečių suvereniteto siekių supratimą, lygiai kaip ir

Klaipėdos uostamiesčio puolimas 1945 m. sausio 26-31. Paimta iš: Horba za sovetskaju Pribaltiku v Velikoj Otečestvenoj vojne 1941-1945 godach, kn. 3, str. 48-49. Riga, 1969.

neutralizuoto sovietų agresyvumą, remiantis Atlanto Charta ir Vakarų valstybių užuovėja. Deja tos užuovėjos, sovietams trypiant Chartą, nebuvo.

LITERATŪRA

4. Karvelis, V. LIETUVOS TSR IŠVADAVIMAS IŠ HITLERINĖS Okupacijos 1944-1945. Vilnius "Mintis", 1973, 154 psl., 9 kartoschemos.

9. Displaced Persons Commission Document (DPC) 320 pgs. Washington, 1950 (Sept. 13).

(Bus daugiau)

A.A.

KAZIUI BARZDUKUI

iškeliavus amžinybėn, žmoną Ireną, dukras Dalią, Jūratę ir žentą Jurgį giliai užjaučiame ir kartu liūdime

KARO MOKYKLOS XVIII LAIDOS
DRAUGAI KANADOJE

Jau išėjo iš spaudos šv. Kazimiero jubiliejinių metų apžvalginis-dokumentinis leidinys "ŠVENTOJO KAZIMIERO PENKŠIMTIS". Išleido Šv. Kazimiero 500 metų jubiliejaus CK, redagavo Balys Raugas. Spaudė Pranciškonų spaustuvė Brooklyne, N.Y. Tiražas 750 egz. Kieti viršeliai, 478 psl. 170 nuotraukų.

"Šiame leidinyje sutelkti visi atskirų lietuvių telkinių, pabirusių po visą pasaulį, minėjimų aprašymai, didysis minėjimas Romoje su popiežiaus kalbomis bei atskiru bažnyčios bei valstybių dignitorių pareiškimais, paskelbti atgarsiai spaudoje, aprašytas LK kongresas Toronte, plačiai užrekorduota didžioji to jubiliejaus dovana mūsų išeivijai — vyskupo Baltakio konsekracija su reikšmingais ta proga pareiškimais. Gan plačiai aprašyta ir šv. Kazimiero 500-čio minėjimas ok. Lietuvoje.

Dėl ryškesnio vaizdo čia duodama leidinio redaktoriaus leidinyje parašyto žodžio didžioji dalis, aptarianti leidinį. Trijų kontinentų (Amerikos, Australijos, Europos) lietuvių, šv. Kazimiero 500 metų mirties sukaktį pagerbdama, iškiliai pademonstravo ir savo nuoširdų katalikiškumą, ir savo neatlaidų ryžtą kovoti dėl Lietuvos laisvės. Tai liudija šiame leidinyje suregistruoti lietuvių telkinių ruoštyjų šv. Kazimiero minijimų iškilnių vaizdai, kuriuose maldą lydėjo skundas dėl Lietuvos kančios, o paguodą teikė ir viltį stiprino plačiai nuaidėję Šv. Tėvo Jono Pauliaus II žodžiai, kuriems gausiai garsiu aidu pritarė R. K. bažnyčios dignitoriai ir valstybininkai. Visa ši medžiaga surašyta šioje knygoje liks tolimesnei ateičiai, todėl ir šis leidinys drąsiai gali glaus-tis knygų lentynose liudyti apie dabarties laikotarpio lietuvių, ypač šv. Kazimiero jubiliejaus metais parodžiusią tautinį bei religinį sąmoningumą. Reikia manyti, kad ir šių dienų skaitytojas parodys dėmesį šios knygos turiniui, rasdamas jame dvasinės atgaivos.

Dail. Jurgio Juodžio kūrinys "Miško broliai" (aliejus)

KURLINK TEISINGUMAS?

Įvado vietoje

Jau šešeris metus JAV Teisingumo Departamento Ypatingųjų Tyrinėjimų Įstaiga (OSI), lyg ispanų inkvizicija, kamuoja ir persekioja vyresnio amžiaus ateivius iš Rytų Europos dėl tariamo kolaboravimo su naciais ir dėl tariamų žydų žudynių. OSI šmeižto ir terorizavimo kompanija jau yra palietusi ir KARIO skaitytojus. *Interpretuojant Holmanaitės imigracijos įstatymo papildymą iki absurdiškumo, galima apkaltinti karo nusikaltėliais beveik kiekvieną buvusį Lietuvos karininką, kareivį, šaulį, laiškanęšį, miškininką ir net įstaigos pečkurį.* Kitaip sakant, blogas įstatymas susilaukia blogų vaisių.

Kas tikrai kelia siaubą, tai faktas, kad negalima racionaliai ir logiškai išvesti išsiaiškinamąjį dialogą su OSI viršininkais, su Teisingumo Departamentu. Anksčiau Teisingumo Departamentas išsisukinėdavo: girdi, tai Valstybės Departamento reikalas. Kai prispaustas nedviprasmiškai išsiaiškin-

ti, tai JAV prokurorai su pašaipa traktavo pabaltiečių veiksmus. Tai vaizdžiai įrodo 1985 m. rugsėjo 17 d. pabaltiečių ir ukrainiečių koalicijos padarytas demaršas Teisingumo Departamentui. KARIO skaitytojams pateikiamas šio "dialogo" atpasakojimas. Tegul kiekvienas skaitytojas pats sprendžia, kurlink eina JAV federalinis teisingumas.

Išvertė ir spaudai paruošė
ALGIRDAS BUDRECKIS

PRO MEMORIA

apie 1985 m. rugsėjo 17 d. susitikimą Teisingumo Departamente, Vašingtone, D.C., kuriame dalyvavo JAV Teisingumo Departamento ir Konstitucinio Teisingumo ir Saugumo Koalicijos atstovai.

Pagal susitarimą, JAV Teisingumo Departamento¹ ir Konstitucinio Teisingumo ir Saugumo Koalicijos (CCJS)² atstovai susitiko Main Justice pastate, kambary nr. 2107, antradienį, 1985 m. rug-

sėjo 17 d. Susitikimas įvyko Valstybės Prokuroro³ Edwin Meese kabinetui paprašius, atsiliepiant į 1985 m. balandžio 6 d. laišką, adresuotą ponui Meese. Šiame laiške buvo išdėstytas susirūpinimas dėl Teisingumo Departamento Ypatinųjų Tyrinėjimų Įstaigos (OSI) veiklos. Laiške reikalauta, kad ponas Meese artimiausiu laiku susitiktų su koalicijos atstovais (nebuvo atsakymo iki 1985 m. rugpjūčio mėn., kada kriminalinio skyriaus valstybės prokuroro pavaduotojas Stephen S. Trott kontaktavo koaliciją). Susitikimą suorganizavo ponas Trott, padėjėjai Carol Lewsadder tarpininkaujant. Ponas Meese nedalyvavo susitikime.

Sekantys asmenys dalyvavo pasitarime:

Teisingumo Departamento:

adv. Stephen S. Trott, valstybės prokuroro pavaduotojas, kriminalinio skyriaus;

adv. Mark Richards, valstybės prokuroro pavaduotojo padėjėjas;⁶

adv. Neal Sher, direktorius, Ypatinųjų Tyrinėjimų įstaiga, kriminalinis skyrius.

Koalicijos (CCJS):

Antanas B. Mažeika, pirmininkas - koordinatorius, CCJS;

Mai-Ann Rikken, CCJS ir Amerikos Estų Tautinės Tarybos CV narė;

dr. Viktoras Stankus, CCJS vicepirmininkas ir JAV Lietuvių Bendruomenės KV vicepirm.;

dr. Myron Kuropos, CCJS vicepirm. ir Ukrainiečių Kongreso Komiteto vicepirm.;

Val Pavlovskis, Amerikos Latvių Vienybės (ALA) ir Amerikos Baltų Laisvės Lygos direktorius.

Pasitarimas prasidėjo 2 val. p.p. Ponas Trott nesutiko leisti įrašyti pokalbį į magnetofonines juosteles. P. Trott pasiūlė tuojau aptarti 1985 m. balandžio 6 d. laiško Edwin Meese'ui turinį. Ponas Mažeika įsiterpė: "1. Šis susitikimas yra užprotokoluotinas posėdis ("meeting of record"). Ligšiol joks formalus posėdis neįvyko tarp šių dviejų grupių. Reikia suprasti, kad šis susitikimas su Jūsų štabu nepatenkina mūsų prašymo asmeniškai susitikti su ponu Meese. 2. Prieš pradendant darbotvarkę, reikia diskutuoti smurto, terorizmo ir mirties įvykius". Čia p. Mažeika padarė užuominą apie T. Zoobzokoyo mirtį⁷ ir pasikėsinimą prieš E. Sprogi.⁸

Ponas Trott pareiškė, kad jis smerkia susprogdinimus. Šiuos incidentus ištirs FBI ir Alcohol, Tobacco ir Firerarms įstaiga.

Paklausimai:

Mažeika: "Ponas Trott, ar Edwin Meese gavo mūsų rugsėjo 9 d. mailgramą "smerkiančią beprotiškus kriminalinius, teroristinius išsišokimus prieš nekaltai apkaltintus etninius amerikiečius ir

reikalaujančią, kad Kongresas pravestų apklausinėjimus (oversight hearings) tikslu pakeisti įstatymus?"

Trott: "Ne, ponas Meese nematė mailgramos. Jis mažai ką mato. Jis yra užsiėmęs kitais reikalais".

Mažeika: "Ponas Trott, ar jūsų kabinetas ar OSI paskelbė komunikatą spaudai ar padarė viešą pareiškimą dėl tų sprogdinimų?"

Trott: "Ne, mes to nepadarėm. Mes vadovaujamės ta pačia strategija ir užimame tą pačią poziciją, kuria vadovavomės po abortų centrų susprogdinimų".

Neal Sher pridūrė, kad turėjęs interviu su spaudos žmonėmis po šių incidentų ir kad A.D.L.⁹ pasmerkė šiuos incidentus. Mažeika pareikalavo pamatyti tuos spaudos straipsnius. Sher atsakė, kad jam prisiųs straipsnių kopijas. Povlovskis pakomentavo, kad OSI laikysena latvių ir kitų tautybių bendruomenių atžvilgiu yra lengvapėdiška ir užgaulinga. Tokia laikysena yra neamerikoniška. Panelė Rikken ir A. Mažeika pridūrė, kad tokie teroristiniai užpuolimai sugriovė betkokią paramą, kurią OSI būtų tikėjusi iš tautybių bendruomenių. Dingo betkoks moralinis ar dorovinis užtarimas.

Mažeika metė kaltinimą į Teisingumo Departamentą ir OSI. Tai yra jų atsakomybė, kad OSI šalininkai iškėlė šmeižimą iki tokio laipsnio, kad ekstremistai vykdo smurtą, terorą ir nužudymus. Mažeika pasakė, yra priežastingumo ryšys tarp leistinos defamacijos ir smurto eskaliacijos. Trott šitą paneigė ir atsisakė prisiimti betkokios atsakomybės dėl sprogdinimų. Mažeika pareiškė, kad buvę OSI prokurorai vykdo šmeižto kampaniją. Trott šitą paneigė. Girdi, jis "neatsakingas už Rosenbaumą ir Ryaną".

Mažeika ir Rikken pareikalavo, kad specialus prokuroras būtų paskirtas ištirti ryšius tarp ekstremistų grupių ir OSI šalininkų. Trott atmetė šį reikalavimą ir dar kartą pabrėžė, kad nesutinkas prisiimti atsakomybės dėl sprogdinimų. Trott pasiūlė, kad "gal jisai parašys laiškus organizacijoms", kurios domisi OSI veikla.

Pastaba: Koalicijos delegacijai dabar buvo aišku, kad Trott, Richards ir Sher nesidomi paskutiniais įvykiais (sprogdinimais - vert.) ir esą abejingi bendruomenių interesams ir rūpesčiams.

Mažeika paklausė Shero: "Kadangi buvo mėginta susprogdinti Sprogi, nes anas buvo tris kartus išteisintas, ar Jūs jį vėl patrauksite teisman?" Sherr atsakė rūsčiai: "Jo byla baigta! Ko tu nori? Išvardinti tuos rezultatus visuose laikraščiuose?"

Paklausimai:

Kuropas visų trijų prokurorų paklausė: "Dalis

ukrainiečių bendruomenės jaučiasi OSI terorizuojama". Jis davė pagyvenusių žmonių pavyzdžius. Yra bobulė, kuri stačiai bijo persekiojimo ir ištrėmimo dėl to, kad buvo virėja prie okupantų vokiečių. Sher pradėjo kvatoti. Kuropas pikta šūktelėjo: "Nesijuok. Neal! Čia yra rimtos problemos!" Trott pastebėjo, kad "nekaltieji neturi ko bijoti". Kuropas replikavo, kad OSI neturi jokio patikimumo ar paramos ukrainiečių bendruomenėje. OSI veda šmeižimo karą prieš ukrainiečius ir jų bendruomenę. Trott šitą paneigė. "OSI įvaizdas (image) ir jo supratimas iškreiptas", jis pridėjo. Panelė Rikken pareiškė, kad OSI turi atsakomybę šią problemą atitaisyti. Trott atkirto, kad tebėra Koalicijos atsakomybė "perduoti teisingą OSI vaizdą savo bendruomenėms".

Liesdamas Sovietų - OSI susitarimą, Mažeika pareikalavo, kad "slaptas susitarimas tarp OSI ir Sovietų valdžios būtų viešai paskelbtas". Trott replikavo, kad nėra tokio susitarimo. Grupė (Rikken, Kuropas, Mažeika) atkirto, kad tai netikėtina, nes Ryanas nuolatos populiarina šį susitarimą ir net jį aprašė savo knygoje "Quiet Neighbors" (Tylūs Kaimynai). Trott tai paneigė ir pasakė, kad tegezistuoja tikrai žodinis bendradarbiavimas ("only a verbal working relationship"). Šis bendravimas yra pagrįstas telegramų susisiekimu tarp mūsų diplomatų ir Sovietų prokuratūros — ne raštišku susitarimu".¹⁰ Koalicijos atstovai atsisakė priimti šį teigimą, Mažeika perdavė Trottui 1985 m. birželio mėn. telegramos fotokopiją, kurią Valstybės sekretorius George Shultz buvo nusiuntęs JAV ambasadai Maskvoje. Turinys: Juridinė pagalba: Karo nusikaltimų tyrinėjimas. (Subject: Judicial Assistance, War Crimes Investigations).

Po greito žvilgsnio Neal Sher buvo pritrenktas: "Kur jūs šitą gavote. Minima telegrama aptarė Valstybės Departamento ir Teisingumo Departamento padėką Sovietams už jų "bendradarbiavimą" ... užrašant liudininkų pasisakymus byloje (Antano Bernoto), kuri įvyko 1985 metų vasario mėnesį. Telegrama toliau prašė Sovietų "ištirti atitinkamus archyvus dėl bet kurios dokumentacijos", liečiant Lietuvos saugumo policiją ir vokiečių vyresnybę 1941 - 1945 metų laikotarpyje. Telegrama susumuoja: "Šiaulių sritis ir visa Lietuva yra kritiška sėkmingai sprendžiant tyrinėjimus ir pavienių bylų teiseną. OSI įvertina nuolatinį Sovietų bendradarbiavimą šiuo reikalu. Sultz."¹¹

Mažeika kaltino, kad ši telegrama yra įrodymas de facto nusižengimo prieš JAV neteisėtos Sovietų Pabaltijo tautų aneksijos nepripažinimo politiką. Jokio atgarsio nebuvo nuo Trott ir jo štabo.

Kas liečia dr. Stankaus išmetinėjimus, kad Ryano knygoje "The Quiet Neighbors" ir JAV valdžios GAO raporte 1985 m. birželio mėn. (kuriame buvo užuomina apie lenkų - nacių bendradarbiavimą) buvo istorinių netikslumų. Teisingumo Departamento grupė pasisakė, kad neiima atsakomybės. Kas liečia GAO raportą, Teisingumo Departamentas pasisakė, kad "jie to neparašė". Trott atsakė: "Iškelkite GAO raporto reikalą su pačiu GAO!".

Tarp kitų dalykų, Koalicijos atstovai iškėlė šiuos klausimus: *Sovietų liudininkų patikimumas ir OSI atsisakymas leisti jiems pasirodyti JAV federaliniuose teismuose*.

Teisingumo Dept. atsakymas: "depozicijos yra teisėtos ... nereikia atgabenti liudininkų į Jungtines Valstybes".

Sovietų įsodymų nepatikimumas

Teisingumas: "Mūsų JAV teisminė sistema naudojama ir OSI objektyvumas yra girtinas". OSI mėgino pasigirti, jog OSI užbaigė Waluso bylą. Kuropas užprotestavo ir išmetinėjo, kad OSI uždarė bylą vien dėl to, kad ją jau buvo pralaimėjusi.

Nėra teismų su prisiektiniais, kaip prašo apkaltintieji

Trott: "Tegul Kongresas įveda teismus su jury, bet tas sudarytų sunkumų INS¹² byloms".

Koalicija: "Kadangi Holcmanaitės priedas¹³ yra specialus įstatymas su specifinėmis aplinkybėmis, jury nesudarytų problemų INS byloms".

Sher: "Daugiau laimi su teisėjais negu su jury, nes publikos nuotaika tose bylose neigiama".

Reikia teismo priskirtų gynėjų advokatų

Trott: "Tegul Kongresas pakeičia įstatymus".

Sherr: "Visi apkaltintieji turi advokatus. Mes (OSI) įtikinome teisėją priskirti David Springer pro bono gynėju Kairiui".

Papildomi klausimai Trottui:

Mažeika: "Pone Trott, ką sakai disidentams ir sąžinės kaliniams, kurie susimaišo, kai mato, kad jūs dirbate su tais pačiais prokurorais, kurie anuos persekiojo ir pasmerkė į nežmoniškus gulagus?"

Trott (rūsčiai): "Aš neatsakysiu į tą retorišką klausimą!"

Mažeika: "Pone Trott, ar jūs esate palankus įstatyminei reformai sutvarkyti OSI reikalus?"

Trott: "Ne, nėra jokių problemų su prokuroriškais metodais ar su Holcmanaitės papildymu".

Klausimas:

“Kodėl jūs negaudote karo nusikaltėlių tarp rusų ateivių, kurie atvyko į JAV po Antrojo pasaulinio karo?”

Sherr: “Niekas nenusiskundė ar pristatė tokius įrodymus prieš tokius žmones”.

Koalicija metė klausimą, kad OSI laužo Holzmanaitės įstatymo papildymo D skyrių, nes JAV kolaboruoja su TSRS (argumentas: Ribbentropo - Molotovo paktas sudarė įtakos sferas Rytų Europoje ir padėjo Hitleriui užpulti Lenkiją).

Mažeika: “Čia yra prieštaravimas. Ar jūs prižadėjote sovietams nepersiekti rusų ateivių ar komunistų?”

Trott: “Šitoks pareiškimas yra visiškai klaidingas. Kiti punktai nedalykiški”.

Richards: “Mes žinome, su kuo turime reikalų — nors ir nešvanku (even if unsavory), mes priimame informaciją”.

Klausimas: “Kaip logiškai jūs galite reikalauti, kad mes tikėtumėm, jog yra KGB grėsmė Amerikos saugumui (čia prisimenama apie Ogorodnikovo-FBI bylą ir apie KGB veiksmus Los Angeles’ Olimpiados metu), kaip pasireiškė buvęs Valstybės prokuroras William French Smith ir paremtas Valstybės Departamento pranešimais nuo 1981 m., kai jūs dirbate ranka rankon su Sovietų KGB?” Trott atsakė atsakyti į klausimą: “Jūs eikvojate brangų laiką su prakalbomis”. (Pastaba: nei Teisingumas, nei OSI nemėgina paneigti santykių su KGB).

Klausimas: “Apkaltintųjų pabaltiečių ir ukrainiečių atveju, ar ne keista, kad visi įrodymai ir liudininkai ateina iš Sovietų Sąjungos — ne iš JAV?” Jokio atgarsio nuo Teisingumo Departamento.

Panelė Rikken pastebėjo: “Teisena turėtų būti virš papeikimo. Bet taip nėra. Jūs įrodėte netikusius netikslingus metodus. Per šitokią sistemą jūs nužeminote pilietybę į antraeilį statusą. Jūs griauinate savo kazusą ir reputaciją”.

Sherr pateikė paklausimų Koalicijai:

Panelei Rikken: “Ar jūs norite įvesti įsiseptymo įstatymą?”

Atsakymas: “Ne”.

Mažeikai: “Ar jūs norite sustabdyti OSI bylas?” Atsakymas: “Prie dabartinės procedūros, be atvangos, be due process apsaugos, be įstatyminių reformų, taip”.

Mažeikai: “Kokiomis aplinkybėmis sutiktumėt panaudoti sovietų įrodymus?”

Atsakymas: “Turėtų būti garantijų, kad abi šalys galėtų laisvai prieiti prie įrodymų šaltinių, reikėtų sovietų liudininkus kryžminiai tardyti pagal

JAV jurisprudenciją. Nėra jokios priežasties, kodėl Pabaltiečių diplomatinės misijos JAV-bėse negalėtų padėti patvirtinti ar atmesti įrodymus. Bet iš esmės aš nepriimu jokių sovietų įrodymų kaip patikimą medžiagą. Tebėra daug pabaltiečių ir ukrainiečių, kurių sąžinės neleistų priimti sovietų įrodymus, lygiai kaip israeiliečiai negali priimti PLO dalyvavimą jų teismų sistemoje”.

Klausimas Sherui: “Ar jūs skaitote etniškų laikraščių?” “Taip, ypač Draugą kas dieną”, atsakė Sher.

“Ar mus seka Teisingumo Departamentas”.

Atkirtis nuo Richards: “Ar jūs taip galvojate?”

Kuropas atsakė: “Prieš keletą mėnesių aš nebūčiau tuo tikėjęs. Šiandien nesu tikras”. Nebuvo daugiau atgarsių nuo Teisingumo.

Pavlovskis paklausė: “Ar Turklį (latvį Floridoje, su kuriuo turėjo interviu NBC televizijos reporteris Brian Ross apie buvusius esesininkus St. Petersburgu) seka OSI?”

Sher: “Taip, visi asmenys, kurie yra identifiuoti kaip buvę esesininkai, bus ištirti. Mes ištersime visas nuorodas”.

Pavlovskis apkaltino Valstybės Departamentą todėl, kad buvo atsisakyta išduoti vizitines visas tam tikro amžiaus latviams vyrams, kurie prašė įsileidimo į JAV, kol nebus ištirta, ar jie yra buvę SS nariai. Pavlovskis išklė klausimą, ar vizitines visas sulaikomos kaikiuriems latviams todėl, kad OSI turi patikrinti jų rekordus?

Sher: “Taip, vizos sulaikomos, pakol galime patikrinti prie Berlyno nacių archyvų kompiuterio centrą, ar tie žmonės buvo SS karininkai”.

Trott pastebėjo: “Susitarsime nesusitarti”.

Koalicijos vardu Mažeika baigė šiais žodžiais: “Mes kartojame savo poziciją, kad solidarizuojamės su bendruomenėmis ir augančiais skaičiais amerikiečių, kurie parodys, kad teisūs. *Mes kovosime už įstatymines reformas, įskaitant teismus su jury, lygias teises prašyti teismų paskirti advokatus - gynėjus ir garantijas, kad bus leista prieiti prie svetimų valdžių įrodymų*”.

P a a i š k i n i m a i

1. US Justice Department.
2. CCJS — Coalition for Constitutional Justice and Security — Pabaltiečių ir ukrainiečių santalka kovoti prieš OSI nusižengimus prieš JAV teiseną.
3. Attorney General — atitinka Teisingumo ministerį.
4. OSI — Office of Special Investigations.
5. Assistant Attorney General in Charge of Criminal Division.
6. Deputy Assistant Attorney General.
7. Rusas T. Zoobzokovas buvo susprogdinimo auka ir mirė 1985.IX.6 Paterson, N.J.

8. Buvo atentatas 1985.IX.6 prieš latvij E. Sprogį Brentwoode, Long Islande.
9. ADL — žydų Anti-Defamation League.
10. "Where cooperation is based on cable communications between our diplomats and the Soviet Procurator's office — no written agreement".
11. The Šiauliai area and all of Lithuania, is crucial in the successful investigation and litigation of individual cases. OSI appreciates the continuing cooperation of Soviet authorities, Schulz".
12. INS — Immigration and Naturalization Service.
13. Holcmanaitės priedas — Holcman Amendment — 1978 m. federalinis įstatymas, kuris įvedė nacių karo nusikaltėlių kategoriją į nupilietinimo bylas.

Red. prierašas.

Iš šio teksto kiekvienas Kario skaitytojas gali suprasti mūsų tėvynainio Antano Mažeikos, dirbančio Baltų Laisvės Lygoje, energingą iniciatyvą ir jo drąsią veiklą, bekovojant už mūsų tautinius interesus. Šioji veikla yra užsitarnavusi mūsų visų finansinės paramos. Aukus siųsti: BALTIC AMERICAN FREEDOM LEAGUE, P. O. Box 29657, Los Angeles, CA 90029.

ST. RADŽIŪNAS

MIŠKO BROLIAMS...

*Jie ėjo, kovėsi, kraujavo, mirė.
Už laisvę žemės, motinų, namų
Jie gulė, be grabų, be DIES IRAE,
Iškreiptais veidais baimės ir skausmų,
Po smilgų, spyglių, lapų kilimu.*

*Neliepsnos, ne, ant jų kapų žvakelė,
Nieks nesimels, nei ašara nekris.
Gal — debesys apverkt jų rūščia dalių,
Padangėj psalmę suokti vyturys,
Jonvabalėlis blykstelėti — drįs?*

PRAEITIES DOKUMENTŲ ŠVIESOJE

1985 m. rugsėjo Karyje buvo atspausdinti dr. Br. Nemicko paruošti dokumentai, sukaupti JAV Tautiniame archyve, kurie aiškiai rodo, kaip mūsų tauta atmetė SS legioną. Kovo mėnesio Karyje dr. Br. Nemicko paruoštieji dokumentai, liečiantys Lietuvą, vėl buvo spausdinami, bet prieš tai atrodo, bus naudinga paskelbti jau iš seniau redakcijoje atsiradusius kai kuriuos dokumentus, esančius Vokietijos archyvuose. (Red.).

Vokietijos užsienio politikos 1918-1945 m. laikotarpio dokumentų rinkinio (Documents on German Foreign Policy 1918-1945. Department of Department of State, publication 5436) aštuntame tome paskelbti Vokietijos užs. reik. ministerijos 1939 m. rugsėjo 4 d. ir 1940 m. kovo 18 d. laikotarpio dokumentai. Šiame tome daugiausia dokumentų liečiančių Vokietijos ir Sovietų Sąjungos santykius naujoje tų laikų draugiškumo politikos dvasioje dalinantis ir pasidalinus Lenkiją, Baltijos valstybes ir užpuolus Suomiją.

Kaip jau žinoma, į Vakarų Sąjungininkų rankas pateko visi Vokietijos užsienių reikalų ministerijos 1867 - 1945 metų laikotarpio dokumentai, bet JAV ir Anglijos, prie kurių vėliau prisidėjo ir Prancūzija, buvo nutarta išleisti dokumentus liečiančius tik 1918-1945 metų laikotarpį.

Iš paskelbtų dokumentų išryškėja Lietuvos neutralumo politika ir Vokietijos

bandymas ją įvelti į karą su Lenkija pasinaudojant proga atgauti Vilnių.

Štai įdomesnieji dokumentai:

Dokumentas Nr. 36: 1939 m. rugsėjo 9 d. 2:45 val. min. Schmidt perdavė telefonu Vok. užs. r. m-jai, kad užs. r. ministeris (Ribbentrop) pasitaręs su Fuehreriu nutarė pavesti Vokietijos karo attache Kaune Just'ui pazonuoti Vilniaus klausimą su Lietuvos kariuomenės vadais. Tuo pat metu min. Zechin įpareigotas kontaktuoti šiam klausimui palankiuosius Lietuvos vyriausybės narius.

Dok. Nr. 41: Kleist (Rytų Europos U.R. M-joj specialistas) savo raporte rašo, kad rugsėjo 9 d. vakare jis aplankė min. Škirpą ir pasisakė atnešęs žemėlapi, kurį jam anksčiau Škirpa buvo įteikęs, bet prieš grąžindamas prašė paaiškinti, kas esąs to sumanytojas.

Škirpa atsakęs, kad jis savo vyriausybę telegrama ir telefonu raginęs tuojau pulti su šūkiu: "Lauk

Želigowskio gaują iš Lietuvos sostinės”. Škirpa laukiąs savo vyriausybės sprendimo ir manąs, kad jo pasiūlymą jį priimsianti. Šio dokumento kampe Ribbentropo įrašyta: “Škirpai buvo liepta pasakyti, kad Lietuva tuojau imtų Vilnių ir nieko daugiau.”

Dok. Nr. 56: Kleist rašo rugsėjo 11 d. vakare aplankęs Škirpą ir ilgam pasikalbėjime išaiškinęs, kad Lietuvos pretenzijos pažymėtos jam įteiktam žemėlapyje turi būti laikomos toli siekiančiomis ir kad esą abejonių tikslą pasiekti politiniu ir ypatingai kariniu atžvilgiu. Kada Škirpa su tam tikru susirūpinimu paklauses, ar tai esą reikia suprasti, kad Lietuvos pretenzijos atmetamos, Kleist atsakęs “Ne, visai ne, bet mano įsitikinimu Lietuvai būtų daug geriau savo žygį padalinti į dvi fazes: 1) Į Vilnių ir jo apylinkę nukreipti karišką žygį, vadinas į mažą objektą, kurio pasisekimas būtų 100 procentų užtikrintas. 2) Politinį žygį, kuriame Lietuva galėtų pareikšti savo pretenzijas pasitarimuose su Vokietija ir Sovietų Sąjunga.”

Dok. Nr. 58: Vokietijos įgal. ministerio Kaune Zechlino telegrama, kurioje jis praneša, kad po kelių bandymų Vok. karo attachė vėl kalbėjęs rugsėjo 18 d. rytą su Lietuvos kariuomenės vadu Raštikiu, Vilniaus klausimu Kariuomenės vadas pasakęs, kad Lietuvos pretenzijos į šią teritoriją nesumažėjusios ir kad Lietuva Vilniaus sritį tiek juridiniu tiek etniniu požiūriu laiko savo teritorijos dalimi. Deja, Lietuva negalinti apsunkinti savo padėties atsisakydama neutralumo. Ta kryptimi į Lietuvą esą darančios spaudimą ir Anglija ir Prancūzija.

Dok. Nr. 65: Zechlinas praneša telegrama kalbėjęs su ministru pirmininku Černium, primindamas jam, kad artėjantis Lenkijos pakrikimas būtinai reikalaujās skubaus nutarimo. Be to, pirmyn žygiuojantieji vokiečių kariuomenės daliniai gali greit užimti ir Vilniaus sritį. Černius panašiai kaip ir Raštikis pareiškęs, kad nors Lietuva ir laiko Vilniaus sritį Lenkijos okupuota, ji negali atsisakyti nuo neutralumo ir kad kariška akcija iš Lietuvos pusės šiuo metu nenumatoma. Zechlin'as telegramą užbaigia: “Ir toliau dėsiu pastangas paveikti vyriausybę”.

Dok. Nr. 76: Schmidt rugsėjo 16 d. telegrafuoja iš Berlyno Zechlin'ui:

“Užsienio reik. ministeris liepia nebelyti Vilniaus temos, prašau nebeatsakyti, jei tas klausimas būtų Lietuvos iškeltas, trumpai užbaigti bet kokį pasikalbėjimą tuo klausimu.”

Dok. Nr. 84 Woermann (Vok. užs. r. m-jos politinio departamento direktorius) rašo išbaręs Škirpą už tai, kad apie slaptus pasikalbėjimus Vilniaus klausimu buvę įsakytą Lietuvos ministe-

riam Prancūzijoje ir Anglijoje pranešti tom vyriausybėm, kad esą Lietuvos vyriausybę buvęs daromas didžiausias spaudimas. Vokiečiams esą visai nesvarbu, ar Lietuva gaus Vilnių ar ne. Į Škirpos klausimą, ar esą nėra pavojaus vokiečių-rusų susidūrimo, Woermann atsakęs, kad tai klausimas nevietoje (abwegig), ir tuo pasikalbėjimą nutraukęs.

Tarp Lietuvą liečiančių dokumentų yra Lietuvos-Vokietijos apsigynimo sutarties tekstas kurio data — 1939 m. rugsėjo 20 d. Tai matyt sutarties projektas dar iš tų laikų, kai Lietuva Hitlerio-Stalino susitarime buvo priskirta Vokietijos “įtakos sferai”. Tos “sutarties” pirmas paragrafas taip skamba: “Nepažeidžiant jos nepriklausomybės kaip valstybės, Lietuva pasiduoda Vokietijos protekcijai”.

Bet hitlerinė Vokietija nespėjo šios sutarties pristesti Lietuvai, nes kaip iš griežtai slaptos spalio 7 d. instrukcijos Vokietijos ministeriam Estijoje, Latvijoje ir Suomijoje matyti (Dok. Nr. 213), naujam 1939 m. rugsėjo 28 d. slaptam susitarime Lietuva irgi pervesta Sov. Sąjungos “įtakos sferai.”

Mat, jau rugsėjo 25 d. Stalinas buvo pareiškęs Vokietijos ambasadoriui Maskvoje, kad būtų klaidinga palikti bet kokią nepriklausomą Lenkiją ir kad teritorija į rytus nuo demarkacijos linijos su Varšuvos ir Liublino provincijomis būtų prijungtos prie Vokietijos už tą atiduodant Sov. Sąjungai Lietuvą. Stalino pasiūlymas, kaip iš susitarimo matyti, buvo priimtas (Dok. Nr. 131).

Tarp daugelio hitlerinės Vokietijos ir Sovietų Sąjungos santykius vaizduojančių dokumentų krinta į akis vienos ir kitos pusės pastangos agresijos žygius pridengti žmoniškumo skraiste ir kartu parodyti draugiškumą. Pavyzdžiui, rugs. 9 d. Molotovas sveikina Vokietijos ambasadorių Maskvoje ryšium su į Varšuvą įžengimu (Dok. Nr. 35). Rugsėjo 10 d. Vokietijos ambasadorius Maskvoje Schulenburg praneša, kad pasikalbėjime su Molotovu pastarasis skundžiasi, kad netikėtai greitas Lenkijos pakrikimas statęs Rusiją į keblią padėtį, nes jos armija žygiui prieš Lenkiją nevisai paruošta, nors jis daręs viską, kas galima tam pagreitinti. Toliau Molotovas aiškina Schulenburgui, kad Sov. Sąjunga nenori masėms pasirodyti agresoriu, todėl skelbsianti einanti į Lenkiją apsaugoti ukrainiečių ir gudų, kuriems gresiąs vokiečių pavojus. Nors ir karti ši piliulė vokiečiams, bet Schulenburg ją prarijo. (Dok. Nr. 46).

Iš visos eilės kitų dokumentų ryškiai matosi, kaip du plėšikai dalinasi grobiu, kiekvienas dėdamas pastangas išvengti plėšiko titulo.

L.G.K.

KARO AVIACIJOS METEOROLOGIJOS TARNYBOJE

(A t s i m i n i m a i)

VYT. VOSYLIUS

Kas iš jaunuolių nesvajoja skraidyti padangėse su paukščiais! Juk ir mūsų liaudies dainose skamba žodžiai: “. . .Lėkčiau, lėkčiau, kad galėčiau, paukščio sparnus kad turėčiau . . .” Taip ir aš svajojau pakliūti į ruošiamą aviacijos puskarininkių lakūnų mokyklą. Bet deja, praėjęs visus tikrinimus, užkliuvau dėl širdies išsiplėtimo defekto ir manęs nepriėmė. Pasirodo, perdidelis mano jaunystėje sporto pamėgimas — ypač įrankių gimnastikos — iššaukė širdies išsiplėtimą. Bet vistiek noras likti aviacijos tarnyboje nepaėjo. Laimė nusišypsojo, kai aerodromo komendantas mjr. V. Šenbergas pasiūlė stoti į aviacijos meteorologijos tarnybą. Žinoma, mielai sutikau, nors tuo laiku mažą supratimą teturėjau apie meteorologiją. Tiek, kiek teko susipažinti gimnazijoje fizikos pamokose.

Taip karo tarnybos pabaigoj gavau įsakymą prisistatyti aerodrome esančios meteorologijos stoties viršininkui kpt. Kopukovui, vėliau sulietuvinuisiam pavardę į kpt. Kovas. Prisistačiau. Jis trumpai supažindino su aviacijai reikalingų žinių teikimu, oro biuletenių sudarymu ir aukštumų vėjo krypties ir greičio nustatymu bei jų reikalingumu skraidančiam personalui. Tolimesnį apmokymą jis pavedė vyr. psk. Vl. Šliupiniui, tuo laiku ėjusiam meteorologijos stoties žinių teikėjo pareigas. Pirmąsias dienas jis daug ko neaiškino, liepdamas stebėti darbų eigą. Po poros dienų ėmiau orientuotis ir bandyti atlikti man duotus stebėjimus. Supažindino su debesų rūšimis ir jų prisilaikymo aukščiais. Tik man nebuvo aišku, kaip gautas telegramas, išreikštas skaičiais grupėse, jis išdėstydamas meteorologines žinias ant specialiai paruošto Lietuvos žemėlapio. Jis juokaudamas pasisiūlė paaiškinti, jei aš “užfundysiu” vyno butelį. Su tuo nesutikau ir, pasiėmęs gautas telegramas ir kodo reikšmę, ėmiau kantariai narplioti paslaptį. Svarbiausia buvo nustatyti grupėje — skaičių reikšmę ir vietą. Tas man pavyko išnarplioti per porą dienų. Ir savaitės pabaigoje jau patiekiau iššifruotas žinias ant žemėlapio.

Kpt. Kovas, matydamas mano pažangą darbe, įteikė inž. mjr. B. Vaivados išleistą knygą “Aeronautinė meteorologija”, įsakydamas gilintis daugiau į atmosferinius pasikeitimus ir jų judėjimą.

Gal kas iš mūsų skaitytojų klaus: o kas gi yra toji meteorologija? Meteorologija yra mokslas apie atmosferos fizinių stovi ir joje veikiančius reiškinius. Mes gyvename oro apsuptyje masėje, vadinamoje atmosfera, kurios svoris arba spaudimas į žemę yra 5000 milijonų tonų. Juo aukščiau kylama nuo žemės paviršiaus, juo mažesnis atmosferos slėgis. Pvz.: pakilus į 5 km aukščio, slėgimas sumažėja ligi pusės žemės paviršiaus slėgio. Atmosferos slėgis yra nepastovus. Jo pasikeitimas susijęs su temperatūros pasikeitimais.

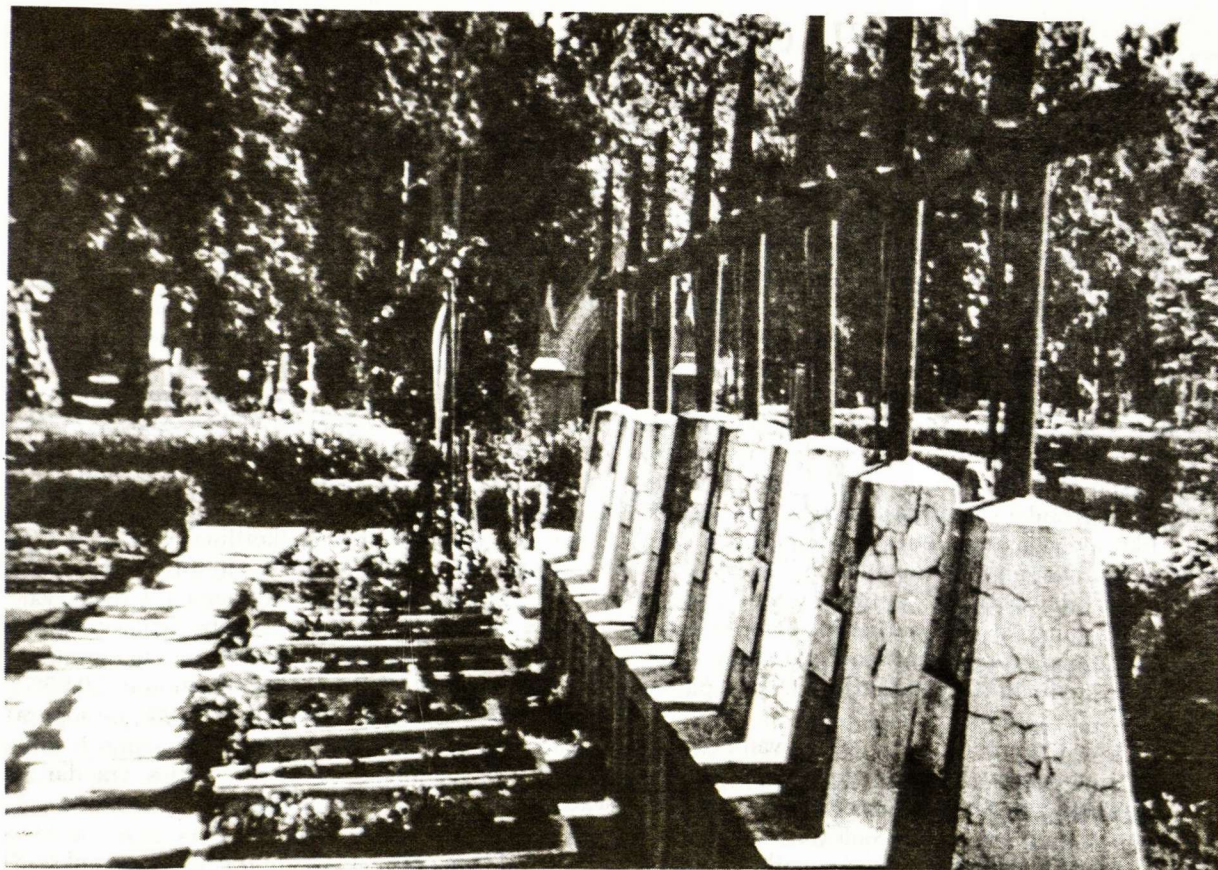
Žemės atmosferą sudaro dujų mišinys (nereakcinis). Visa atmosfera yra dalinama į 4 dalis. Žemutinė dalis apima nuo jūros paviršiaus iki 11 km aukščio — vadinama troposfera. Sausą jūros lygio orą sudaro: azotas 78.09%, deguonies 20.95%, argono 0.93%, anglies dvideginio 0,03%, be to, yra labai mažas kiekis helio, vandenilio, ozono ir kitų dujų. Be šių dujų, atmosferoje visados yra dar ir vandens garų ir dulkių, kurių kiekis kinta su vieta ir laiku.

Sluoksnis nuo 11 km iki 30 km aukščio vadinamas stratosfera. Įdomu yra tas, kad 26 km aukštyje yra didžiausia deguonies koncentracija. Šis deguonies sluoksnis sudaro lyg skydą, kuris sulaukia ultravioletinius spindulius, bombarduojančius iš erdvės mūsų žemę.

Aukštesnis atmosferos sluoksnis 30 - 240 km. aukštyje yra vadinamas mezosfera. Tame sluoksnyje prisilaiko elektriniai sluoksniai, kurie žemės poliuose kartais sudaro auras ar šiaurės pašvaistes.

Nuo 240 km iki 2400 km. vadinama exosfera. Tame sluoksnyje yra daugiausia vandenilio ir heliaus dujų. Visa atmosfera, gaubianti žemės paviršių, ir sudaro apsaugą nuo infra raudonųjų ir ultra violetinių spindulių, o taip pat apsaugą nuo dažnai bombarduojamų įvairių meteoritų, kurie pasiekę tirštesnį atmosferos sluoksnį, nuo trinties erddvėje sudega. Tik didesni meteoritų gabalai retkarčiais pasiekia mūsų žemę.

Likęs etatiniu puskarininkiu, buvau apgyvendintas aerodrome esančiose patalpose, kadangi vasaros metu dažnai reikėdavo darbą pradėti 3 - 4 val. ryto, kuomet lėktuvai išskrisdavo atlikti fotografavimo užduotis. Dienos meteorologinių stebėjimų eiga buvo ši: 8val. ryto, 12 val. dienos ir

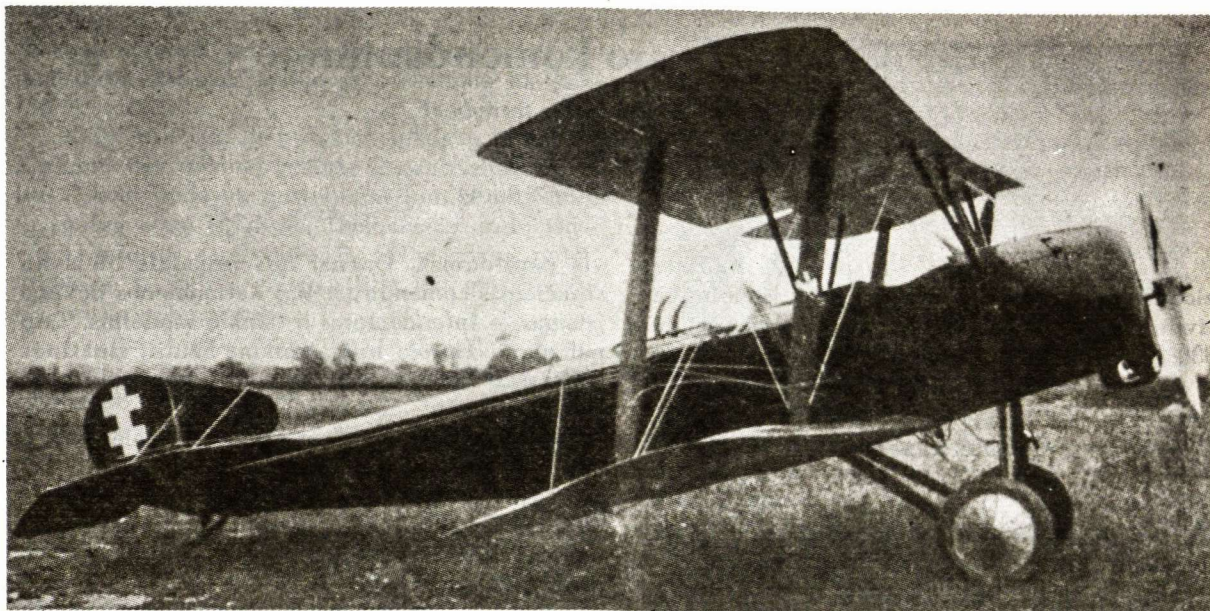
Lakūnų kapai Kauno karių kapinėse (Iš V. J. Statkaus archyvo)

6 val. vakaro užrašymai į vedamą dienyną: oro spaudimo, temperatūros, drėgmės %, vėjo krypties ir jo greičio, debesuotumo ir debesų rūšys, matomumą, kritulių matavimą, saulės švietimo laikas, slėgimo pasikeitimas 3-ju val. laikotarpyje ir kiti reiškiniai. Tokias pat žinias gaudavom iš meteorologijos biuro priimtas iš visos Lietuvos stočių tinklo. Tas telegramas reikėjo iššifruoti ir išdėstyti specialiai paruoštuose žemėlapiuose ir juos iškabinti meteorologinių žinių vitrinoje prie angarų pastatų.

Be visų tų oro stovio duomenų, kas susiduria ma žemės paviršiuje ir kiek akys aprėpia, buvo daromi vadinami pilotiniai stebėjimai. Tai yra, nustatymas vėjo krypties ir jo greičio įvairiuose aukščiuose. Matavimams atlikti buvo naudojamas teodolitas ir guminės, vandenilio dujomis pripildytos pūslės. Teodolitas tiksliai išneveliuojamas ir tiksliai nustatomas į šiaurę, paleidžiama vandenilio pripildyta pūslė su vienodu kilimo greičiu, kas minutę registruojant horizontalų ir vertikalų kampą. Sekama iki pūslė dingsta debesyse arba

aukštyje. Esant mažesniai oro spaudimui, pūslė per daug išsiplečia ir sprogs. Jei oras giedras, pūslę seki mažiausiai iki 5 km., jei yra laiko, ir aukščiau. Pūslės kilimo greitis priklauso nuo jos pakeliamo atitinkamo svorio. Pūslė pripildyta vandenilio dujomis užrišama, ir kabinamas atitinkamas svoris. Pūslė privalo kaboti ore pastoviai. Tuomet nukabinus svorį, ji paleidžiama į viršų. Normalios pūslės, kurias mes vartojom, buvo pritaisytos kilimui 150 m. per minutę. Buvo naudojamos ir didesnės pūslės, kuomet turėdavom daryti tokius stebėjimus nakties metu, nes tokia pūslė dar turėdavo su savim neštis ir mažą baterinę lemputę, kad būtų galima ją sekti teodolitu. Mano aukščiausias stebėjimo rekordas buvo 18,600 m. Sekimo laikas 1 val. 33 min. Pūslės kilimo greitis 200 m per minutę. Žiemos metu tesekdavom iki 5 - 6 km aukščio. Nors ir turėjom šiltą aprangą, bet dažnai užbaigdavom stebėjimą su nušalusia nosim.

Tolimesnis darbas buvo užbaigiamas kambaryje. Tie kiekvienos minutės užregistruoti hori-

Pirmasis Lietuvos karo aviacijos lėktuvas "Sopwith 1/2 struter", paimtas iš bolševikų kaip karo grobis ir naudotas Lietuvos laisvės kovose. (Iš V. J. Statkaus archyvo)

zontalaus ir vertikalaus kampo duomenys buvo perkeliama ant taip vadinamo "Molčanovo" rato. Nuo rato centro imama žymėti kiekvienos minutės padėtį. Taip gaudavosi pūslės kilimo kreivė. Kiekvienos minutės intervalas reiškė vėjo greitį. Kadangi aukštumoje oro judėjimas priklauso nuo temperatūros ir kylančių bei krintančių srovių, tai vėjo kryptis ir greitis yra įvairūs. Rekordavimo metu pasitaikydavo, kad vėjas dažnai keisdavo kryptį, visai priešingą vėjo kryptčiai prie žemės. Pūslė, nunešta į vieną pusę horizonto, grįždavo net per stebėjimo teodolito centrą. Tas įgalindavo stebėjimo aukštį pasiekti net iki 12 - 18 km aukščio. Tokie pilotiniai duomenys buvo perduodami telegramomis Karaliaučiaus, Rygos, Smolensko aerodromams. Tomis linijomis vokiečių "Derluftas" palaikė keleivinį susisiekimą.

Tuos pačius pilotinius stebėjimo duomenis naudojo ir mūsų lakūnai, skridami fotografuoti ar atlikti bombardavimo pratimus. Paprastai aukštumoje esti žymiai didesnis vėjo greitis, siekdamas 16 - 30 m. per sekundę, tad ir skridimo kryptyje vėjas turi įtakos į skrendantį lėktuvą, jį nunešdamas į šoną ar pagreitindamas ar sulėtindamas lėktuvo greitį. Turėdamas tikslus aukštumų vėjo duomenis, lakūnas įnešdamas pataisą, gali atlikti tikslus nuskridimus bei atlikti fotografavimo užduotį. Tuo laiku karo topografijos skyrius kaip tik ruošė naujus Lietuvos karo žemėlapius, naudodamas foto nuotraukas, kurias mūsų karo aviaci-

ja paruošdavo. Tokie skrydžiai buvo daromi vasaros metu, giedriomis dienomis, anksti rytą. Tat ir pilotinius duomenis turėjom atlikti prieš jiems išskrendant. Lakūnas, gavęs duomenis, fotografuojamą barą užskrisdavo atitinkamu kampu arba įnešdamas pataisą greitėjančio ar lėtėjančio skridimo laikui, atitinkamai nustatydamo foto kameros automatą, kuris lygiais intervalais eksponuodavo filmoje fotografuojamą barą. Skridami atlikti bombardavimo pratimų, pilotas ar žvalgas turėjo apskaičiuoti tarp bombarduojamo aukščio ir žemės — vidurkį vėjo greitį ir jo nunešimo kampą.

Neužteko būti meteorologu stebėtoju, bet taip pat turėjau būti ir chemiku. Mat vandenilio dujas turėjom pasigaminti patys. Tam buvo atitinkamas aukštą slėgimą išlaikantis cilindris, pakabintas ant vadinamo ožio, kad būtų galima jį siūbuoti. Į tuščią tokį cilindrį buvo supilama atitinkama porcija "soda causticum", įpilama 2 ltr. vandens ir skubiai ir atsargiai užsukamas antgalis, įleidžiant į vidų drauge pakabintą ant antgalio mažą cilindrį, kuris yra pripildytas "ferra silicium". To mažojo cilindrio sienelės yra skylėtos. Gerai užsukus tą antgalį su spaudimo rodykle, imama didįjį cilindrį siūbuoti. Mažasis cilindris, esantis viduje, atsimušdamas į didžiojo cilindrio vidaus sienelės, po truputį išberia per esamas joje skylutes "ferra silicium" į išstipintą "soda causticum" skiedinį.

(Bus daugiau)

Marijampolės karo komendantūroje

(Atsiminimai iš karinės tarnybos)

ANTANAS SKIRKA

(Tęsa iš 1985 m. Kario 9 nr.)

Ištarnavęs Tauragėje 7-to pėst. Ž. K. Butegeidžio pulko štabe daugiau kaip keturis metus kareivių, liktinių puskarininkiu ir civ. tarnautoju, 1939 m. balandžio m. pradžioje persikėliau tarnybai į Marijampolės Karo komendantūrą.

Naujoje tarnyboje komendantas ir vyriausias viršininkas buvo — plk. lt. Kerbelis. Mažo ūgio, storas, labai išdidus ir su tarnautojais niekuomet nekalbėjo. Jo padėjėjas ir raštvedys — adm. kpt. E. Elertas. Labai pareigingas, judrus, su visais draugiškas ir labai geras žmogus. Buvo blogas tik sau, nes turėjo ydą — mėgo išgerti. Baigęs Kazlų-Rūdos rusų dviklasę mokyklą. Į kariuomenę įstojo kaip savanoris-kūrėjas. Tuojau buvo paskirtas karo valdininku. Vėliau pagal užimamas pareigas pakeltas į adm. kpt. laipsnį. Turėjo ir brandos atestatą. Tarnautojus vertino pagal jų atliekamą darbą. Labai nemėgo pataikūnų ir skundėjų. Tokius, kaip vėliau pastebėjau, pasistengdavo atleisti. Dirbk teisingai savo darbą ir viskas, su juo susitikome išeivijoje tartum labai artimi giminės. Gyvenome visą laiką tam pačiame mieste, vis dažnai susitikdami. Jam mirus, man teko savo buvusį viršininką palaidoti ir su ašaromis prie kapo jam atsisveikinimo kalbą pasakyti.

Pagal naują įstatymą komendantas buvo ir Šaulių rinktinės vadas. Rinktinės vado padėjėjas šaulių reikalams buvo lt. L. Katinas. Jau vien iš išvaizdos buvo savotiškas žmogus, tikras nerikiuotės karininkas. Uniforma — kažkaip perdidelė, tarsi pasiūta išaugimui. Kaip savotiško menininko — ilgi plaukai ir visuomet cigaretė dantyse. Tai buvo žmogus artistas ir dailininkas iš prigimties.

Visi kiti šeši buvome civ. tarnautojai, o septintas — sekretorius tik šaulių reikalams. Jis taip pat iš prigimties buvo teatro artistas ir Marijampolės Šaulių teatro grupės vadovas — režisierius K. Tumkevičius. Šiuo laiku yra nusipelnęs liaudies artistas okupuotoje Lietuvoje. Lt. L. Katinas ir jo sekretorius K. Tumkevičius daugiau rūpinosi ir bėgiojo teatro reikalais, vis ruošdami vaidinimus. Jiedu labai sutarė ir vienas kitą palaikė.

Mano tiesioginis darbas buvo turto ir ginklų knygų vedimas ir čia pat esančiame sandėlyje to turto priežiūra. Mobilizaciją paskelbus, Marijampolės komendantūra turėjo aprenkti ir apginkluoti vieną pasienio batalioną. Įvairus turtas buvo dar

vis papildomas. Dažnai tais reikalais būdavau siunčiamas komandiruotėn, į Kariuomenės tiekimo įstaigas — Intendantūros ir Ginklų sandėlius. Taip pat mano žinioje buvo ginklai Šaulių rinktinės daliniams. Mano darbas nebuvo sunkus, bet atsakomingas.

Tuojau persiregistravau į Marijampolės šaulių kuopą ir vėl buvau paskirtas kuopos švietimo vadovo pareigoms. Mano žinioje buvo kuopos biblioteka ir skaitykla. Laisvu nuo tarnybos laiku darbo man čia buvo nemažai, nes viskas buvo apleista ir nesutvarkyta.

Tuojau teko arčiau susipažinti civ. tarn. I. Chmieliauską. Su juo gyvenome toje pačioje gatvėje — kaimynystėje. Jis buvo svainis gen. St. Pundzevičiaus. Tad kartu einant ir grįžtant iš tarnybos, jis man daug pasakojo apie savo svainį, (jo sesuo buvo ponija Pundzevičienė) ir gen. Adamkevičių. Jis juos gerai pažinojo.

Marijampolėje apsigyvenau kun. Palubinsko namuose, kuris savo laiku, buvo ar tik ne pirmas atsikūrusios Lietuvos kariuomenės kapelionas. Jis man daug pasakojo iš anų pirmųjų metų apie kariuomenės ir valstybės kūrimosi darbus. Tuo laiku jau buvo senas ir gyveno kaip kunigas-altarista savo dviejų aukštų mediniame name. Vieną kartą taip mums besikalbant, jis staiga užklausė:

— O tu pats ar tarnavai kariuomenėje?

Atsakiau, kad jau esu atsitarnavęs bent kelias tarnybas. Esu vedęs ir jau turiu sūnų. Žmona tuo laiku gyveno ūkyje, o aš pas jį gyvenau kaip viengungis, išsinuomavęs antrame aukšte mažą kambarelį ir virtuvę. Pas jį gyveno ir daugiau įnamių. Jis labai stebėjosi, kaip aš toks jaunas jau seniai atsitarnavęs kariuomenėje ir net vedęs.

Vėl atėjo graži vasara. Laikas ramiai slinko betarnaujant. Kas šeštadienį po tarnybos važiuodavau pas šeimą į ūkį, kuriame statėme naujus trobesius. Visokių rūpesčių buvo daug. Sekmadienio vakarą arba pirmadienį anksti rytą vėl skubėdavau į tarnybą.

Politinio atžvilgiu gyvenamas laikas buvo neramus, įtemptas ir visi laukėme dar kažko baisnio. Vokietija, kaip dar vis po truputį prilaikomas tam tikrų užtvarų žvėris, kaukė, draskėsi ir kalendamas dantimis grasino visiems aplinkiniams. Kiekvieną dieną ji galėjo išsiveržti iš savo už-

tvartų ir pradėti draskyti visus aplinkinius. Tas jautėsi pasiklausius radijo ir paskaičius tik laikraščių antraštes.

Kaip minėjau, man dažnai tekdavo nuvykti į Kariuomenės tiekimo įstaigas ir centrinius sandėlius. Labai būdavau nustebintas permelyg didelių tų įstaigų etatų išpūtimu. Dažniausiai turto išdavimo orderius išrašydavo ir pasirašydavo pulkininkai, o tai pilnai galėjo atlikti likt. puskarininkis, arba civ. tarnautojas.

Jau prasidėjus Vokietijos - Lenkijos karui, maždaug po savaitės, atėjo į komendantūrą užsiregistruoti kaip atsargos karys vienas jaunas, inteligentiškos išvaizdos vietinis žydas - prekybininkas. Prekybos reikalais jis buvo išvykęs į Austriją. Kai vokiečių kariuomenė žygiavo į Austriją, jis pasitraukė į Šveicariją. Vėliau jis per Prancūziją, Švediją, Suomiją, Estiją ir Latviją parvyko pas tėvus į Marijampolę. Jis įdomiai pasakojo apie savo "odisėją" ir matytas įvairių valstybių kariuomenes. Mes, visi tarnautojai, jį apstoję klausėmės jo pasakojimų ir teiravomės apie patirtus įspūdžius. Pagaliau jo paklausėme:

— Kurios valstybės jo nuomone kariuomenė yra geriausia ir moderniškiausia?

Visi galvojome, o daugelis net ir pareiškė, kad, beabejo, Europoje moderniškiausia kariuomenė yra vokiečių. Jis tuojau pasakė — kad ne. Jis matęs daug kariuomenių, nes tuo laiku jau buvo visur ruošiamasi karui. Kariuomenės buvo grupuojamos, žygiavo daliniai visais keliais ir vieškeliais, arba matė manevruojant. Jo nuomone, savo geru apginklavimu ir moderniomis transporto priemonėmis, tokios gerai paruoštos kariuomenės kaip Švedijos, jam niekur kitur neteko matyti. Jam pervažiuojant Švediją, kaip tik teko matyti švedų kariuomenės manevrus. Jau tuo laiku visa švedų kariuomenė buvo motorizuota ir kariški sunkvežimiai, neskaitant tankų, visi šarvuoti ir su automatiškais įrengimais. Jo pasakojimu, tuščio kariško sunkvežimio ratai stovi įstrižai, palinkę viršumi į lauko pusę. Tokį šarvuotą sunkvežimą pakraunant, arba įlipant į vidų kareiviams, ratai išsitiesia vertikaliai. Ratams išsilyginus, sunkvežimis yra pakrautas. Šonai ir viršus automatiškai užsidaro, ir sunkvežimis važiuoja savo keliais. Kiekvienas toks sunkvežimis yra ginkluotas zenitine patrankėle arba sunkiuoju kulkosvaidžiu. Jam tekę matyti, kaip tokiam sunkvežimiui važiuojant, staiga pasirodė lėktuvas. Sunkvežimis sustojo, automatiškai atsidarė viršų dengiantieji šarvai, automatiškai iškilo sunkusis kulkosvaidis, ir lėktuvas buvo apšaudytas. Lėktuvui nuskridus, kulkosvaidis automatiškai nusileido, sunkvežimio viršaus šarvai užsidarė

Antanas Skirka, šių atsiminimų autorius, kai jis Marijampolės karo komendantūroje tarnavo civiliu tarnautoju. Neseniai iš spaudos išėjo jo parašytas "Sūduvos krašto padavimų ir legendų rinkinys"

Australijos "Ramovė" skyrių atstovų suvažiavimo dieną (1984.XII.31) padedamas vainikas ant Australų nežinomo kareivio paminklo. Vainiką neša iš k. į d.: A. Skirka, Sidney skyr. pirm., V. Šalkūnas, Sąjungos garbės narys, ir V. Vosylius, Adelaidės skyr. pirm. Toliau stovi Melbourne skyr. vėliava, o 4-tas iš d. PLB pirm. V. Kamanas, tuo metu lankęs Australijos lietuvius

ir sunkvežimis nuvažiavo. Jų kariuomenėje visi vyrai aukšti, daugiau kaip vidutinio ūgio, aprenkti gražiomis ir praktiškais uniformomis. Ne, sakė jis, tokios kariuomenės ir taip gerai apginkluotos jam neteko matyti niekur kitur.

Ne be reikalo vėliau nei anglai su prancūzais, net ir Hitleris, vengė Švediją užkabinti. Taigi švedai buvo pasiruošę stipriai ginti savo neutralitetą.

Dalinė kariuomenės mobilizacija

Prasidėjus II-ram pasauliniam karui, Lietuvoje rugsėjo m. buvo paskelbta dalinė mobilizacija. Mobilizaciją paskelbus, Marijampolės Karo Komendantūra turėjo tuojau mobilizuoti ir aprūpinti ginklais bei apranga pasienio apsaugos batalioną. Šis mobilizacijos paskelbimas komendantūroje buvo gautas po pietų, po darbo valandų, kuomet jau visi buvome išsiskirstę į namus.

Apie tai sužinojus, tuojau visi susirinkome į komendantūrą. Iš netoli stovinčio 9-to pėst. pulko tuojau buvo atsiųsta keli kariški sunkvežimiai (čekoslovakų gamybos) ir reikiamam turtui pakrauti kareiviai. Nuo manęs visą laiką bataliono dislokacijos planai buvo slepiami. Tad iš anksto nežinojau, kur ir kiek turto turi priklausyti atskirai pasienyje išdėstyti kuopoms.

Mūsų bataliono kadrai sudaryti buvo mobilizuota visa pasienio policija. Reikiamą kuopoms kareivių skaičių užpildyt pašaukti atsarginiai. Kiek atsimenu, batalionas susidėjo iš trijų kuopų ir atskiro būrio uždavinys saugoti plentą prie sienos Marijampolė-Suvalkai. Bataliono štabas buvo Suv. Kalvarijos senose dar caro statytose kareivinėse. Anksčiau, čia buvo psichiatrinė ligoninė. Tuo laiku ligonys buvo perkelti į kitą vietą. Kuopos stovėjo pasienyje — kaimuose, jau eidamos pasienio sargybą.

Vieną dieną jų perėjimą per sieną mūsų pusėn teko stebėti ir man. Tai buvo, kaip minėjau, sienos perėjimo punktas: plentas Marijampolė-Suvalkai. Tą dieną perėjo nemaža lenkų atskirų dalinių. Visi jie turėjo atiduoti ginklus ir laikinai buvo apgyvendinami Suv. Kalvarijos kareivinėse. Karininkai buvo lenkai, bet kareiviai jau tuojau perėję sieną šaukė: "Aš esu bielarūsis, aš ukrainietis, aš žydas" ir panašiai, arsirado ir lietuvių, o lenkų kareivių buvo mažuma. Gal jie tik sakėsi tokie, gerai žinodami, visą laiką buvusius įtemptus lietuvių-lenkų santykius dėl Vilniaus. Tą dieną per sieną perėjo ir vienas jau senukas papulkininkis

(Pabaiga sekančiame KARIO numeryje)

PRANAS URBUTIS

LIETUVAITĖ

*Dainuoki, lietuvaite,
prie Gedimino kalno šventųjų akmenų,
nors atėjūnai kaip vilkai išalkę
beprotnamius statyt bandytų ant svetimų kalnų!...*

*Tavosios žavios dainos
krūvinas žmogus-raudonas
nesuprato ir nesupras jis niekados—
jis barbaras — Kaino išrinktos tautos!*

*Gaiwinki lietuvių širdį Lietuvos pašvaistėj
ir ginki karžygių žygius didžius...
Lietuvos vaikai paminklų daug pristatė—
— visas pasaulis tai girdi—
Te Dievas laimina Lietuvos laukus!...*

*Dainuoki, lietuvaite,
tegul bus laisva Lietuvos žemelė—
esi tu krikščioniškos tautos duktė šviesi!
Ir tegul žydi meilės kryžiai ant laisvės kelio—
Lietuvos miestų aikštes tu laisvės gėlėmis puoši—
Tegul per amžius bus laisva gražioji Nemuno šalelė!*

Kanados lietuvių rašytoja-poetė Marija Aukštaitė yra parašius sekančias knygas:

Rožių vasara, — Eilėraščiai	Kaina: \$7.00
Išėivės keliu — Autobiografija	5.50
Išėivė — Autobiografija	6.00
Ant Marių Krašto, — Romanas	10.00
Nubangavę kūdikystės dienos, — Autobiografija	7.00
Lyrika, — Eilėraščiai, Posakiai	8.00

Šias knygas dar galima užsisakyti minėtom kainom pridėdant \$1.50 persiuntimo išlaidom, šiuo adresu:

Marija Aukštaitė
46 Arthur Mark Drive
Port Hope, Ontario
Canada LIA 3X1

A. F. Natkevičius,
knygų leidėjas.

SKAITYK IR PLATINK
KARĮ!

PAVĖLUOTAS ŽYGIS Į VILNIŲ

ANTANAS PLEŠKYS

Jonas Abraitis 1985 m. "Kario" 7 Nr., 309 psl., savo straipsnyje "Mobilizacija ir žygis į sostinę Vilnių" rašo:

"... Visi tikėjome, kad laiku sumobilizuota ir pašauktaisiais sustiprinta kariuomenė bus panaudota karo žygiui atsiimti sostinę Vilnių. Kaip žinome, tai neįvyko. Neįvyko, kadangi vyriausybė griežtai laikėsi paskelbto neutralumo ir kariuomenės žygiui įsakymo nedavė.

Dėl tokio vyriausybės pasyvumo ir nusistatymo Vilniaus atžvilgiu Lietuvoje buvo pasireiškę daug nepasitenkinimo. Tada Lietuvos visuomenė ir kariuomenė, nepateisindama vyriausybės sprendimų, šimtus kartų klausė "kodėl"?

Į Vilnių žygiuoti turėjome, bet laiku jo neįvykdėme..."

Čia J. Abraitis labai teisingai samprotauja. Vokiečių — lenkų karas prasidėjo 1939 m. rugsėjo 1 d. ir užuot žygiavus į Vilnių, mes paskelbiamė lenkams ir kitiems mūsų kaimynams neutralumą ir neiname atsiimti savo sostinės, kurią lenkai klasta ir brutalia jėga prieš 20 metų iš mūsų pagrobė, sulaužydami 1920 m. spalio 7 d. Suvalkuose pasirašytą sutartį ir spalio 9 d. užėmė Vilnių.

Tuo laiku mes buvome silpnesni už lenkus ir savo sostinės Vilniaus nepajėgėme apginti. Bet kuomet lenkai pasidarė silpnesni už mus, mes pataikaudami savo priešams lenkams, neiname atsiimti savo amžinosios sostinės Vilniaus. Per 20 metų mes šaukėme ir protestavome: "Ei, pasauli, mes be Vilniaus nenurimsime". Ir ar nejuokingas savęs pažeminimas? Kai atėjo puikiausia proga ir vokiečių buvo pasiūlyta, mes gėdingai nuo savo šventų teisių atsisakėme ir tą teisę palikome rusams, kad rusai mūsų sostinę mums grąžintų ir kaip atlyginimą už tai jie į Lietuvą įvedė savo įgulas ir mūsų nepriklausomybę palaidojo. Arba kitaip sakant, savo nepriklausomybę, dėl savo žioplumo, mes patys palaidojome.

Toliau J. Abraitis rašo:

"Tiesa, vyriausybė, nežinodama rugpjūčio 23 ir 28 dienomis didžiųjų kaimynų slaptų susitarimų turinio, buvo atsargi sprendimuose, nerizikavo įsivelti į ginkluotą konfliktą, jo vengė".

Čia aš noriu p. J. Abraitį papildyti. 1939 m. rugpjūčio 23 d. vokiečių - rusų (Ribbentrop-Molotov) susitarimas ir slaptas papildomas protokolas Lietuvos vyriausybei buvo žinomas, kad Lietuva įeina į vokiečių interesų sferą, bet 1939 m. rugsėjo 28 d. vokiečių-rusų susitarimas ir slaptas papildomas protokolas, kur Lietuva perleidžiama rusų interesų sferai, buvo nežinomas.

Čia pateikiu 1939 m. rugpjūčio 23 d. slauto papildomo protokolo pirmą straipsnį:

"1. Tuo atveju, jeigu įvyktų teritorinių ar politinių pasikeitimų teritorijose, priklausančiose Pabaltijo valstybėms — Suomijai, Estijai, Latvijai, Lietuvai, ŠIAURINĖ LIETUVOS SIENA BUS VOKIETIJOS IR SOVIETŲ SĄJUNGOS ĮTAKOS SFERŲ RIBA. RYŠIUM SU TUO, ABI ŠALYS PRIPAŽIŪSTA LIETUVOS INTERESUS VILNIAUS TERITORIJOJE". (Liet. Enckl. XXV, 215 psl.).

Koks Vilniaus krašto plotas buvo numatytas priskirti Lietuvos interesams, slaptame protokole nepasakyta. Bet reikia manyti, kad vokiečiai turėjo galvoje 1920 m. liepos 12 d. Lietuvos - Sovietų Sąjungos (Rusijos) sutartimi nustatytas rytinės ir pietinės Lietuvos sienas, būtent: Gardinas paliekamas Lietuvai, nuo Gardino Nemuno upe į rytus ir į šiaurę, Lyda — Lietuvai, gerokai į rytus nuo Ašmenos, Naručio ežeras — Lietuvai, per Molodečno gelžk. stotį, nuo čia į šiaurę, pro Breslaują iki Dauguvos upės, Breslauja — Lietuvai.

Atrodo, kad vokiečiai net neabejojo, kad pasitaikius tokiai gerai progai taip lengvai atsiimti Vilnių su plačiomis sritimis pagal 1920.VII.12. lietuvių-rusų susitarimą, lietuviai su džiaugsmu žygiuos atsiimti jiems

priklausantį Vilnių. Vilniuje lenkų karinių jėgų beveik lyg ir nebuvo. Iš mūsų žygio į Vilnių vokiečiai numatė ir sau naudos. Be abejo, į Lietuvą jie būtų įvedę savo kariuomenę ir žygį prieš rusus būtų pradėję nuo rytinių Lietuvos sienų, apie 300 km. arčiau Maskvos, negu jie pradėjo savo žygį nuo Klaipėdos ir Rytprūsių. Ar rusai bebūtų apgynę Maskvą, yra klausimas. Mums paskelbus neutralitetą ir atsisakius pasiimti savo sostinę Vilnių, vokiečiai nejuokais ant mūsų užpyko ir 1939 m. rugsėjo 28 d. slaptuoju protokolu mus atidavė rusams, manydami vėliau mus vistik pasiimti, bet jau kaip Rusijos (Sovietų S-gos) teritorijos dalį.

Pažiūrėkime kaip vokiečiai reagavo į mūsų atsisakymą atsiimti savo sostinę Vilnių su plačia Vilniaus krašto sritimi.

B. Jonaitis tuo reikalu "Naujienose" šitaip rašo:

"...Reikėjo pasiskaityti daug kur spausdintus mūsų ministro Vokietijai K. Škirpos atsiminimus, kaip Reicho politinio skyriaus direktoriaus Woermannas, pasikvietęs Škirpą į ministeriją trenkė kumščiu į stalą ir labai piktai pareiškė, kad tam tikrų diskretiškų lietuvių — vokiečių pašnekesių atidengimas kariaujančioms su Vokietija vyriausybėms yra begėdystė ir neliksiąs be atitinkamų pasekmių. Po poros dienų ir pats Ribbentropas Škirpai pareiškė, kad vokiečiai tikrai žino apie mūsų Užsienių reikalų ministerijos siųstas telegramas į Londoną ir Paryžių, kuriuose nusiskundžiama dėl vokiečių spaudimo ir pareiškama, kad Lietuva išliko neutrali ir neis į Vilnių. Vokiečiai ne juokais supyko ir skaudžiai mums atkeršijo. Vokietijos pasiuntinys Zechlinas 1939.IX.24 rašė iš Kauno platų raportą Reicho užsienių reikalų ministerijai, aiškindamas, kodėl lietuviai nepasidavė vokiečių sugestijai, duotą lietuviams per jį patį ir vokiečių karo atašė, ir nepajudėjo atsiimti Vilnių. (Tas dokumentas niekur nepaskelbtas, jo turinys pagal mikrofilmą atpasakotas "Naujoji Viltis" 1970, Nr. 1 p. 26-27). Žr. Der Akten der deutschen auswertigen Politik, 1918-1945. Serie D; Band VIII; Nr. 84, 123, 152." ("Naujienos" 1982.XI.4, 5 ir 6.).

Vokiečiai už nepaklausymą žygiuoti į Vilnių bausdami lietuvius, kartu nubaudė ir patys save. Užuot pradėjus karą žygi į Rusiją nuo Molo-dečno ir Breslaujos, turėjo pradėti nuo tuometinių savo sienų — Klaipėdos ir Eitkūnų. Tas jiems kainavo nemažai gyvybių ir karo medžiagos.

Kaip visas tas žygis į Vilnių būtų atsiliepęs lietuvių tautai ir valstybei?

Pirma, mes būtume įgyvendinę 1920 m. liepos 12 d. Lietuvos-Rusijos susitarimą ir atgavę lietuvių apgyventas etnografines sritis; antra, būtume išvengę pirmosios rusų okupacijos, kuri lietuvių tautai buvo labai pražūtinga, — apie 60 tūkstančių nužudytų kalėjimuose, išvežtų ir nukankintų Sibiro gulaguose; trečia, rusai nebūtų galėję tvirtinti, kad mes laisva valia įsijungėme į jų kolonialinę imperiją, nes mus būtų reikėję nukariauti ir pavergti ginklo jėga. Ar priėmus vokiečių pasiūlymą ir patiems atsiėmus savo sostinę Vilnių, mes būtume turėję daugiau aukų, negu rusai mums padarė per pirmąją savo okupaciją 1940 metais? Tenka labai suabejoti. Mūsų tauta būtų išlaikiusi ir sustiprinusi tautinę savigarbą, o mūsų kariai būtų apgynę savo garbę. Ir ketvirta, gal 1944 m. Jaltos konferencijoje mes nebūtume buvę traktuojami kaip rusų imperijos dalis, bet blogiausiu atveju, kaip vokiečių karo sąjungininkai, sakysime kaip suomiai, vengrai ar rumunai, bet užtat jų niekas atskirai nebaudė. Gal ir mes būtume gavę nors satelito teises, kaip lenkai ir kitos vidurio Europos tautos.

Pagal 1939 m. rugpjūčio 23 d. slap-tą vokiečių-rusų susitarimą ne mes patys atsiėmėme Vilnių ir mums priklausančiomis sritimis, bet laukėme, kol rusai užims mūsų sostinę ir iš jų malonės mes gavome Vilnių su siauru to krašto ruoželiu. Rusai mums davė tiek, kiek jiems patiko. Ištiželiams ir tiems, kurie negina savo teisių ir neparodo ryžto, atkaklumo ir kovos, tie labai mažai arba nieko negauna.

Rusai už Vilniaus grąžinimą pareikalavo ir įvedė stiprias savo kariuomenės įgulas į Lietuvą, ir tai jau buvo mūsų nepriklausomybės laidotuvių pradžia.

Norint atgauti kas tau priklauso, reikia parodyti ryžtą, drąsą, kovos dvasią, kartais ir riziką. Dėl Vilniaus atsiėmimo mes viso to neparodėme. Jei 1923 m. mess nebūtumėm rizikavę žygio į Klaipėdą ir susikirsti su Pirmojo pasaulinio karo nugalėtojais prancūzais, kurie tada administravo Klaipėdos kr. ir miestą ir ten laikė savo kariuomenės įgulą, Klaipėdos mes nebūtumėm atgavę ir šiandien kaip Rytprūsių dalis gal priklausytų Karaliaučiaus - Leningrado sričiai.

Didžiausias nuopelnas dėl Klaipėdos atvadavimo priklauso tuometiniam Lietuvos ministrui pirmininkui Ernestui Galvanauskui. Vos tik prasidėjus žygiui, Prancūzijos min. pirmininkas R. Poincaré telefonu pradėjo gąsdinti su grasinti mūsų min. pirm. E. Galvanauskui ir Lietuvos valstybei, bet E. Galvanauskas nepabūgo ir žygi tęsė iki pergalės, nors ir buvo išleidęs atsišaukimą, kad Didž. Lietuvos piliečiams jis draudžia pereiti Lietuvos sieną ir prisidėti prie Klaipėdos krašto sukilėlių.

— Slenkant 1985 m. į pabaigą, mūsų vadovaujančios org-jos šaukė savo suvažiavimus ar seimus, o kai kurios ir rinko savo vadovaujančius organus.

Amerikos Lietuvių Taryba lapkričio 8 d. savo posėdyje perrinko dvejiems metams Tarybos valdybą. Kaip jau iš seno žinoma, ALT sudaro visa eilė lietuvių org-jų, kurios pagal savo dydį ir įtaką deleguoja į ALT tam tikrą atstovų skaičių, iš anksto nustatydami, kurie atstovai liks taryboje ir kurie turės įeiti į tarybos valdybą, arba vykdomąjį tarybos organą. Tokiu būdu ALT valdomuo-

sius organus 2 metams sudarys šie asmenys: pirm-kas — Teodoras Blinstrubas, jo pavaduotojas — dr. Jonas zekas, Povilas Dargis, dr. Leonas Kriaučeliūnas, inž. Viktoras Nau-džius, dr. Vladas Šimaitis ir inž. Jonas Talandis; sekretorius — inž. Grožvydas Lazauskas, protokolų sekretorius — dr. Vytautas Dargis, iš-dininkas — Mykolas Pranevičius, iš-do sekretorius Petras Bučas.

JAV Lietuvių Bendruomenės gegužės mėn. išrinktoji XI-ji Taryba savo pirmojo suvažiavimo susirinko Det-roite rugsėjo 21-22 d. ir nauju Krašto valdybos pirm.-ku pusei, t.y. 1.5 m., kadencijos išrinko LB veikloje savo žymę jau palikusį inž. Algimantą Ge-čį, o antrajai kadencijos pusei — taip pat LB veikloje rūpestingai besi-reiškusį rašytoją Vytautą Volertą (jie pasikeisdami kartu bus ir vienas antro pavaduotojais). Pagal LB įsta-tus tarybos suvažiavimas renka tik Krašto v-bos pirm-ką, o vėliau išrink-tasis pirm-kas sudaro visą valdybą ir jos narius pasiūlo tvirtinti tarybos nariams raštu. Lapkričio 24 pasiūly-tieji kandidatai į valdybą buvo pa-tvirtinti, o pareigų perdavimas įvyko gruodžio 7 ir 8 d. Tokiu būdu Lietuvių Bendruomenėje nuo jos valdy-bos pirm-ko išrinkimo iki pareigų perėmimo susidaro poros mėnesių tarpas, kada senoji valdyba vengia angažuotis naujiems darbams, o nau-joji valdyba dar teisėtai negali to-kių darbų imtis. Bet demokratinio būdu vykdančiomųjų organų rin-kimus, toks "interregnumas" yra neišvengiamas.

Tokiu būdu naująją LB Krašto valdybą sudaro: inž. Algimantas Ge-čys — pirm-kas pirmojo kadencijos pusėj ir pavaduotojas antrojo pusėj, Vytautas Volertas — pavaduotojas pirmojo ir pirm-kas antrojo kadencijos pusėj, Kultūros tarybos pirm-kė — Ingrida Bublienė, Visuome-ninių reikalų tarybos pirm-kas — Ig-nas Budrys, Religinių reikalų tary-bos pirm-kas — kun. Viktoras Dabu-šis, v-bos ryšininkas Washingtono — Algimantas Gureckas, vykdomasis vicepirm-kas finansų reikalams — Bronius Juodelis, Vykd. vicepirm-kas informaciniam reikalams — Juozas Kojelis, sekretorius ir reikalų vedė-jas — Bronius Krokys, Švietimo ta-

rybos pirm-kas — dr. Jonas Račkauskas, ir protokolų sekretorė — Liuda Ruginienė, vicepirm-kas specialiems reikalams — dr. Viktoras Stankus, vykd. vicepirm-kas organizaciniams reikalams — Jonas Urbonas, Socialinių reikalų tarybos pirm-kė — Danuolė Valentinaitė.

BALF ir VLIK taip pat buvo sušaukę savo seimus, pirmasis Washington, o antrasis gruodžio 7 ir 8 d. d. St. Petersburg, Floridoje.

Daromos išvados, kad Prancūzija ir jos agentūros iš pradžių nerodė simpatijų Baltijos valstybėms, ypač Lietuvai, kad Prancūzija vaidino nežymų vaidmenį, lenkams užimant Vilnių, ir kad po 1920 m. spalio Prancūzijos politika darėsi vis labiau prolenkiška ir galutinai parėmė lenkišką šios problemos sprendimą.

P.S. George Urbaniak 1985 m. spalio 3 Toronto universitete gynė savo disertaciją "Baltasis erelis ir baltasis riteris: lenkų - lietuvių ginčas 1918 - 1920" istorijos daktaro laipsniui gauti.

— 1985 m. lapkričio 12 Tėviškės Žiburiuose J. Varčius atsisveikino su tų metų spalio 18 Kanadoje mirusiu Lietuvos kariuomenės kūrėju savanoriu ir dviejų Vyčio kryžiaus kavaliere ats. viršila Antanu Šukiu. Jo pasiaukojimas Lietuvos reikalams, kautynių metu parodytas sumanumas ir drąsa ir jo begalinė meilė savo tėvų kraštui per visą jo gyvenimą įpareigoja mus visus arčiau su juo susipažinti bent jo mirties proga.

Gimė jis 1899 m. rugpjūčio 8 Šakių apskr. aštuonių brolių ir seserų šeimoje. Iš mažens susipažino su lietuviškais laikraščiais ir knygomis ir pasidarė sąmoningu lietuviu. Todėl nenuostabu, kad keliantis Lietuvai, jis 1919 m. sausio 23 kartu su kitais išvyko savanorių į besikuriančią Lietuvos kariuomenę. Buvo priimtas į karužų mokyklą ir ją baigė viršilos laipsniu. Kariuomenėje jo būrio vyrai tvirtai pasitikėjo savo vado greita orientacija, drąsumu. Jis dalyvavo kovose su visais Lietuvos priešais: bolševikais, bermontininkais ir lenkais. Dėl gresiančios antros bolševikų okupacijos atsidūrė Vokietijoje ir kuriam laikui buvo sustojęs Detmoldo lietuvių stovykloje, iš kur emi-

gravo į Angliją. Čia būdamas parašė savo išgyventų kovų atsiminimų knygą "Du mediniai ir trys geležiniai kryžiai." Joje jis pasakoja tokius įvykius, kuriuos jis išgyveno būdamas kuopininku. Kovų metu jį lydėjusi laimė, nes jis išliko net nesužeistas, nors visur verždavosi pats pirmas.

1921 m. gruodžio 10 Antanas Šukys išėjo iš Lietuvos kariuomenės į atsargą ir grįžo į iš tėvų paveldėtą ūkį. Būdamas ūkininku, dalyvavo šaulių veikloje, vedė Oną Endriukaiytę ir su ja susilaukė dviejų dukrų ir sūnaus. 1933 m. išsikėlė į Klaipėdą ir dirbo muitinėje. Vokiečiams atplėšus Klaipėdą, Šukys su šeima apsi gyveno Kudirkos Naumiestyje, o vėliau — Kaune.

Bolševikų okupacijos metu buvo atleistas iš tarnybos, bet slapstydamasis išvežimo išvengė. Tačiau nukentėjo jo žmona, kuri 1941 m. pavasarį buvo išvežta į Sibirą.

Vokiečių okupaciją su trimis vaikais Šukys praleido Šakiuose, dirbdamas apskrities savivaldybėje. 1944 m. pasitraukė su vaikais į Vokietiją, o 1947 m. atvyko į Angliją. Būdamas tremtyje ir Anglijoje, velionis dalyvavo lietuvių visuomeniniame gyvenime.

Po didelių pastangų jam 1965 m. pavyko atsikviesti į Angliją 1958 m. iš Sibiro į Lietuvą grįžusią žmoną. 1966 m. visa šeima paliko Angliją ir atvyko į Kanadą, St. Catherine's miestą. Čia jis taip pat buvo uolus lietuvių visuomenės narys ir dalyvavo organizaciniame gyvenime.

Nors paskutiniam gyvenimo dešimtmetyje dėl širdies sutrikimų velionis nebuvo stiprus, tačiau pasiliko geros atminties ir gerų akių, skaitė daug knygų, prenumeravo daug laikraščių.

1985 m. spalio 18, sulaukęs 86 m., bet nesulaukęs Lietuvos išsivadavimo, savanoris — kūrėjas užmerkė akis. Velionio liudėti liko jo žmona, dukros Birutė ir Joana ir sūnus su žmona. Jo kūnas buvo palaidotas šv. Jono lietuvių kapinėse Mississauga.

Iš svarbesnių politinių ėjimų reikėtų pažymėti Vliko pastangomis suruoštą Danijos Kopenhagoje "mažono Nuembergo" teismą sovietiniams

nusikaltėliams teisti ir Baltų jaunimo "Taikos ir laisvės" išvyką Baltijos jūroje. Abu šie renginiai sužadino ypač Europos spaudos ir televizijos dėmesį ir prisidėjo prie Lietuvos reikalų ir problemų iškėlimo.

Lietuvių Bendruomenės veikloje reikėtų paminėti lapkričio 23-24 Čikagoje PLB rūpesčiu sušauktą mokslinę konferenciją, kurios tema buvo "Tautinės sąmonės išlaikymas išseivijoje".

o lapkričio 28 — gruodžio 1 Čikagoje buvo suruoštas Mokslo ir kūrybos simpoziumas, kurio svarbiausias tikslas buvo suburti viso pasaulio lietuvius mokslininkus. Čia buvo įvairių mokslo sričių paskaitos ir pasidalijimas mokslo laimėjimais.

Iš kitų žymesnių įvykių tektų paminėti, kad Lietuvių Fondas jau yra stipriai įžengęs į tretįjį milijoną pagrindinio kapitalo, kurio palūkanomis stengiamasi paremti lietuvių kultūrinę veiklą ir teikti stipendijų lietuviui studentui, studijuojantiui lituanistikai artimus mokslus.

Lituanistikos katedros prie Čikagos universiteto įtvirtinimo reikalai, nepaisant kai kurių abejojimo jos tikslingumu, vyksta patenkinamai. Iki šiol pagal sutartį universitetui katedros reikalams yra įmokėta jau 400,000 dol.

— Lietuvių ir lenkų pasitarimai Vilniuje. Tėviškės Žiburiai 1986 m. sausio 7 numeryje pateikia Paryžiuje lenkų leidžiamų "Zeszyty historyczne — Istorijos sąsiuviniai" 1984 m. 69 Nr. išspausdinto Z. S. Siemaszko straipsnio "Pokalbiai su Wehrmachtu Vilniuje 1944 m." atpasakojimą. Lenkų žurnalo straipsnyje atpasakojama lenkų pogrindyje veikusių "Armia krajowa" informacijos ir propagandos skyriaus vedėjo Dobrzansky atsiminimai apie lietuvių ir lenkų pasitarimus vokiečių okupacijos metais Vilniuje.

Straipsnyje tvirtinama, kad dar 1942 m. Vilniuje vyko pasikalbėjimai tarp nepriklausomybės siekusių lenkų kairiosios grupės ir tarp Lietuvos socialdemokratų ir valstiečių liaudininkų partijų atstovų 1942 m. rugpjūčio 21 Vingio gatvėje. Abi pusės pripažino, kad reikia siekti sutarimo Rytų bei Vidurinės Europos vals-

tybių suartėjimo konferencijoj, kuri įvyktų karui pasibaigus.

Netrukus po šio pasikalbėjimo įvyko Lietuvos Laisvės Armijos ir Armia Krajowa atstovų pasikalbėjimai Vilniuje 1942 m. rudenį. Vokiečių gatvėje esančioje karinėje siuvykloje. Iš lietuvių pusės dalyvavo LLA komendantas, buv. Lietuvos kariuomenės pulkininkas, kurio pavardė nežinoma ir du lietuvių politinių partijų atstovai ir buto šeimininkas, o iš lenkų — AK Vilniaus srities komendantas Wilk (A. Krzyzanowski) ir štabo karininkai Szary (M. Czechowski) ir Maciej (Dobrzansky). Pasitarimas buvęs draugiškas, bet jokių nutarimų nebuvo padaryta, nes lietuviai reikalavo, kad lenkai pareikštų, jog atsižada Vilniaus. AK komendantas Wilk įrodinėjęs, kad abi pokalbio šalys esančios nekompetentingos daryti sprendimą dėl Vilniaus priklausomybės, nes šį klausimą turėtų spręsti po karo atitinkami veiksniai. Dabar esą reikia siekti tik trinties ir priešingumų sušvelninimo.

Lietuva dabartinėje lenkų spaudoje

Šia tema Tėviškės žiburiai 1985 m. spalio 29 išspausdino inicialais J.B. paruoštą apžvalgą, su kuria būtų pravartu susipažinti ir Kario skaitytojams. Paryžiaus lenkų leidžiami "Zaszyty literackie" (Literatūros sąsiuviniai) 10 Nr. išspausdino tremty gyvenančio rusų poeto Josef Brodski trumpą poemą "Lietuviškas divertimento." Poema turi 7 dalis: įžanga, Liejyklos g-vė, "Neringa" (kavinė), Herbas, Amicum philosophum de melancholia, Mania et plica polonica, Palanga ir Domininkonai. Ten pat išspausdinta ir ilga ir nuodugni Tomo Venclovos šios poemos recenzija. Žodis "divertimento" pagal Venclovą turi tris prasmes: pramogą, digresiją ir barokinės muzikos formą. Šias prasmes galima pritaikyti ir poemai, nes ji yra ir digresija — nukrypimas nuo kasdienybės, ir maloni pramoga ir turi barokinės muzikos ciklo charakterį.

Trys žinomi poetai — Česlovas Milašius, Josef Brodski ir Tomas Venclova — yra kartu ir bičiuliai, bet jų poezija yra ne visiems suprantama. Suprantamiausias esąs

pats Brodski, bet jo ir Milašiaus Lietuvą liečianti kūryba yra lietuviui beveik nežinoma (yra tik keli Kėkšto ir Venclovos atlikti vertimai).

Lenkų pokalbiai su vokiečiais

To paties Paryžiaus žurnalo 1984 m. 69 nr. yra Z. S. Siemaszko straipsnis "Pokalbiai su Wehrmachtu Vilniuje 1944 m. vasario mėn."

Vokiečiams pralaimėjus prie Stalingrado, Vokietijos kariuomenė pradėjo trauktis į vakarus, bet kovas fronte trukdė užnugaryje pradėti veikti sovietų ir lenkų partizanai. Sovietai tuo metu jau buvo nutraukę diplomatinius santykius su Lenkijos Londono vyriausybe, o Markovo ir Želesniako vadovaujami sovietų partizanai naikino lenkų pagrindžio armijos (Armia krajowa) dalinius. Todėl lenkams kilo mintis pradėti tartis su vokiečiais prieš bendrą priešą — sovietų partizanus. Vilniaus Gebietskomisarar Wulf dar anksčiau savo nuožiūra buvo pradėjęs tiekti ginklų kai kuriems lenkų AK daliniams. Wehrmachto majoro Christiansen iniciatyva pirmas pokalbis su lenkais dėl bendros kovos įvyko 1944 m. vasario 10 Vilniaus "Valgio" buvusioje Gedimino gatvėje užkandinėje, o antras — vasario 12 Jakšto gatvės name. Lenkų delegacijai vadovavo plk. Kryžanowski-Wilk, o vokiečių — tas pats Christiansen. Vokiečiai lenkams siūlė už kovą prieš sovietus ir už netrukdytą vežti žmones darbams į Vokietiją duoti ginklų, atsakingus darbus Arbeitsamte ir lietuvių policijos ir administracijos pa-

keitimą lenkais.

Su šiais siūlymais Kryžanowski nuvyko į Varšuvą pas lenkų pagrindžio vyriausią vadovybę, kuri atsiskakė bendradarbiauti su vokiečiais, nes taip daryti ją spaudė lenkų Londono vyriausybė, kuri sovietus laikė savo sąjungininkais. Dėl šių pokalbių plk. Kryžanowski buvo sovietų ir komunistinės lenkų vyriausybės kalinamas. Panašūs pokalbiai vyko ir 1944 m. liepos mėn.

Suvalkų trikampis

To paties žurnalo 1985 m. 71 nr. Jan Michal Olita straipsnyje "Lenkai, lietuviai, rusai" paliečiama lietuvių būklė Suvalkų trikampyje. Jis teigia, kad Seinų apskr. gyvena 5300 lietuvių (pagal Venclovą — 10,000, o pagal 1974 m. Kaune išleistą knygą "Tarybų Lietuvos ir Lenkijos santykiai" — 30,000). Lietuvių skaičius mažėjęs dėl mišrių vedybų ir dėl lietuvių kalbos nereikalingumo lenkiškoje valstybėje. Olita smulkiai aprašęs lietuvių konfliktą su lenkais dėl lietuviškų pamaldų Seinų katedroje. Esą lietuvius prieš lenkus kurtęs komunistinės Lenkijos saugumas, bet nei lietuviai, nei lenkai provokacijai nepasidavę. Popiežius Jonas-Paulius II gerai žinojęs apie padėtį, nes jis ten 1976 m. lankėsi kartu su kardinolu Wyszynski, bet nenorėdamas žeminti vyskupo Sasinowski autoritetu, pakeitimų nedarė. Sasinowski mirus, nuo 1983 m. spalio 23 kiekvieną sekmadienį 2 val. p.p. laikomos lietuviškos pamaldos Seinų katedroje.

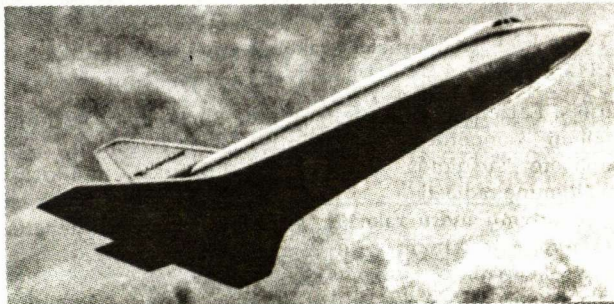
Lietuvos laisvės kovotojai — partizanai

— Amerikiečiai išbandė naujas AIM-120 vidutinių atstumų taktines raketas pritaikytas F-14, F-15 ir F-16 naikintuvams, kurių greitis yra 0,7 Mach, (naujos raketos — 0,85 Mach). Nauja AIM - 120 raketa turi eilę naujybių; paleistą taikinį „susi-randa“ pati. Tai yra didelė pirmenybė lėktuvų oro kautynėse.

— Nuo 1974 m. prancūzai turi taktinės „Pluton“ branduoliniais užtaisais artimų atstumų raketas, įrengtas laidymui nuo prancūzų AMX-30 tankų platformų, kad galėtų kartu judėti su kautynių dalinių tankais. „Pluton“ raketų daliniai (5 pulkai) išdėstyti siaurės rytinėje Prancūzijos dalyje; pulką sudaro trys baterijos po dvi raketų laidymo platformas. Tarnybą su pagalbinėmis priemonėmis pulke sudaro apie 1000 kovotojų. Sekimo, ryšio ir taikymo elektroninės priemonės raketų taiklumą užtikrina iki 100 km ir yra apsaugotos nuo elektromagnetinių trukdymų. Minėtas raketos artimoje ateityje prancūzai numato papildyti naujomis, vidutinio našumo (iki 350 km) panašiomis branduoliniais užtaisais „Hades“ raketomis su judresnėmis transporto priemonėmis, moderniškesniais sekimo, ryšio ir taikymo priemonėmis, taip pat padidins organizacinių vienetų (pulkų) skaičių. Planuojama keisti ir taktinis minėtų dalinių panaudojimas.

— Amerikiečių bendrovė „Lockheed“, pagaminusi išskirtinus lėktuvus P-80 „Shooting Star“, F-104 „Starfighter“, U-2 ir SR-71 „Blackbird“, šiuo metu bando pagaminti naujo tipo viršatmosferinį lėktuvą TAV (Transatmospheric Vehicle) kuris pakeistų turimą tolimes žval-

Netolimos ateities JAV kylantis lėktuvas

gybos SR-71 (žiūr. 1983 m. Karys Nr. 4, pslp. 184), taip pat galėtų skristi 25 - 30 Mach greičiu, kad su bombų krūviu per pusantros val. pasiektų taikinį bet kurioje pasaulio vietoje). Mach yra palyginamasis greičio vienetas, t. y. atatinkamose sąlygose lygus garso sklaidimo greičiui oro prie 0 laipsnių C. temperatūra, atatinkamai normaliam slėgimui jūros lygyje, tai būtų apie 330 metrų per sekundę arba apie 1190 km/val.). Tokie lėktuvai būtų varomi derinyje turbodžetinių variklių ir raketų, kad galėtų skristi leistinu greičiu atmosferoje (kad dėl trinties su oru lėktuvas nesudegtų) ir padidintu greičiu virš atmosferos, beorėje erdvėje. Tokioms sąlygoms pritaikyti lėktuvo struktūros medžiagas, jame sudėtingus mechanizmus ir įrengimus reikalingas ypatingai kruopštus ir tikslus projektavimas, visa lėktuvo statyba ir svarbiausia — užtikrintas žinojimas, ką ir kaip visa tai reikia padaryti. Šiuo metu yra nagrinėjama 14 įvairių projektų. Yra pagamintas ir bandomas variklio modelis „Scramjet“, kuris bandymų metu tunelyje pasiekė 12 Mach greičio jėgą. Bandomos įvairios

aerodinaminės lėktuvų formos, struktūros, valdymo sistemos ir kt., imant palyginamus pavyzdžius iš ankstyvesnių ypatingo tipo specialių lėktuvų, kaip pav. X-15, kuriu 1965 m. buvo pasiektas apie 7250 km/val. greitis, arba prieš keletą metų Edwards aviacijos bazėje pastatytas ir toliau bandomas X-29 skirtingos išvaizdos netolimos ateities lėktuvas (Z-29 lėktuvo prototipas „Canard“ aprašytas 1982 m. Kario Nr. 5, psl. 228 ir 1985 m. Nr. 4, psl. 167).

Bandymai vykdomi išsamiai apgalvotai, tikrinant tik vieną kurią sritį, kol gaunami užtikrinti atsakymai arba patyrimai, daromi reikalingi pakeitimai ir po to tuo pačiu metodu einama prie sekančios srities. Tai atliekama mokslininkų ir inžinierių — konstruktorių intensyvioje priežiūroje. Tikrinimus žemėje ir ore vykdo kiekvienos srities patyrę veteranai — žinovai, kurių pateiktos bandymų metu pastebėtos reikalingos pataisos kruopščiai nagrinėjamos ir atatinkamai pritaikomos reikalingi pakeitimai. Manoma, kad netolimoje ateityje bus padarytas naujas žingsnis aviacijos istorijoje.

— Šarvuočių santykis, daugiau kaip 1:3 Varšuvos pakto ginkluotų jėgų naudai. NATO valstybes vertė jieškoti tinkamų prieštankinių ginklų žemės ginkluotoms jėgoms. Nuo 1979 metų amerikiečių ginklavime pasirodė pirmos 155 mm prieštankinės „Copperhead“ raketos, pritaikytos laidyti pėstininkų prieštankiniais raketsvaidžiais ir 155 mm artilerijos pabūklais. Raketos ilgis 54 coliai sveria apie 137 svarus, tolianaša iki 16 km, turi autopilotą, žyroskopą, vaira-

“Cooperhead” raketa artėja į taikinį

vimui sparnus. Laizerio pagelba nukreipta į taikinį “Copperhead” raketa skrisdama ore “susiranda” taikinį pagal jo šiluminę radiaciją.

Pirmųjų bandymų metu raketos taiklumas buvo patenkinamas, tačiau numatytų kautynių apystovoms nebuvo pakankamas, todėl iki 1984 m. buvo pagerinta tiek, kad šiaurės Japonijos Hokkaido saloje bandymų metu, laidant raketas iš 155 mm gaubicų į 16 km. atstume judančius taikinius, iš 23 šūvių buvo 21 kliudymas; į stovinčius taikinius kliudė visos 10, iššautos rakeos. Pagerintos “Copperhead” NATO ginklavimanais metais buvo įvestas 2800, praeitais metais apie 5250 ir 1986 m. planuojama — 6900. Pravertu paminėti, kad paskutiniiais duomenimis Varšuvos pakto ginklavime yra virš 141,000 kovos tankų ir pėstininkų šarvuočių, NATO — apie 57,000.

“Copperhead” raketos sandėliavimo amžius yra apie 10 metų ir nereikalingas specialus įpakavimas net ir transportui. Manoma, kad šiuo metu sovietai panašios prieštankinės raketos neturi.

1985 m. spalio mėn. prie Grafenwohr. Vak. Vokietijoje, NATO valstybių Europoje atstovams buvo demonstruojamos “Copperhead” raketos, kurios buvo pritaikytos NATO gaubicų FH-70, S—70 ir 155 GCT.

Bandomas naujas “Copperhead” tipas, kuriam nebus reikalingas taikinio nurodymas lazeriu: iššauta raketa balistiniu principu nuo tam tikro atstumo pagelba savų turimu įren-

gimu, kurie bus “užprograminti” prieš raketą iššaukiant, “susiras” taikinį. Tikimasi, naujai pagerinta prieštankinė raketa 1986 metais jau bus amerikiečių kariuomenės ginklavime.

“Cooperhead” raketai taikinio nurodytojas

— Amerikiečių erdvėlais “Voyager 2”, 1977 m. rugpjūčio m. 20 d. pasiūstas erdvės saulės sistemos planetų tyrinėjimams, 1979 m. liepos m. 9 d. praskrido pro Jupiterį, atrodams, kad Jupiterio žiedai yra 18 mylių “storio”, su dviem mažais mėnuliais žiedų išorinėje dalyje ir trečias didesniame atstume; didieji mėnuliai — “Europa” padengtas lygiu ledo sluoksniu. “Ganymede” paviršius “raupsuotas” krateriais ir išraižytas nevienodais “grioviais”. “Calisto” ankstyvesnieji krateriai “aplyginti” ledynų ir “20” dar su veikiančių ugniakalnių sieros debesimis. Jupiterio debesyse užregistravo milži-

niško dydžio žaibus, kurie susidarė nuo planetos paviršiuje esančių dujų masės didelio judėjimo ir sukurių. 1981 m. rugpjūčio m. 27 d. “prasmuko” pro Saturno žiedus, kuriuose atrado mažų mėnulių. 1985 m. lapkričio m. viduryje, po virš 8 metų nukeliavęs apie 1,8 bilijono mylių, būdamas 46 milijonų mylių atstume nuo Urano, erdvėlais “Voyager 2” pasiuntė Žemei pirmus planetos su tamsiais žiedais ir jos penkių palydovų vaizdus bei kitas informacijas. 1986 m. sausio m. 24 d. “Voyager 2” praskris Uraną 66,000 mylių atstu ir planetos traukos padidintu iki 45,000 mylių per valandą greičiu pasuks tolimesnėn kelionėn Neptūno link, kurio artumoje atsiras 1989 metais. Iš ten, pasiuntęs Žemei atradimų žinias apie tolimiausią saulės sistemos didžiųjų planetų Neptūną ir atlikęs skirtą uždavinį, “Voyager 2” iš saulės sistemos, pasekdamas savo pirmtakūną “Voyager 1”, nukryps į nesibaigiančią kelionę žvaigždynų link. Tikimasi gauti iš “Voyager 2” žinių apie Paukščių Tako galaktikos kraštutinę formaciją (žiūr. Schema 1978 m. Karys No. 2, psl. 49.)

— Planeta “Uranas” buvo atrasta 1781 m. astronomo W. Herschel; apie ją iki šiol turima labai mažai žinių. Ji yra apie 32,000 mylių skersmens, trečia savo dydžiu po planetų “Jupiterio” ir “Saturno”, keturis kartus didesnė už Žemę, su penkiais palydovais: arčiausiai “Urano” yra “Mirando”, toliau “Ariel”, “Umbriel”, “Titania” ir “Oberon”. Atstumas nuo “Urano” iki Žemės yra dviejų valandų ir apie 45 minučių kelio radijo bangų signalams (radijo bangų sklaidimo greitis prilygsta apytikriai šviesos sklaidimo greičiui erdvėje, t.y. apie 186,000 mylių per sekundę; ir keturis kartus silpnesni už signalus, siūstus iš “Saturno” aplinkos. 1977m metais optiniais teleskopais buvo atrasti devyni “Uraną” supantys tamsūs žiedai, spėjamai susidedantys iš sušalusių metano dujų, kurie, veikiami silpnų saulės spindulių, palengva virsta į anglies dulkes. “Uranas” savo ašimi “guli” beveik lygigrečiai savo orbitos plokštumai, tokiu būdu pusė “Urano” metų šviesa būna vieno ašigalio pus-

rutulyje, kitą pusę metų apšviečiamas kito ašigalio pusrutuliu. "Uranas" orbitoje aplink saulę apkeliauja per 84 Žemės metus ir tai yra "Uranas" metai. Aplink savo ašį "Uranas" sukasi priešinga kryptimi negu orbitoje aplink saulę ir paros laikas, spėjama, apie 11 valandų ir 45 min. Šiuo metu "Uranas" pietinio ašigalio diena tęsiasi jau apie 20 metų.

Astronomai tikisi, kad "Voyager 2" apie tolimąsias saulės sistemos planetas pasiųs Žemėn daug laukiamų žinių pirmą ir gal paskutinį kartą...

— 1885 metais Vokietijoje — Mannheim'e buvo išbandytas ir užpatentuotas pirmas vidaus degimo variklio varomas automobilis, sukonstruotas vokiečio Karl Benz. Tai buvo triratis, elektros kibirkštimi padegami benzino ir oro mišinio garai, kurie degdami stumdė cilindre esamus stūmoklius, pastarieji per alkūninę ašį suko dantračius ir diferencialu suko ratų ašį. Didžiausias greitis buvo 9 mylios per valandą.

1985 metais buvo švenčiams vidaus degimo varikliais automobilių šimtas gimtadienis.

Pirmą garo variklio automobilį pagamino prancūzas Cugnot 1869 metais.

Lietuvos diplomatinės šefui dr. ST. BAČKIUI,
atšventusiam 80 metų amžiaus sukaktį, ilgiausių,
sveikiausių ir darbingiausių metų linki

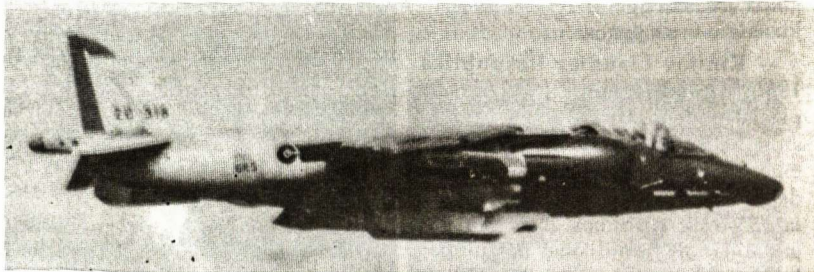
K A R Y S

Kiekvieną mėnesį Karys gauna iš Lietuvos atstovo dr. S. Bačkio visų 4 Amerikos ginklo rūšių (armijos, marinių, laivyno ir aviacijos) apsiginklavimo žurnalus (magazinus). Su dėkingumu Karys tais žurnalais pasinaudoja, o šia žinia pasidalinant su skaitytojais, atkreipikamas dėmesys į siunčiamųjų visų 4 žurnalų adresavimą, liudijantį Lietuvos okupacijos nepripažinimą.

Čia spausdinamos iliustruotos žinios yra iš "International Combat Arms" 1986 m. sausio mėn. laidos.

1602676 9912 N -
NAV/DEFENSE ATTACHE
LEGATION OF LITHUANIA
2622 16TH ST, NW
WASHINGTON DC 20009

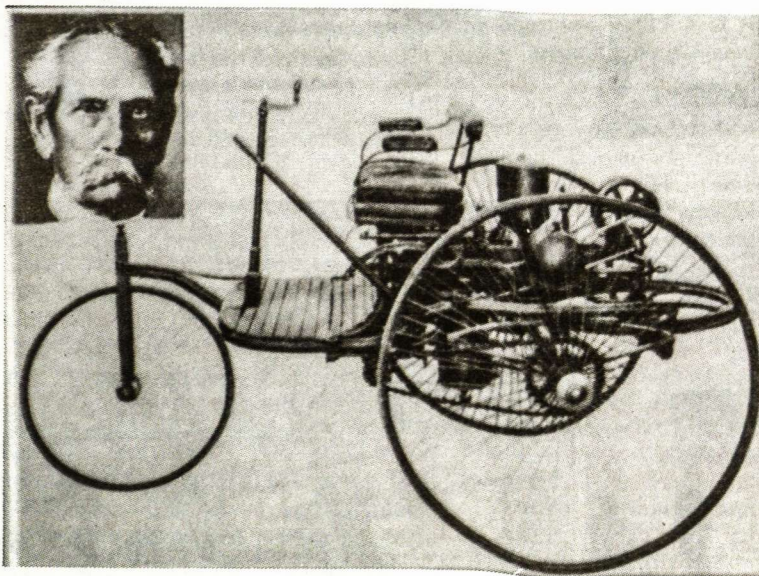
ATTN MILITARY ATTACHE
EMBASSY OF LITHUANIA
LITHUANIAN LEGATION
2622 16TH ST NW
WASHINGTON DC 20009

— Britanijos oro laivynas (RAF) sėkmingai išbandė bombonešį Harrier II, panašų į amerikiečių, kuris gali pakelti didesnę krūvį elektroninių bei atominių ginklų. Normalus jo krūvis: 7 atom. bombos, du automatai 25 mm ir dvi raketos apsigynimui nuo priešo naikintuvų.

— Britai pagamino aukštos kokybės prieštankinį ginklą AJAX, šaudantį

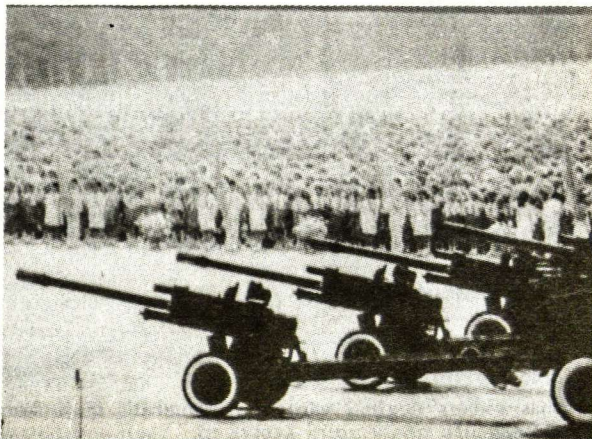

Pirmas vidaus degimo variklio automobilis ir jo konstruktorius vokiecis Karl Benz

be tarnybos automatiškai, taikiniui priartėjus 150 jardų. Jo sistema nejautri jokiam gyviui ir veikia visokiausiose oro sąlygose.

— Kinijos Liaudies Respublika 1985 m. spalio mėn. 1 d. parade plačiai pademonstravo savo naujuosius ginklus, nustebindama vakariečių korespondentus. Masiniame parade buvo parodyti ir atominiai ginklai. Šiuo metu Kinijos ginkluotas jėgas sudaro 3.16 milijonai pėstininkų bei kt. žemyno kovotojų, 350,000 laivyno ir 490,000 aviacijos karių. Parade buvo pademonstruoti naujieji artilerijos pabūklai, spėjama — 122 mm, ir vidutiniai tankai. Buvo parodytos ir atominės raketos, įmontuotos prie džipų ir ant specialių platformų (CSS-NX — 3)

NEW YORKO RAMOVĖNŲ 35 METŲ VEIKLOS APŽVALGA

(Tęsa)

PETRAS MATEKŪNAS

Lietuvos kariuomenės atkūrimo šventės minėjimai

Lietuvos kariuomenės atkūrimo šventės pradėjo švęsti, kai tik į New Yorką atvyko nauji ateiviai po II pasaulinio karo, kurių tarpe buvo nemažai kadro ir atsargos karininkų bei šaulių.

Pirmą ir trečią Lietuvos kariuomenės atkūrimo šventes surengė New Yorko rengimo komitetas, vadovaujamas Juozo Ginkaus. Pirmoji šventė įvyko 1950 m. lapkričio mėn. 26 d. SLA salėje. Dalyvavo apie 500 žmonių. Programa buvo sudaryta iš akademinės ir meninės dalies. Kalbą pasakė kpt. Simas Urbonas. Jis savo kalboje apibūdino lapkričio mėn. 23 d. šventės sukakties reikšmę ir supažindino su Lietuvos kariuomenės organizavimu bei jos veikla.

Meninę programos dalį užpildė "Harmonijos" ansamblis, vadov. V. Pranckienės ir "Aitvarų" kvartetas, vadov. Al. Mrozinsko, padainavo keletą dainų. Toliau pasirodė solistai V. Pranskienė ir Aleksas Vasiliauskas. Jie, palydint Al. Mrozinskui pianu, padainavo keletą dainų, susilaukdami iš publikos simpatijų bei plojimo. Taip pat dalyvavo ir dramos aktoriai K. Vasiliauskas ir Vyt. Kidolis. K. Vasiliauskas padeklamavo Antanėlio monologą iš K. Inčičiaus veikalų "Vincas Kudirkos", ir Vyt. Kidolis — kelis eilėraščius B. Brazdžionio ir Fausto Kiršos.

1951 m. Lietuvos kariuomenės atkūrimo šventės minėjimą surengė Amerikos Lietuvių Legionas Dariaus - Girėno postas kartu su New Yorko Ramovės skyriumi. Per minėjimą dar buvo paminėta 700 m. Mindaugo krikšto sukaktis. Minėjimas pradėtas pamaldomis. Jos buvo atlaikytos Apreiškimo parapijos bažnyčioje. Pamokslą pasakė kun. prof. Meškauskas. Per pamaldas veteranų organizacijos dalyvavo su vėliavomis.

Po pamaldų Apreiškimo parapijos salėje įvyko akademija. Buvo pasakytos net dvi kalbos: K. Jurgėla kalbėjo apie Mindaugą ir jo krikštą, o

Petras Jurgėla — apie karių narsumą ir pasiaukojimą. Meninę dalį atliko "Operetės" vyrų choras, vadov. Mykolo Liuberskio. Po akademijos Vyt. Belecko svetainėje įvyko kuklus pobūvis.

1952 m. Lietuvos kariuomenės atkūrimo šventę surengė rengimo komitetas. Ši šventė buvo daug iškilmingiau paminėta, kaip 1950 ar 1951 m. Minėjimas pradėtas pamaldomis, kurios buvo atlaikytos Angelų Karalienės parapijos bažnyčioje. Kun. Vyt. Piktuma pasakė pamokslą, pritaikytą tos dienos minėjimo dvasiai.

Akademija vyko po pietų Schwaaben Hall salėje, Brooklyne. Dalyvavo virš 1000 apylinkės lietuvių. Invokaciją sukalbėjo prel. Jonas Balkūnas. Minėjimą pravedė Anicetas Simutis, pakviestas rengimo komiteto pirm. Juozo Ginkaus (A. Simutis tuo metu buvo vicekonsulas). Į garbės prezidiumą buvo pakviesti plk. P. Žadeikis, plk. J. Budrys, generolas Pov. Plechavičius, prof. J. Kaminskas, Lietuvo Nepriklausomybės Akto signataras, plk. Iz. E. Kraunaitis ir kiti. Tylos minute buvo pagerbti žuvę dėl Lietuvos laisvės kariai ir po to vyko sveikinimai žodžiu. Pagrindinę kalbą pasakė generolas Pov. Plechavičius.

Gen. Pov. Plechavičius per šį minėjimą buvo pagerbtas Amerikos Lietuvių Legiono Dariaus - Girėno posto. Kpt. Petras Jurgėla pasakė trumpą kalbą, išskeldamas generolo nuopelnus Lietuvai ir jam įteikė atitinkamą žymenį.

Nuo 1952 m. Lietuvos kariuomenės atkūrimo šventes jau rengė ne rengimo komitetai, bet New Yorko Ramovės skyrius, padedant savanoriams kūrėjams, New Yorko Lietuvos Didžiosios Kunigaikštienės Birutės d-jos narėms ir vėliau Simo Kudirkos šaulių kuopai. Visas kariuomenės atkūrimo šventės aprašyti nėra tikslo, nes jų visų programos buvo ir yra nusistovėjusios, būtent, susidėjo iš pamaldų, akademijos ir meninės dalies. Čia paminė-

siu tik paviršutiniškai, kad galima būtų susidaryti bendrą vaizdą, kaip jos buvo švenčiamos.

Lietuvos kariuomenės atkūrimo šventės minėjimai įvykdavo įvairiose vietovėse, būtent, Maspeth, Angelų Karalienės ir Apraiškimo parapijų salėse. Vienuoliktą valandą Apreiškimo bažnyčioje įvyksta iškilmingos pamaldos, kurias dažniausia atlaiko parapijos klebonas, o pamokslą pasako vietos kunigai. Per pamaldas ramovėnai, šauliai, skautai ir kitos organizacijos dalyvauja su vėliavomis.

Po pamaldų įvyksta akademija, kuri susideda iš kilmingosios ir meninės dalies (Akademija įvyksta toje parapijos salėje, kurioje buvo atlaikytos pamaldos). Scena visuomet esti papuošta mūsų dailininkų — Jurgio

Juodžio, Česlovo Janušo ar Pauliaus Jurkaus. (1956 m. scena buvo papuošta dail. Jurgio Juodžio pieštu paveikslu, kuriame buvo atvaizduotas Kęstutis prie Trakų. New Yorko Ramovės skyrius šį paveikslą padovanojo Laisvės Kovų muziejui, steigiamam Čikagoje).

Akademiją atidaro New Yorko Ramovės skyriaus pirmininkas. Per iškilmingąją dalį į sceną įnešamos

vėliavos, pagerbiami žuvusieji už Lietuvos laisvę ir po invocacijos, kurią sukalba vienas iš vietos kunigų, žodžiu pasveikina gen. konsulas, organizacijų atstovai, o raštu gautus sveikinimus perskaito J. Rūtenis, Kario red. Z. Raulinaitis ir kiti.

Pagrindines kalbas pasakė vietos ar pakviesti asmenys. Jais yra pasakę Z. Raulinaitis, prof. J. Brazaitis, dr. Algirdas Budreckis, dr. Br. Nemickas, Tėvas V. Gidžiūnas, OFM, V. Sidziuskas, gen. kons. J. Budrys, St. Lušys, Br. Bieliukas ir gen. kons. A. Simutis. Iš kitų vietų buvo atkviesti šie prelegentai: 1954 m. plk. Pranas Saladžius iš Rochesterio, 1956 m. plk. Vėbra, 1960 m. prof. J. Puzinas iš Filadelfijos, 1964 m. Julius Smetona iš Klevelando, 1970 m. Balys Raugas iš Filadelfijos, 1976 m. Vincentas Gruzdis iš Filadelfijos ir 1979 m. kpt. Antanas Rugys iš Paterson, N.J. Visose paskaitose, ar jos buvo pasakytos vietos ar pakviestų prelegentų, buvo vaizdžiai iškelta Lietuvos kariuomenės vaidmuo, jos kūrimosi, kovos dėl nepriklausomybės ir jos auklėjimo reikšmė lietuvių tautai. Iš visų pasakytų kalbų šiek tiek išsiskyrė prof. J. Puzino. Jis savo paskaitoje daugiau palietė aplinkybes, kurios Lietuvą privedė prie Žalgirio mūšio (1960 m. Lietuvos kariuomenės atkūrimo šventė buvo sujungta su 550 m. Žalgirio pergalės minėjimu).

Po iškilmingos dalies organizacijų vėliavos, išskyrus tik Lietuvos ir Amerikos, išnešamos ir po trumpos pertraukos prasideda meninė dalis, kurią atlieka vietos ar atvykę iš kitų valstijų solistai ar muzikiniai vienetai. Daugiausiai meninė dalis atliekama vietos jėgomis, būtent: New Yorko Skautų Vyčių Oktetas, "Perkūno" vyrų choras, pianistė Aldona Kepalaitė, tautinių šokių trupė "Tryptinitis", vietos poetai ir rašytojai, kaip J. Rūtenis, Paulius Jurkus, L. Žitkevičius, V. Jonikas. Jie paskaitydavo iš savo kūrybos ar iš kitų rašytojų. Kartais meninę programos dalį pajavairindavo Br. Balčiūnas, A. Škėma, dramos aktorius H. Kačinskas, Ir. Veblaitienė ir net skautai. 1960 m. A. Škėma padeklamavo iš Balio Sruogos veikalo "Milžino Paunksmėje",

Kun. dr. V. Gidžiūnas, OFM, skaito paskaitą 1968.VI.19

kur Jogaila rašo laišką ir iš "Kazimiero Sapiegos" monologą, kur Lietuvos maršalas Sapiega atsisveikina su mirusia bajorų Lietuva, o skautai O. Miklaitė, Rasa Navickaitė, Karilė Baltrušaitytė, Algimantas Bruzinskas, Algis Šimukonis, A. Jankauskas padeklamuodavo keletą eilėraščių. Nuo jų neatsilikė ir ramovėnai. 1967 m. jie inscenizavo net kelias ištraukas iš Balio Sruogos "Milžino Paunksmėje", o 1975 m. J. Rūtenis skaitė iš savo kūrinio "Vizija" ir Br. Balčiūnas — Zabiėlos vaizdelį "Palikimas". Ir. Veblaitienė padeklamavo Maironio eilėraštį "Jau slavai sukilo" ir 1976 m. V. Janskauskienė ir Br. Balčiūnas paskaitė keletą ištraukų iš lietuvių rašytojų veikalų.

Meninę programos dalį dar kartais pajavairindavo Brooklyno Vaidintojų trupė, vadov. Vitalio Žukausko. 1955 m. gruodžio mėn. 3 d. jie suvaidino Petro Vaičiūno dramą "Naujieji žmonės" ir 1956 m. — montažą "Tėvynės Aidai".

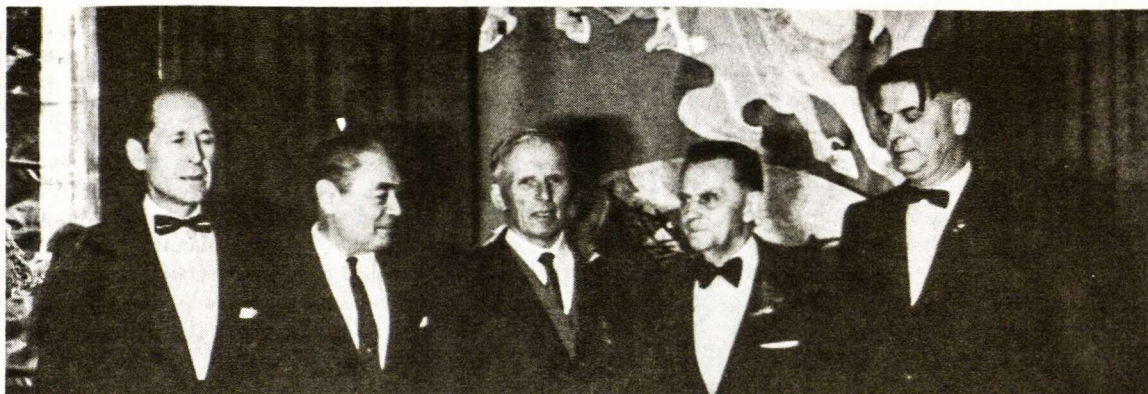
Parodomos ir skaidrės. 1965 m. inž. Jurgis Zabielskis parodė skaidres, pavadintas "Žvilgsnis į Lietuvos karį". Tekstus skaitė Jonas Rūtenis, Z. Raulinaitis ir St. Gudas.

Per Lietuvos kariuomenės atkūrimo šventes dažnai pagerbiami savanoriai kūrėjai. 1967 m. Amerikos Lietuvių Legiono vadas kpt. Petras Jurgėla įteikė kpt. Jurgiui Kiaunei legiono žymenį kovojusiam dėl Lietuvos laisvės, o 1972 m. buvo priegesti savanoriams kūrėjams istoriniai 1919 - 1920 m. Amerikos Lietuvių Fondo ženklukai su kaspinėliais. Taip pat per kariuomenės atkūrimo šventes savanoriams kūrėjams dažnai prisegamos gėlės. 1979 ir 1982 m. gėles jiems prisegė Birutės d-jos pirm. Malvina Klivečkienė.

Įteikiamos per tas šventes taip pat Ramovės premijos už geriausius straipsnius, atspausdintus Kario žurnale, o Kario žurnalo išlaikymui renjami loterijos.

1968 m. lapkričio mėn. 30 d. buvo atšvęsta 50 m. sukaktis nuo Lietuvos kariuomenės atsikūrimo. Plk. inž. A. Novickis savo kalboje plačiai apžvelgė kariuomenės atsikūrimą prieš 50 m., jos nepriklausomybės kovas su rusais bolševikais, bermontininkais ir lenkais, kurie dėjo visas pastangas kaip nors okupuoti Lietuvą.

1969 m. per Lietuvos kariuomenės atkūrimo šventę, įvykusią lapkričio mėn. 22 d., New Yorko Ramovės skyrius Viešpaties Atsimainymo bažnyčioje Maspethe pašventino savo vėliavą, kurią pašventino šios parapijos klebonas prel. Jonas Balkūnas. Buvo dvi krikšto tėvų poros: Karo Invalidų d-jos pirm., Vyčio kryžiaus Kavaliarius, viršila Br. Tvarkūnas ir Vyčių kryžium atžymėta dr. A. Birutienė (jos tuomet nebuvo, ją atstovavo Malvina Klivečkienė), o antra krikšto tėvų pora buvo Vyčio kryžiaus kavaliarius mjr. Leonas Virbickas ir L. K. Birutės d-jos pirm. L. Sperauskienė.

Niujorko ramovėnai, rengę Kariuomenės šventę 1969.XI.22. Iš k.: V. Čėsna (miręs), J. Zabelskis, L. Virbickas, J. Šlepetys (miręs), V. Šventoraitis (miręs).

Niujorko Ramovės skyriaus vėliavos pašventinimas per Kariuomenės šventę 1969.XI.22. Iš k. šventinės vėliavą prel. J. Balkūnas, kūmai Br. Tvar kūnas, M. Klivečkienė, L. Sperauskienė ir L. Virbickas

Vėliavą be jokio atlyginimo pasiūvo B. Kidolienė.

1971 m. lapkričio 23 d. šventės minėjimas buvo sujungtas su Simo

Kudirkos žygio prisiminimu. Minėjimą surengė ramovėnai su Simo Kudirkos šaulių kuopa. Programa mažai kuo skyrėsi nuo kitų minėjimų. Šia-

me minėjime V. Galbuogytė ir Alg. Bružas suvaidino Simo Kudirkos teismą.

(Bus daugiau)

A. A. EUGENIJŲ NOAKĄ PRISIMINUS

Prieš metus, t.y. 1985 m. vasario mėn. 10 d. mirė LKVS Niujorko skyriaus pirmininkas dr. Eugenijus Noakas, iki pat paskutinių savo gyvenimo dienų sielojęs ramovėnų veikla, daug dėmesio rodydamas Kario žurnalo finansiniams reikalams, o paskutiniaisiais metais nemažą rūpestį pakeldamas ir Kario redagavimo reikalą.

Jam mirus, Karys jį pagerbė nuotrauka viršelyje ir kukliu nekrologu. Prisiminus jo mirties metines, jo žmona Emilija atsiuntė papildomų duomenų, trūkusių prieš metus berašant nekrologą.

Dr. Eugenijus Noakas buvo gimęs 1910 m. spalio 12 (1985 m. Kario 3 nr. buvo parašyta 1909, o Liet. Enciklo., XIX, — 1919). 1930 m. baigęs Raseinių gimnaziją, įstojo į VD universitetą ir teisės mokslą baigė 1938 m., parašęs dipl. darbą "Lygtinis nuteisimas Lietuvoje", gaudamas diplomuoto teisininko laipsnį. Vėliau, jau išėivijoje, 1946-48 m. Muencheno universitete gilino teisės studijas, jas apvainikuodamas teisės mokslo daktaratu. Tezės tema — "Lebenslauf der Verbrecher aus sozial geborene Schicht".

1930 metais pradėjęs studijuoti, buvo priverstas pragyvenimo duoną užsidirbti pradžioje pas advokatą J. Bataitį sekretoriaudamas, vėliau tar naudamas Vidaus reikalų ministerijoje, o nuo 1934 iki 1940 metų Susisiekimo ministerijoje, kur ėjo ypatingų reikalų valdininko ir kanceliarijos sekretoriaus pareigas. Nuo 1940 m. buvo Vilniaus apskrities viršininko padėjėju. Bolševikmetyje teko slaps tytis, tokiu būdu išsigelbėjo nuo išvežimo į Sibirą.

Karinę prievolę atliko PLP Karo mokykloje kariūnu — aspirantu ir buvo pakeltas ats. j. leitenantu. 1938 m. atlikęs pakartotinius karo pratimus, buvo pakeltas ats. leitenantu. Studijuodamas priklausė LK atsargos karininkų sąjungai, o taip pat ir Universiteto šaulių kuopai, eidamas būrio bei kuopos vado pareigas. 1942 - 44 m. buvo Vilniaus mieste taikos teisėju.

1944 m. vasarą pasitraukė į Vokie-

Dr. E. Noakas

tiją, kur dirbo vokiečių teismo raštinėje, o vėliau, gavęs daktaratą ir išlaikęs egzaminus prie amerikiečių aukštosios administracijos, gavo teisę praktikuoti advokatūrą amerikiečių teismuose. Nuo 1950 perėjo dirbti į IRO. Į JAV atvyko 1951 m. spalio 9. Apsigyvenęs Niujorke, porą metų mokėsi POHS institute, įsigydamas "Real Estate and Ins. Brokers" specialybę, tačiau visą laiką liko dirbti Ch. Pfizer chem. operatoriumi.

Visuomeninėje veikloje aktyviai reišėsi nuo studentavimo laikų. Vokietijoje nuo 1945 - 46 m. buvo Liet. Raudonojo kryžiaus Ingolstadto skyr. pirmininku, 1948 - 49 m. LB centro valdybos reikalų vedėju Muenchene.

Atvykęs į Niujorką, 1955 - 57 m. buvo atsikūrusios užsienyje korpl. Neo-Lituania vyr. vald. pirmininku, 1958-59 m. ALT skyriaus pirm., o paskutiniaisiais metais vadovavo LKVS ramovėnams. Be to, aktyviai reišėsi Balfio veikloje ir buvo penkeris metus Balfio Niujorko skyriaus pirmininku.

1936 m. balandžio mėn. 13 d. vedė VD universiteto studentę teisininkę Emiliją Venckūnaitę ir užaugino bei išmoksino dvi dukteris — Aldoną ir Giedrę.

Okupuotoje Lietuvoje mirė j. ltn. Antanas Januškevičius

Antanas Januškevičius, kilęs nuo Rozalimo, 1928 m. baigęs gimnaziją, įstojo į Karo mokyklą. Būdamas Karo mokykloje, pasižymėjo muzikalumu, gerai grojo mandolina ir dalyvavo Karo mokyklos styginiame orkestre. 1930 m. spalio mėn. 25 d. baigęs Karo mokyklą, buvo pakeltas jaunesniuju leitenantu ir buvo paskirtas karo tarnybai į 1 p.p. Ukmergėje. Tarnavo 3-me batalione, kuris tuo metu buvo prie Ukmergės esančiame Vaitkuškio dvare. Aplinkybėmis susiklosčius, Antanas Januškevičius išėjo į atsargą ir tarnavo policijoje.

1941 m. birželio mėn. 14 d. jis buvo išvežtas į Sibirą. Dešimtmetį iškentęs Sibiro tremtį, grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Jonavoje, kur kasdieninę duoną pelnėsi dirbdamas staliumi. 1983 metais pradėjo sirguliuoti. Gydytojai konstatavo plaučių vėžį. Žmonos rūpestingai slaugomas, Antanas Januškevičius, sulaukęs 77 metų amžiaus, mirė.

Tebūnie Tau lengva gimtoji žemė, mielas kolega Antanai!

S. Kuzmickas - Kuzė
XII laidos karininkas

SKAITYK
IR
PLATINK
KARI!

Redaguoja
S. Kauneliene
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

Šiuo adresu siūsti
visą Tremties
Trimitui skirtą
medžiagą

TREMTIES TRIMITAS

1986-TUOSIUS METUS PRADEDANT

(Tęsa iš 1986 m. Kario Nr. 1)

— Bendrasis Amerikos Lietuvių Šalpos Fondas, trumpai Balfas, Vašingtone iškilingai atšventė keturiasdešimt metų savo garbingų darbų sukaktį. Tai organizacija, kuri užsitarnavo visų mūsų pagarbos. Dar ir šiandien Balfas tiesia pagalbos ranką nelaimės ištiktiems tautiečiams. Balfas randa būdų sušelpiti ir už geležinės uždangos kenčiančius. Tai neieškantis sau nei naudos, nei garbės tyros artimo meilės darbas. Garbė Balfui ir jo vadovams, veikėjams ir rėmėjams!

— Iš visų mūsų darbų plačiausiai nuskambėjo, beveik visuose pasaulio kraštuose spaudos aprašytas ir komentuotas, Pabaltiečių jaunimo Taikos ir Laisvės žygis liepos 15 - 31 dienomis. Tai pirmas toks pavergtų tautų protesto žygis. 400 dalyvių, nepaisydami grasinimų susprogdinti laivą ir sovietinių karinių laivų, plaukė Baltijos jūra, norėdami atkreipti laisvojo pasaulio dėmesį į trijų Pabaltijo valstybių: Lietuvos, Latvijos ir Estijos likimą, — rašė Londono "The Observer" 1985 m. rugpjūčio mėn.

Nors laivas "Baltijos žvaigždė" negalėjo priplaukti prie numatytos vietos, arčiausia esančios prie Lietuvos pajūrio, ir turėjo pasukti atgal, bet lietuviai atliko numatytas ceremonijas. Latviai ir estai buvo laimingesni, nors ir iš tolo matė savojo krašto pakrantę ir taip pat pravedė jaudinančias apeigas. Visų trijų kraštų vėliavos plevėsavo, buvo sakomos kalbos, deklamuojami patriotiniai eilėraščiai, skambėjo himnai ir dainos. To žygio dalyviai niekad nepamirš, ką išgyveno, kada pamatė ir pajuto, kad ten nėra laisvės, kad tave nuolat seka ir persekioja.

"Priešsovietinė demonstracija Helsinky", — straipsnį užvardina japonų anglų kalba leidžiamas "The Daily Jomiuri". "Sostinė matė retą anti-sovietinę demonstraciją sekmadienį, kada pareigūnai

IR AŠ TAVE MATAU, OLIGTUVA BRANGI,
NUMINTA KOJŲ SVETIMŲ, IR TAVO KANČIŲ
MATAU KAIP TŲ ATSEINANČIŲ LAIKŲ ŽENKLI
LAISVA, DIDINGA, IR BE SIELVARTŲ BE PRANČIŲ
TONAS RISTIS

ir policija ruošėsi dešimties metų 1975 m. pasirašytos Helsinkio sutarties minėjimo iškilmėms.

Helsinkio policija davė leidimą demonstruoti ir žygiuoti į vienos vidurmesčio bažnyčios šventorių, bet uždarė kitas gatves, kad demonstruotojai negalėtų priartėti prie sovietinės Rusijos ambasados".

Nors sekmadieniais Helsinkio gatvės tuščios, gyventojai išvažinėja pailsėti, bet Taikos ir Laisvės žygio demonstraciją greit sekė šimtai suomių, kurie suteikė demonstrantams moralinės paramos. Kalbos, giedami Pabaltijo valstybių himnai, dainos ir šauksmai "Nyet, nyet Soviet" ir "vada Suomi" sujaukino suomių. Jie plojo, šaukė ir kėlė rankas su pregalės ženklu.

Už demonstravimą prie Rusijos ambasados buvo areštuotas Prancūzijos Lietuvių Jaunimo s-gos pirmininkas Vytautas Bačkis, bet vėliau paleistas.

Šv. Antano parapijos salėje, Detroite, Lietuvos Kariuomenės minėjime š. Algirdas Vaitiekaitis paruošė dviejų dalių parodą. Pirmoji skirta Lietuvos kariuomenei, antroji išryškino 1985 m. liepos mėn. įvykusio Laisvės ir Taikos žygio atskirus momentus ir Vliko didelį finansinį ir moralinį įnašą tą žygį ruošiant. Tremties trimito redaktorė Stefanija Kaunelienė studijuoja eksponatus. Nuotrauka foto reporterio Kazimiero Sragausko

Demonstracijos Stockholme ir Teismas Kopenhagos Tribunole, kur tarptautiniai teisėjai pasmerkia Sovietų Rusijos okupavimą trijų taikių, laisvų Pabaltijo valstybių ir žmogaus teisių grubius pažeidimus tuose kraštuose, kalinimus ir trėmimus nekaltų gyventojų.

Pabaltijo Jaunimo Taikos ir Laisvės žygis — pirmas istorijoje ir, svarbiausia, tai tik pradžia. Organizatoriai pamatė, kad nežiūrint grasinimų ir bauginimų, žygis įvyko, pasaulis pritarė, o Maskvos spauda kalbę vertė CIA ir keikė demonstrantus.

Toks žygis brangiai kaštavo. Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas (VLIKas) sumokėjo \$60,000 iš Tautos Fondo. Dalį tos sumos suaukojo lietuviai, specialiai žygį paremdami.

Tai, palyginus su pasaulinės spaudos reagavimu, su žygyje dalyvavusių įspūdžiais, entuziazmu ir Gilesniu tautiniu susipratimu — nedidelė suma. Kurie girdėjome žygyje dalyvavusių pasakojimus, jautėme, tie jaunuoliai grįžo daug sąmoningesni, jų širdyse suliepsnojo karštesnė meilė kenčiančiam, pavergtai Lietuvai. Tikėkim, tai jaunosios kartos kovos pradžia už pavergtą tautų laisvę, laisvą apsisprendimą ir žmogaus teisių respektavimą.

— *Floridoj įvyko VLIKo suvažiavimas*, kur buvo peržvelgti 1985 m. darbai, nusagstytos gairės tolimesnei veiklai. VLIKas savo leidžiamais Eltos biuleteniais įvairiomis kalbomis, radijo transliacijomis į pavergtą Lietuvą, nuolatiniams memorandumais valdžios pareigūnams, budi ir gina Lietuvos reikalus.

— *Be politinės veiklos, gyva buvo ir kultūrinė veikla*. Lietuviai skautai įvairiose vietovėse atšventė sėkmingos veiklos sukaktis. Šokių vienetai, kurie žavi lietuvius ir kitataučius savo pasirodymais, šventė savo sukaktis. Radijo valandėlės savo transliacijomis informuoja mus, muzika ir dainomis gaivina. Kai kurios jau girdimos keturiasdešimt metų.

— *Draugas ir Dirva*, stipriausieji mūsų periodiniai leidiniai, kad ir kovodami su finansiniais sunkumais, kasdien ar kas savaitė informuoja mus, per korespondencijas iš įvairių vietovių supažindina su kitų kolonijų gyvenimu, vedamaisiais ir pasaulinėmis žiniomis eina kartu su gyvenimu. Dažnai vienas kitas vedamasis, straipsnis ar korespondencija nepatinka, vienašališki straipsniai ar atsiminimai iššaukia polemiką, bet, jei jie nekenkia

bendriems interesams, nežemina kitų, keldami save, pagyvina laikraštį.

— *Mūsų lituanistinių mokyklų veidas pasikeitė.* Mokinių skaičius sumažėjo. Atėjo nauji mokytojai, patys baigę lituanistines mokyklas išsvijoj. Jų lituanistinis bagažas menkesnis, bet entuziazmas didelis. Vasaros studijų savaitės jiems padeda, vyresnieji mokytojai, dalindamiesi savo žiniomis ir patirtimi, užpildo spragas. Lietuvių Fondas ir LB turėtų mokykloms nemokamai parūpinti naujausias priemones ir literatūrą, turėtų daugiau dėmesio atkreipti į naująją mokytojų kartą, kad jų entuziazmas neišblėstų.

Taip pat mūsų LB Švietimo taryba ir mes visi privalome atkreipti dėmesį į lituanistines mokyklas lankančius mišrių šeimų vaikus. Jiems yra žymiai sunkiau mokytis, nes šeimose tik vienas tėvas ar mama kalba lietuviškai, jų tartis silpnesnė, žodynas mažesnis, aplinka amerikoniška. Jei mes visi įvertinsim mišrių šeimų indėlį į lietuvišką gyvenimą, padėsime joms moraliai, ne iš aukšto į jas žiūrėdami, kaip į antraeiles savos bendruomenės nares, bet lygiateises ir labai reikalingas, mišrių šeimų vaikų skaičius lituanistinėse mokylose didės.

— *Šiomet mūsų leidyklos išleido daug ir labai vertingų knygų.* Gal ne visi dėl senyvo amžiaus, sumažėjusio regėjimo ar silpnos sveikatos bepajėgia jas skaityti, bet jos išliks ir atsiras vienas kitas entuziastas iš jaunųjų, kuris jose ras žinių aruodą ir deimančių savo moksliniams darbams.

— *Mūsų Lietuviškoji Enciklopedija* praturtėjo nauju 37-tuoju papildomu tomu. Tai milžiniškas darbas, pareikalavęs iš redaktorių a.a. Simo Sužiedėlio ir inž. Jurgio Gimbuto bei jų bendradarbių nesuskaitomų darbo valandų ir pasišventimo. Dalis buvusių Lietuviškosios Enciklopedijos prenumeratorių iškeliavo į amžinybę. Jų eiles turėtų užpildyti jaunieji intelektualai ir politikai, visuomenininkai.

— *Nepavargstantis kultūrininkas, visuomenininkas,* buvęs Draugo redaktorius Bronius Kviklys padovanojo penktą knygą iš Lietuvos Katalikų Bažnyčios serijos. Tai Vilniaus vyskupijos pirma dalis. Turtingas, įdomus ir labai reikalingas veikalas. Ar pagalvojam, kiek Bronius Kviklys įdėjo darbo vien tik rinkdamas reikalingą medžiagą? Tiesa, jis jau pensininkas ir galėtų, kaip ir kiti, pagyventi savo malonumui, bet tada jis nebebūtų Bronius Kviklys. Įvertinkim jo darbą, pirkim ir skaitykim.

— *Vilniaus Lietuvių Sąjunga,* talkinama įvairių organizacijų ir pavienių asmenų, padovanojo mums Algirdo Budreckio didžiulį veikalą anglų kalba "Eastern Lithuania". Vilniečiai knygą siun-

tinėja įvairiems universitetams, mokslinėms institucijoms, bibliotekoms veltui. Sąjunga neturi kapitalo, nei milijonierių savo narių tarpe, nėra skaitlinga nariais. Padėkim jiems paskleisti šį veikalą, dovanodami savo vaikams ir pažįstamiems, kuriems anglų kalba lengviau įkandama kaip lietuvių.

— *Istorikas Jonas Švoba parašė,* Vilties d-ja išleido, Lietuvių Tautinės Sąjungos Detroito skyrius apmokėjo spausdinimo darbus, veikalą "Seiminė ir Prezidentinė Lietuva". Tai pirmasis veikalas, objektyviai nušviečiantis 20 amžiaus Lietuvos istoriją: nepriklausomybės paskelbimą, tuometinę situaciją Europoje, Lietuvos kaimynų grobuoniškus tikslus, kovas ginant nepriklausomybę, susidariusias partijas ir tolimesnį Lietuvos nepriklausomybės laikotarpį. Tai laikotarpis net ir mums, kurie 1926 metais buvom per jauni domėtis įvykiais, girdėjom apie juos iš tėvų, artimųjų kalbų, buvo mažai žinomas, todėl knyga labai naudinga, juo labiau jauniesiems, kurie ateity studijuos Lietuvos istoriją.

— *Buvęs Kario redaktorius Zigmąs Raulinaitis parašė,* o Karys išleido įdomų veikalą "Kuni-gaikščių Sąjunga". Kaip autorius įvade rašo, jam visad rūpėjo studijuoti senosios Lietuvos karius, apsiginklavimą ir strategiją. Tai viena knyga keturių knygų serijoje. Knyga įdomi net ir nekariškiams, nes nušviečia mūsų protėvių sunkų gyvenimą ir kovas, atskirų genčių išnykimą ir priešmindauginę Lietuvą. Knyga gaunama pas platintojus ar užsisakant per Karį.

— *Dar vis nepavargsta Lietuvių Katalikų Bažnyčios Kronikos leidėjai.* Kronikos leidėjai Čikagoje išleido 7-tąjį tomą. Kronikos reikšmė, leidėjų pasi-aukojimą žinome visi. Lietuvių Bažnyčios Kronika — persekiojamos, kenčiančios tautos šauksmas ir kartu kaltinamasis aktas persekiotojams.

— *Nevardindama naujų grožinės literatūros veikalų,* nei specifinių mokslinių knygų, mečiau tik trumpą žvilgsnį į veikalus, apie kuriuos norėjau mintimis pasidalinti su Tremties trimito skaitytojais.

— *Metę žvilgsnį į praėjusius metus, spėliojame, kokie bus 1986-tieji.* Kokie jie bus, pareis nuo tarptautinės situacijos, nuo mūsų sugebėjimo išlaikyti gyvą Pabaltiečių Jaunimo Taikos ir Laisvės Žygio dalyvių entuziazmą, remdami jų tolimesnį veiklą, bei nuolat informuodami pasaulinės spaudos biurus ir centrus apie tai, kas daroma. Aprūpinkime juos literatūra, palaikykime su jais ryšius.

Savųjų tarpe būkim tolerantiški, mylėkime kiekvieną lietuvi, nesimėtykime purvais, nes jie teršia ir purvus metantį. Tada ir šie Naujieji 1986 metai bus mūsų dvasinės stiprybės metai.

SEIMINĖ IR PREZIDENTINĖ LIETUVA

Autorius - istorikas, šaulys Jonas Švoba. Knyga 432 psl. Patraukliais kietais, tamsiai žalios spalvos viršeliais, su auksinės spalvos pavadinimu. Popierius geras, šriftas lengvai skaitomas, kalba lengva ir graži.

Seiminė ir prezidentinė Lietuva yra pirmoji Naujųjų laikų Lietuvos istorija. Autorius ilgai kaupė medžiagą, darė išrašus, analizavo faktus, nes objektyviai parašyti Naujųjų laikų istoriją, kai dar daug to laikotarpio žmonių tebėra gyvi ir to meto įvykiai ne visų vienodai interpretuojami. Jonas Švoba, sąžiningas istorikas, panaudojo labai daug šaltinių, to meto veikėjų pasisakymų, faktų. Tai milžiniškas ir nedėkingas, bet labai reikalingas darbas, kurį tikrai įvertins ateinančių kartų istorikai.

Knygą išleido "Vilties" draugijos leidykla. Mecenatas Amerikos Lietuvių Tautinės Sąjungos Detroito skyrius. Užregistruota Kongreso bibliotekoj, Katalogo numeris 85-081223. Kaina 10 dolerių. Knygą autorius skiria a. a. Juozo Tamošiūno atminimui.

Knygoj trumpa pratarmė, įžanga ir 8 pagrindiniai skyriai: I Lietuvių skaldymasis partijomis, II Nuo Didžiojo Vilniaus seimo ligi Steigiamojo seimo, III Steigiamasis seimas, IV Seimų laikotarpis ir parlamentarinė krizė, V Autoritetinis valdymas, VI Tautos kultūrinės ir ūkinės pažangos bruožai, VII Lietuva trijų imperialistų replėse, VIII Žvilgsnis atgal. Panaudotos literatūros nurodymai ir vardynas.

Knygos įžangoj autorius aptaria Senosios Lietuvos palikimą — didelę per bažnyčias ir dvarus įtaką.

Skyrelyje Tautinis atgimimas — Vilniaus universiteto didelę reikšmę Lietuvai. Noras iš liaudies kilusių lietuvių inteligentų kovoti už lietuvių tautos teises ir svarbą, kad atkuriamoj Lietuvos valstybėj lietuviai būtų pilnateisiai savo krašto šeimininkai.

Tautinės mažumos, kurios sudarė beveik penktąją dalį Lietuvos gyventojų, prie Lietuvos atkūrimo neprisidėjo ir dažnai savo nusistatymu ir veiksmais jaunai valstybei kenkė.

E. Galvanauskos Ministerių Kabinetas, atvedęs Lietuvą į Steigiamąjį Seimą. Iš k. sėdi Valstybės kontrolierius J. Zubrickis, Teisingumo min. L. Noreika, Min. pirm. E. Galvanauskas, Švietimo min. J. Tūbelis, Vid. reik. min. E. Draugelis. Stovi — Reikalų ved. T. Petkevičius, Susisiekimo min. V. Černeckis, Krašto aps. min. A. Merkys, Finansų vicemin. Dobkevičius, Gudų reik. min. J. Voronko. Nuotrauka 1920.V.15

Antroji besikuriančios ir pradedančios pirmuosius nepriklausomo gyvenimo metus valstybės silpnybė — didelis susiskaldymas partijomis, kurios dažnai per partinius akinius nematė didelės iš agresyvių kaimynų grėsmės. Tas silpnybės istorikas Švoba išryškina faktais ir to meto veikėjų citatomis.

Lietuvos Taryba, paskelbusi Lietuvos Nepriklausomybės Aktą, nustatė pagrindines gaires, kuriomis vadovausis atsistačiusi Lietuva. Jai teko darbas surasti lėšų, apginti kraštą nuo plėšriųjų kaimynų ir krašto viduj siaučiančių gaujų. Pirmoji Lietuvos A. Voldemaro sudaryta vyriausybė ir Valstybės taryba stengėsi gauti kitų valstybių pripažinimą, užmegzti diplomatinius ryšius, užtraukti paskolas ir suorganizuoti administracinį aparatą.

Autorius plačiai nušvietė Steigiamojo seimo rinkimus, krikščionių demokratų didelę persvarą, to priežastis, Steigiamojo seimo atliktus darbus, reformas, konstituciją. Stei-

giamasis seimas prezidentu išrinko Aleksandrą Stulginskį.

1922 m. spalio 10 ir 11 dienomis išrinktas pirmasis seimas. Jame krikščionys demokratai nebeturėjo daugumos. Antrasis seimas išrinko prezidentu Aleksandrą Stulginskį, nors opozicija nenorėjo to išrinkimo pripažinti, bet jis savo pareigas ėjo. Nesisekiant sudaryti vyriausybę, prezidentas A. Stulginskis Pirmąjį seimą paleido ir paskyrė rinkimus į Antrąjį seimą.

Antrasis seimas turėjo jam absoliutinę krikščionių demokratų daugumą. Tuo metu didelę galią įgavo karo komendantai. Krikščionių demokratų blokas išlaikė valdžią savo rankose šešerius metus.

1926 m. išrinktas Trečiasis seimas, kuriame daugiausia laimėjo kairiosios partijos. Prezidentu išrinktas dr. Kazimieras Grinius. Jo valdymo metu įsigalėjusios mažumos adv. M. Sleževičiaus vyriausybei dažnai oponavo su įžūliais reikalavimais.

Kaune komunistai suruošė de-

monstracijas, žygiavo su raudonomis vėliavomis, giedodami internacinalą, užgauliojo praeivius. Kulminacinį tašką įžūlumas pasiekė, kai prišokęs jaunas žydukas numušė kepurę senam, pasižymėjusiam veikėjui gen. J. Bulotai.

Komunistai siekė, kad Lietuva būtų komunistinės Rusijos dalis. Kitos partijos reikškė nepasitikėjimą, gyventojai nepasitenkinimą. Aktyviai savo nepasitenkinimą reikškė studentai. Visa ta suirutė iššaukė slaptai ir labai gerai karininkų grupės suorganizuotą perversmą, įvykusį 1926 m. gruodžio 17 d. naktį. Nors vyriausybę apie ruošiamą perversmą pasiekė gandai, bet jais netikėjo. Perversmas įvyko tyliai, be kraujo praliejimo. Perversmo organizatoriai išrinko valstybės perzidentu Antaną Smetoną, prityrusį ir gabų politiką, kuris vyriausybę sudaryti pavedė prof. Augustinui Valdemarui. Buvo paleistas Trečiasis seimas, įvesta griežtesnė tvarka, atstatytas vyriausybės prestižas viduj ir užsieny ir sudarytas konkordatas su Vatikanu, ko negalėjo padaryti net krikščionių demokratų vyriausybė. 1928 m. priimta nauja konstitucija. Pagyvėjo tautinis judėjimas. Nors ir buvo tai nevisiškai demokratinė santvarka, bet ji to meto sąlygomis buvo daug geresnė už prieš tai buvusią seiminę santvarką.

Nors krašte bandė drumsti vandenį lenkomanai, komunistai, buvo rengiami pučai, o pasaulinė ekonominė krizė sudarė daug sunkumų ūkininkams, kurie agitatorių sukurstyti surošė Suvalkijoj sukilimą, bet net ir tuo sunkiuoju laiku, nuo 1929 m. Lietuvos vyriausybę sudarius Juozui Tūbeliui, gabiam ūkvedžiui, valdžia padėjo ūkininkams kiek galėjo, Lietuvos biudžetas buvo subalansuotas, o valiuta tvirta.

Gražiai istorikas Švoba nušviečia pažangą, įvykusią įvairiose srityse. Duota daug palyginamųjų lentelių. Kokių aukštumų būtų pasiekusi nepriklausoma Lietuva, galime tik spėlioti, bet trijų didžiųjų imperialistų: Socialistinės sovietinės Rusijos, Hitlerio nacistinės Vokietijos ir šovinistinės Lenkijos replės užgnaužė Lietuvos nepriklausomybę. Tie kaimynų kėsiai, jų sudarytos slaptos tarpusavio sutartys, Lietuvos bandy-

mas likti neutralia ir išlikti nepriklausoma, J. Švobos gerai dokumentuoti, objektyviai nušviesti.

J. Švobos Seiminė ir Prezidentinė Lietuva — pirmasis Naujųjų laikų Lietuvos veikalas, kuriuo naudosis ateities istorikai.

ŠAULIŠKOJ PASTOGĖJ

Čikagos gen. T. Daukanto Jūrų Šaulių kuopos veikloje

Čikagos Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopa š. m. spalio m. 26 d., Šaulių namuose surengė savo, tradicinį kasmet rengiamą, rudeninį parengimą, kuris sutraukė virš 150 dalyvių, norinčių kartu su jūrų šauliais pasilinksinti.

Malonių svečių tarpe matėme gen. št. plk. K. Dabulevičių, LŠST vicepirm. V. Išganaitį, Vytauto Didžiojo šaulių rinktinės vicepirm. J. Mackonį su ponija, LKVS "Ramovė" Čikagos skyriaus pirm. K. Juškaitį su ponija, jūr. kpt. B. Krikštopaitį su ponija, Cicero Klaipėdos j.š. kuopos pirm. J. Mikulį, Vytauto Didž. š. rinkt.

moterų vadovę M. Dapkienę, kpt. A. Juškevičių su ponia ir kt. Atskirus stalus sudarė Venecuelos klubo, Vytauto Didž. š. rinktinės, Cicero Klaipėdos j.š. kuopos ir B. Budraitis Realty kompanijos nariai. Dalyvavo iš Union Pier atvykę, vietos Lietuvių Dr-jos nariai M. ir P. Neniai, H. ir M. Zubriai ir Čikagoje plačiai besireiškiantis moterų balsų trio "Dainuojančios Žemaitės" su savo vadovu K. Skaisgiriu.

Vakaro programą, gausiai susirinkusius pasveikinęs, pradėjo Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos pirminkas E. Vengianskas. Pradžioje 1985-ųjų metų kuopos šaudymo varžybų laimėtojams buvo įteiktos dovanos, kurias įteikė plk. K. Dabulevičius ir S-gos vicepirm. V. Išganaitis. Pereinamąją, plk. K. Dabulevičiaus skirtą, taurę gavo ją laimėjęs A. Aleksandravičius, LDK Birutės Dr-jos taurę — C. Peldun. Kitos dovanos atiteko: vyrų grupės I-v. laimėtojui — A. Aleksandravičiui, II v. — B. Petrauskui ir III v. — A. Mikštui, Moterų grupėje I v. laimėtojai — C. Peldun, II v. — P. Mikštienė ir III v. — G. Kuzmienei. Buvo pa-

Detroito Moterų vokalinis kvartetas, š. m. spalio m. 26 d. atlikęs meninę programą Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos rudeniniame parengime, Čikagoje. (Iš kairės) Č. Pliurienė, B. Januškienė, N. Sližienė ir A. Tamulionienė. Akomponuoja kvarteto vadovas muz. S. Sližys. Nuotr. K. Sragausko

skelbti ir svečių grupės laimėtojai — I v. Union Pier Lietuvių dr. jos narys K. Steponkus ir II vt. Cicero j.š. kp. "Klaipėda" narys B. Kuras.

Įteikus šaudymo veržybų laimėtojams dovanas, sekė meninė programa, kurią atliko iš Detroito pakviestas Moterų vokalinis kvartetas — C. Pliurienė, B. Januškienė, N. Sližienė ir A. Tamulionienė, kvarteto vadovui muz. S. Sližiui akomponuojant, kvartetas su giliu įsijautimu padainavo: "Nemuno Mergelė" — S. Sližio, "Lino Žiedas" — J. Švedo, "Saulėlydis" — B. Gorbulskio, "Serena" — F. Schubert, "Humoreska" — A. Dvorak, "Sugrįžti negalim" — S. Sližio ir antrąją undinių dainą iš operos "Jūratė ir Kastytis" — K. V. Banaičio. Pabaigai, susirinkusiems gausiai plojant ir pagėdaujant, bisui — "Menu gegužė" ir "Stikliukėlis" — harm. S. Sližio. Programoje dainuojamas dainas vaizdingu žodžiu pristatė A. Tamulionienė.

Išreiškiant padėką už gražiai atliktą programą, vadovas muz. S. Sližys ir dainininkės buvo apdovanotos gėlėmis.

Po meninės programos vyko smagus pasilinksminimas. Visi buvo vaišinami šaltais užkandžiais, šilta vakariene ir bare gaunamais įvairiais gėrimais. Buvo praveistas gausus laimėjimais dovanų paskirstymas. šokiams grojo smagus Gintaro orkestras. Šaulių salėje skambėjo lietuviškos dainos garsai ir visi, jausdamiesi vienos didžiulės jūriniai šauliškos šeimos nariais, pamiršę dienos rūpesčius, tą vakarą kartu su daukantėnais smagiai linksminosi.

Baigiant norisi pasveikinti ir padėkoti Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopai už tokio šaunaus pasilinksminimo surengimą ir mielom detroitiskėms dainininkėms už padainuotas dainas, kurios, galima drąsiai tvirtinti, to vakaro dalyviams buvo tikra dvasinė atgaiva kasdienybėje.

Kalbant apie Čikagos jūrų šaulių veiklą, tenka pasidžiaugti Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos judrumu, ir jos nenuilstamais Čikagoje bei už jos ribų pasireiškimais.

Vasaros metu daukantėnų grupė

buvo nuvykusi į Pilėnų stovyklavietę, kuri randasi netoli Detroito, dalyvauti tradicinėje Čikagos-Cicero-Detroito dalinių kasmet rengiamoje jūrų šaulių šventėje — Jūros dienoje. Š. m. spalį m. 12 - 13 d.d. daukantėnus matėme su vėliava dalyvaujančius Klevelando šaulių Žalgirio ir Juozapavičiaus kuopų 15 metų veiklos sukaktuvinėje šventėje. Lapkričio 17 d. — Čikagoje dalyvaujančius Mažosios Lietuvos Rezistencinio Sąjūdžio minėjime, Lapkričio 24 d. — Lietuvos Karinių Pajėgų atkūrimo metinėje šventėje ir kt.

Teko patirti, kad Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopa savo 1985-jų metų sėkmingos veiklos pasireiš-

kimų penę numato užbaigti gruodžio m. 15 d., Šaulių namuose savo nariams ir šeimoms, nariams remėjams ir svečiams rengiamu prieškalėdiniu renginiu — šeimynine Kūčių vakariene ir gruodžio m. 21 d. — kuopos moterų labdaringa išvyka, Šv. Kalėdų proga, su dovanomis aplankyti lietuvių senelius, gyvenančius Šv. Šeimos namuose, Lemont, Ill. Tuomi bus užbaigta 1985-jų metų sėkmingais pasireiškimais išmarginta gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos veikla ir atverstas naujas, 1986-siems metams veiklos lapas Čikagoje. Tad belieka tik geriausios sėkmės Čikagos jūrų šauliams palinkėti.

J. š.

PALANGOS JŪRŲ ŠAULIŲ KUOPOS DEŠIMTMETIS ST. PETERSBURG, FLORIDA

Palangos jūrų šaulių kuopos dešimtmetį veiklos minėjimas prasidėjo lapkričio 10 d. 1 v. p.p. pamaldomis Šv. Vardo parapijos bažnyčioj. Dalyvavo vietos dvasiškiei, visuomenė, Romo Kalantos ir Palangos jūrų šaulių kp. ir Lietuvos Vyčiai su vėliavomis.

Šv. mišias atnašavo Palangos j.š. kp. kapelionas kun. A. Stašys. Pamokslą sakė kun. V. Zakaras. Savo pamokslu jis palinkėjo Palangos jūrų šaulių kuopai ryžtingai siekti užsibrėžtų tikslų ir Dievo palaimos.

Minėjimas buvo tęsiamas lapkričio 13 d. Lietuvių klubo salėje. Kuopos pirmininkas M. Karaitis, pasveikino kuopos vardu susirinkusius, gerbiamus dvasiškius ir visus iš toliau atvykusius svečius. Dalyviai atsisojimu pagerbė įnešamas šaulių vėliavas. Vėliavų parodą pravedė St. Lungys. JAV ir Lietuvos himnus sugiedojo Antanas Kovėra, jam pritarė A. Mateikos choras ir visi dalyviai. Aukurą uždegė V. Žilinskas. Sekančią invokaciją sukalbėjo kuopos kapelionas kun. A. Stašys.

"Amžių Dieve, Tu įdiegei mūsų Tautai laisvės troškimą.

Praamži, Tu savo kūrybos plane jai numatei Nemuno, Baltijos, Palangos jūrą, su ošančiomis giriomis, miškais, gojais, laukais. Ten artojas puresno žemelę, bėrė pasėlio grūdą.

Palangos jūros šaulių kuopos pirmininkas Mykolas Karaitis su žmona Petro-nėle ir sūnumi Vytautu.

Ten lietuvi Motina prie rimšiško ratelio, Vargo Mokyklos, mokė sūnų, dukterį "a, b, c..."

Mylėjo lietuvis tą šalį. Mylėjo, gyvenė nuo priešų, amžiais prakaitą įliejo žemės gelmėn... Tada auką Tėvynei auksu nemylėta ir už tautos laisvės dainą nemokėta... Mylėta proainių dvasia, kur tėvų tėvai gyvenė... Laiko sąvartoję slinko amžiai. Jų audros purtė šalį. Ir dainius drąsiai ir garsiai sušuko: — "Kad tu, gude, nesulauktum, nebus kaip tu nori, žus tavo įstatai nedori"... Tautos kančioje gimė jos šaukliai... Jie šaukė — tauta kelkis, gink savo laisvę!

Sujudo, sujūravo tautos galia... Pakluso Vilniaus Balsui... Laisvė krauju laimėta... Vilniaus kalne trispalvė suplevėsavo... Džiaugsmo ašaros riedėjo tautos skruostais...

Ir vėl, kai rytų ir vakarų imperalistų ginklai sužvango, kai geležis, plienas krauju alsavo, kai priešas mindė mylimą šalį... sukilo visa tauta ir kraštas vėl pasipuošė kryžiais...

Lietuvi, įtikėk Lietuvį tautos amžinumui,

Lietuvi, įtikėk Mindaugine Nepriklausomos Lietuvos Valstybe,

Lietuvi, įtikėk tautos meile, brolio, sesers vieningumu...

Žilos senovės šauklis šaukė tautą ginti tėvynę, nūdienos šaulys ne šaukėjas, bet gynėjas. Tokį išpareigojimą turi Palangos jūros šauliai, šaulės.

Lietuvos kunigaikšti, šv. Kazimierai, Vilniaus Aušros Vartų, Šiluvos Marija, padėkit, padėkit...

Kristau, laimink dirbančius tautos laisvei, suteik šviesaus proto, išminties, suminkštink mūsų širdis dvasine ir medžiagine auka laisvės kovai...

Ta kančios šalis, tai Tavo ir mano šalis! Jos vardas Lietuva.... Dangau, artink Jos laisvės aušrą...

Po invokacijos pagerbti mirusieji kuopos šauliai: Antanas Budreikis, Eleonora Daknienė, Juozas Gurskis, Marija Makarenka, Jonas Revas, Emilija Parmalis, Petras Pocius.

Pagerbus mirusius kuopos narius, tolimesnės programos vadovavimą kp. pirmininkas M. Karaitis pavedė šauliui mok. A. Tauginui.

A. Tauginas pakvietė J. Kalpoką ir V. Budrikienę pravesti garbės žymonių ordinų įteikimą. Atvykęs iš Detroito LŠST CV Jūrų šaulių vadovas Mykolas Abarius prisegė Žvaigždės medalius šaulei Adelei Jonikienei ir šauliui Petruui Vasiliauskui. Šaulys Pranas Šeštokas, būdamas 92 metų, negalėjo atvykti į įteikimo iškilmes, todėl nutarta jam medalį iškilmingai prisegti jo gyvenvietėje. Palangos jūrų šaulių kuopos šauliams: M. Karaičiui, A. Tauginui, A. Gesiui ir S. Lungiui M. Abarius įteikė LŠST CV pirmininko Karolio Milkovaičio padėkos pažymėjimus.

Pakviestas kuopos pirm. A. Karai-

tis tarė šaulėms,-iams įsidėmetinus žodžius. Pasveikino apdovanotus šaulių Žvaigždės medaliu, palinkėjo ryžtingai dirbti Nepriklausomai Lietuvai. Šaulio pagrindinis tikslas yra atkurti Lietuvos valstybės Nepriklausomybę. Nenustokime vilties, nes vilties liepsna nušviečia gyvenimo takus, kalbėjo p-kas M. Karaitis. Daug dešimtmečių lietuviai vergavo caristinei rusų valdžiai, bet nepalūžo. Knygnešiai slapta iš Tilžės nešė lietuvišką žodį, pažadino tautiškumą, nušvietė gyvenimo kelią, aukojosi lietuvių tautai. Sugriuvo caristinė imperija ir lietuviai patriotai, susirinkę į Vilnių, 1918 metais Vasario 16 dieną paskelbė Lietuvos Nepriklausomybės aktą. Kas tik galėjo spontaniškai stoji ginti savo kraštą nuo priešų, bet neturėjo gerų ginklų ir savo kariuomenės. Po pirmojo pasaulinio karo vokiečiai metė ginklus ir pasirinkdami iš ūkininkų geresnių maisto dalykų traukė į Vokietiją, į savo namus. Mūsų savanoriai, pasirinkdami ir pasitaissydami vokiečių pamestus ginklus, stoji į kovą prieš bolševikų gaujas ir kovą laimėjo — išvijo bolševikus iš savo krašto. Nepriklausomos Lietuvos laikais Šaulių sąjunga buvo stiprus kariuomenės pagalbinis vienetas. Šauliai negali būti komunistų partijos nariai ar jų pataikūnai.

Prasidėjo Antras pasaulinis karas. Žuvo daug lietuvių. Žiaurus sovietinis okupantas daug tūkstančių lietuvių gyvuliniuose vagonuose išvežė mirčiai į Sibirą. Šauliai partizanai paklojo savo gyvybes nelygioje kovoje su okupantu, likusieji pasitraukė į Vokietiją. Amerikos Lietuvių Tarybos pastangomis atsiradome šiame laisvės krašte. Buvę Lietuvos šauliai 1954 metais atkūrė savo organizaciją Amerikoje ir Kanadoje — pavadino Lietuvos Šaulių Sąjunga Tremtyje. Tai lietuvių tautinė, kultūrinė, nepolitinė organizacija. Jos idealai sukurti ant krikščionybės, garbės ir tėvynės meilės pagrindų. Šauliai savo pareigas atlieka sąžiningai, laikosi duoto žodžio, yra drausmingi, sugyvena tarpusavy, o susipykę stangiasi susitaikyti, tolerantiški kitų įsitikinimų žmonėms. Mes turime viltį, girdime balsą: žuvo Romos imperija, subirės ir Sovietų Sąjunga.

Lietuva bus laisva, nepriklausoma valstybė. To siekia visi šauliai,-ės. Baigdamas savo žodį, primininkas M. Karaitis kvietė norinčius būti šauliais,-ėms įsirašyti į Palangos jūrų šaulių kuopą.

Po pirmininko kalbos žodžiu sveikino LŠST jūrų šaulių vadovas Mykolas Abarius, linkėdamas dirbti vieningai ir nepavargti Lietuvos laisvinimo darbe. Šaulių sąjungoje. Dar sveikino V. Žilinskas, A. Šukys, A. Gudonis, V. Kleinienė, A. Grudzys ir A. Dėda organizacijų vardu.

Po 15 min. pertraukos muz. Alberto Mateikos vyrų dainos vienetas: A. Kovėra, A. Kusinskis, St. Pusvaškis, A. Ulbinas, P. Vasiliauskas, J. Lašinskas, Vl. Račkauskas, Br. Gaižauskas M. Krasauskas ir J. Gluošas) padainavo: Mes Gynėjai, muz. Grauzinio, Tėvynė Lietuva — Bražinsko, Šlama silko vėjas — Žižiūno, Kur sidabriniai ežerai — Juozapaičio, Amžinai tekantis Nemunas, Dobiluos — M. Gaižausko, Myliu — Laisvės ilgesys — muz. Gorino. Klausytojams audringai plojant, padainavo Aras. Visiems — vadovui ir dainininkams prisegtos gražios gėlės. Jiems visų šaulių nuoširdi padėka.

Padėka ir visiems broliams ir sesėms šauliams, prisidėjusiems prie šio minėjimo pasisiekimo. Šio parengimo vadovė Angelė Šukienė dėkoja visoms, kurios dirbo virtuvėje ir salėje. Kuopos padėka vyriausiai šeiminkienei sesei A. Šukienei ir jos padėjėjoms: Jonikienei, Rederienei, Bazenienei, Lungienei, Budrikienei, Kreivienienei, Razgaitienei ir vyrams: St. Lungiui, A. Gesiui, P. Vasiliauskui, V. Jonikiui, A. Lukui ir Bazėnui.

6 val. atvyko keturių asmenų orkestras ir grojo iki 10 val. vakaro. Tai buvo maloni staigmena šokėjams. Vieni šoko, kiti šnekučiavosi ir žiūrėjo dešimtmečio leidinį, kuriame tilpo kuopai sveikinimai iš įvairių pasaulio kraštų. Sveikino: Lietuvos generalinė konsulė Juzė Daužvardienė iš Čikagos, Generalinis konsulas Anicetas Simutis iš New Yorko, Generalinis konsulas Vytautas Čekanauskas iš Los Angeles, Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo komiteto pirm.

Dr. Kazys Bobelis, Amerikos Lietuvių Tarybos pirm. Teodoras Blinstrubas iš Čikagos, Balso pirm. Maria Rudienė iš Čikagos, LŠST CV pirm. g.š. Karolis Milkovaitis iš Čikagos, Jūrų šaulių vadovas Mykolas Abarius, Šaulių kp. pirm. S. Pačėsa iš Australijos, Gen. Plechavičiaus šaulių būrio pirm. O. A. Stimburienė iš P. Australijos, LŠST g. š. DLK Gedimino kp. pirm. St. Jakubickas iš Kanados, Vilniaus šaulių rinktinės pirm. J. Šiaučiulis iš Kanados, DLK Algirdo šaulių kp. pirm. Povilas Kanopa iš Kanados, kiti šaulių kp. bei organizacijų sveikinimai yra iš įvairių JAV vietovių. Sveikino Juozas Pažėra iš Los Angeles, E. Vengianskas iš Mičigano, Vl. Išganaitis iš Čikagos, B. Valiukėnas iš Mičigan, Stasio Butkaus šaulių kuopos valdyba iš Detroito, P. Petrušaitis iš Wisconsin, Kūrėjų Savanorių sąjungos Andrius Klimaitis, Mykolas Vitkus iš Floridos, Antanas Gudonis iš St. Peterburgo, J. Mikulis iš Illinois, Vladas Žilinskas, buvęs Lietuvos atstovas Švedijoje. Dr. Vytautas Dargis, Alfas Šukys iš St. Peterburgo ALT skyriaus. Visų sveikinimų vietinių organizacijų dėl vietos stokos negalime išvardinti, bet kviečiame įsigyti dešimtmečio leidinį ir pasiskaityti.

Atsiprašome, jei būtų klaidų ar netikslumų. Būsime dėkingi už naudingus patarimus.

Orkestrui nustojus groti, kuopos pirm. M. Karaitis padėjo visiems dalyviams, iš toliau atvykusiems svečiams, bei prisidėjusiems prie minėjimo suruošimo. Nepamirškime — mūsų tikslas Laisvės Lietuvai.

Antanas Tauginas

DETROITE ATŠVĘSTI GIMTADIENIAI

Lapkričio 17 d. Šv. Antano parapijos choristai parapijos patalpose suruošė choro vadovui Stasiui ir jo žmonai Natalijai Sližiams gimtadienio paminėjimą. Į salę prisirinko choristai, choristės ir svečiai.

Stasiui ir jo žmonai Natalijai Sližiams įeinant į salę, juos sutiko Stefanija Kaunelienė ir Bronė Viršilienė ir prisegė po gėlę. Sugiedota ilgiausių metų.

Maldą prieš vaišes pakalbėjo buvęs parapijos klebonas kun. Kazimieras Simaitis.

Solenizantams įteiktos dovanos: Stefanija Kaunelienė ir Petras Bukšnis — choristų vardu, parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas savo ir motinos vardu ir Pranciška Televičienė — parapijos šeimininkių vardu.

Marius Majauskas padeklamavo savo sukurtą eilėrašį "Gimtadienis" ir vėliau jam vadovaujant buvo sudainuota keletas dainų.

LŽS-gos Detroito skyriaus pirmininkas Vytautas Kutkus savo žodyje paminėjo, kad muz. Stasys Sližys savo dainomis ir giesmėmis džiugina ne tik parapiją, bet ir kitas lietuvių kolonijas, taip pat, jis yra žurnalistas ir Detroito skyriaus sekretorius, rašo į spaudą ir savo darbais išsina iš parapijos ribų.

Stasys Sližys, dėkodamas už suruoštą jiems tokį gražų gimtadienio paminėjimą pasakė, kad čia kartu yra švenčiama ir parapijos choro 5 metų sukaktis. Jis gimė lapkričio 20 d., o choras pradėjo savo darbą lapkričio 30 d. Chore yra 22 choristai ir laike 5 metų yra parengę 40 giesmių repertuarą ir tam panaudoję 200 valandų. Paminėjo Kostą Čiuzelį, kuris stambia auka parėmė chorą, kvietė ir kitus jungtis į choro rėmėjų eiles ir remti parapijos chorą.

Baigdamas pasakė, kad už šio pagerbimo surengimą reiktų dėkoti ir išvardinti visus, o aš paminėsiu tik tuos, kuriuos matau vaikščiojant — Stefanijai Kaunelienei, Petruai Bukaniui, Angelei Bukanienei, Sofijai Sirotienei ir Pranciškai Televičienei.

Taip gražiai ir iškilmingai buvo paminėta parapijos choro vadovo Stasio Sližio, jo žmonos Natalijos ir pa-

rapijos choro sukaktis, kuriame dalyvavo apie 50 žmonių.

Baigdamas noriu priminti, kad muz. Stasys Sližys yra ne tik chorvedys ir žurnalistas. Jis yra taip pat ir šaulys, priklauso Švyturio jūrų šaulių kuopai ir yra kultūriniais reikalams valdybos narys.

Visi žinom, kad žmogus
Turi metuos dieną,
Tai diena, kad reikia paūžt —
Pareiga kiekvieno.

Tai gimtadienio diena
Ir visi ją švenčia,
O, kai balius jau gana,
Tegu galva kenčia! . .

Todėl mes čia susirinkę
Linkim STASIUI laimės,
Kad jisai su šeimininkais
Dirbtų sau be baimės.

Nes gimtadienių tokių
Turi visą kapą!
Ir kasmet visi kartu
Gersim į sveikatą! . . .

Duoki, Dieve, jam jėgų
Tęsti savo darbą,
Nes tokių žmonių, kaip jis —
Reik Tėvynės garbei!

Antanas Grinius

☆

TĖVYNĖS BUDĖTOJAI

Šaulys A. K.

Krito slegiančios vergijos
Metų priespaudos šimtai.
Džiaugės miestai, kalnai, girios,
Džiaugės Baltijos krantai.

Sugaudė garsus trimitas,
Plevėsavo vėliava,
Laisvu tapo kraštas šitas,
Kurs vadinasi Lietuva.

Laisvės varpas štai prabilo
Dėl tėvynės atpirktos.
Ir pajuto džiaugsmą gilų
Visos širdys mūs tautos.

Rodos, net gražiau pražydo
Sodai, pievos ir laukai,
Tartum skraistė balto šydo,
Žemę apdengė žiedai.

Rodos, daug linksniau čiulbėjo
Ten padangėj vyturys.
Atsikvėpt ramiai galėjo
Lietuvos drąsus karys.

Metai priespaudos praslinko,
Sutrupėjo amžinai,
Kai kovoti susirinko
Savanoriai — milžinai.

Laisvę gyvasčiu atkurta
Gins ir saugos visados,
Kaip brangiausią širdies turtą
Sūnūs, dukros Lietuvos.

Tauta nešė sunkią našta
Dėl geresnės ateities,
Tad išvydus laisvą kraštą,
Meile apglėbė širdies.

Taip lietuvis daug sudėjo
Lietuvai gilių jausmų,
Iš tos meilės, iš idėjų
Gimė Sąjunga šaulių

Patriotiška krūtinė,
Tartum aukuro ugnis,
Lyg negęstanti aušrinė,
Lyg tvritovė, lyg pilis . . .

Tokios jėgos — stiprios, drąsios,
Pilnos nuopelnų didžiū,
Širdys tokios tvirtos, drąsios —
Yra pagrindas šaulių.

Tauta gerbs tą patriotą,
Įsteigėją sąjungos,
Jo idėją išsvajotą,
Vaisių dvasinės jėgos.

Meilės Lietuvai nestigo
Vlado Pūtvio širdyje.
Jo dėka todėl galinga
Bus tauta net tremtyje.

Nors išvydo tauta laisvę
Po ilgų, sunkių kovų,
Ją kaip gėlę reikia laistyt
Meile iš gelmės širdžių.

Nebus derliaus iš arimų
Be pasėtų ten grūdų,
Tad patrankos nors nutilo,
Laisvei trūko pagrindų.

Vlado Pūtvio norą gilų
Sekė kilnūs jo darbai.
Ir išaugo, ir iškilo
Šauliai — Lietuvos sargai.

Gimė armija galinga
Patriotų mūs šalies.
Priglaudė dvasia vieninga
Jie tėvynę prie širdies.

Tapęs pagrindu vienybės
Šis tėvynės švyturys,
Laisvę saugojo ir gynė
Šaulys — amžinas karys.

Savanorių sunkią dalią
Pasiėmė taip meiliai,
Atgaivino tautos dvasią
Lietuvos sargai — šauliai.

Kukliai nešė dėl Tėvynės
Kietą našta pareigos.
Dėkinga tauta nupynė
Jiems vainikus pagarbos.

Pasiryžę laisvę saugot
Ir nevengt dėl jos kovos,
Šauliai sklido, plėtės, augo
Visoj Lietuvos šaly.

Visą žemę apkabino
Tuoj tvirta tautos dvasia,
Visą Lietuvą dabino
Meilė brolių širdyse.

Tautos turtas, krašto laimė,
Širdys dvasios milžinų.
Švietė jos mieste ir kaime
Meile nuostabia sūnų.

Žalios girios ramiai ošė
Ir šypsojosi laukai,
Visą gimtą žemę puošė
Meile Lietuvos vaikai.

Linksmi Nemunas tekėjo
Tarp laukų savų žalių,
Rodos, jautė ir tikėjo
Meile Lietuvai šaulių.

Miestai, kaimai jau patyrę
Šaulių galią ir veiksmus,
Jautė, kad jų būriai, kuopos
Buvo parengty dėl mūs.

Lyg sargybiniai Tėvynės
Šalį apglėbė šauliai.
Laukuos takus jie pramynė,
Jų išvaikštioti keliai.

Ir nuo krašto iki krašto
Šaulius gerbė Lietuva.
Gerbė lūpoms, žodžiais rašto
Patriotus mūs tautos.

Lietuva džiaugsmu gyveno,
Laisvę saugojo šauliai.
Ir darbuos kultūros, meno
Reiškės jie gyvai, kukliai.

Jautė žmonės džiaugsmą retą
Kilo nuotaika tautos,
Kai rikiavos šaulių gretos
Saugot laisvę Lietuvos.

Pagarbos šauliai daug rado —
Ugdė dvasią jie tautos;
Jais didžiavomės paraduos,
Buvo jie garbės verti.

Šaulių pavyzdžiu sukurta
Patriotiška dvasia,
Tapo tautai didis turtas,
Didi jėga širdyse.

Stiprią Lietuvą sutvėrė,
Bebudėdami šauliai.
Bet nuskyne ją kaip gėlę
Okupantai kraugeriai.

Nelaimė baisi ištiko,
Atėmė laisvę svetimi.
Daug kentėjo nuo plėšiko
Mūsų šauliai nekalti.

Iš namų buvo išvytas,
Laisvę saugojęs šaulys.
Vežė jį toli į rytus
Prekinis traukinys.

Uždaryt likimas lemia
Jam savų kiemų vartus.
Tik žiupsnelį tėvų žemės,
Vežas Lietuvą kartu.

Šaulio širdį tvirtą, drąsią
Nebaugina net tremtis.
Jis išugdė stiprią dvasią,
Ja didžiulis ateitis.

Baltijos pajūrio žemę
Vargina karai.
Keičias priešai okupantai,
Keičia rytus vakarai.

Veda vėl lietuvių tautą
Štai nežinomi keliai,
Meilę Lietuvai įkvėptą
Neša vėl širdy šauliai.

Neštos širdy meilės gėlės,
Nenuvyto nei tremty.
Šaulių gretos kėlės, augo,
Vėl jie budį parengty.

Kovoja vėl už lietuvių
Lietuvos sargas — šaulys.
Svetur išlaikyt tautos vienybę
Jo svarbiausias uždavinys.

Tėvynainiai šauliai, šaulės,
Šaukliai pavergtos tautos,
Išblaškyti po pasaulį,
Skelbia vardą Lietuvos.

Lyg lašelis vandenyne,
Esame tarp svetimų.
Bet mes dirbam dėl Tėvynės,
Mes gyvi dvasia namų.

Ir čia šauliai kelia dvasią,
Ruošdami tautos šventes,
Visus veda vienas kelias
Į minėjimus, vaises.

Šauliams už jų veiklą drąsiai
Lietuva pati dėkos,
Kad jie ugdė, kėlė dvasią,
Meilę stiprino tautos.

Tad, budėkit, sesės, broliai,
Ginkit garbę Lietuvos.
Prisiekę gint Tėvynę, — tęsėkit,
Kol laisva bus Lietuva.

A.A. KONSTANCIJA ŠABONIENĖ

Tragiška mirtimi staigiai užsibai-
gė mūsų Klaipėda jūrų šaulių kuopos
narės gyvenimas. Lapkričio 1 d.,
Visų Šventųjų dieną, nutrūko jos že-

miško gyvenimo siūlas. Nesitikėjo ji
tokios staigios ir tragiškos gyvenimo
pabaigos, bet Aukščiausiojo keliai
mums nežinomi.

Ši žinia ir jos žuvimo aplinkybės
labai sukrėtė visus kuopos narius.

Ne kartą teko su ja pasikalbėti
ir vis ji, net pokalbio temą nutrauk-
dama, sakydavo: vyrai — uniformuo-
ti šauliai, kai aš mirsiu, jūs turite
nešti mano karstą. Nejaugi ji jautė
savo mirtį? Netikiu, tik tai buvo jos
pagrindinis prašymas, nes amžiaus
našta jau slėgė jos pečius. Netikėta
mirtis ją užklupo 85 metų amžiaus.
Stebėtina, kad tas amžius jos ener-
gijos ir sveiko protavimo visiškai ne-
buvo paveikęs. Ji dalyvaudavo kiek-
viename minėjime su uniforma ir ki-
tas, jaunesnes seses, ragindavo grei-
čiau stoti prie vėliavų palydos ir bū-

A. a. Juozas Mackonis
Nuotr. P. Malėtos

ti pasiruošusioms. A.A. Konstancija
buvo pavyzdys visoms kuopos se-
sėms, nesvarbu, kad kai kurios už tai
ir užsigaudavo.

Velionė K. Šabonienė, būdama šau-
lė, patriotė lietuvė "Klaipėda" jūrų
šaulių kuopai savo lėšomis nupirko
tautinę ir JAV vėliavas.

A. a. Konstancija gimė 1900 spa-
lio mėn. 20 d. Marijampolėje, kur
praleido visą savo jaunystę. Būdama
21 metų išteko už savanorio-kūrėjo
Prano Šabonio. Pranas Šabonis po
Laisvės kovų gavo tarnybą policijoje.
Tame laikotarpyje jiems teko gy-
venti įvairiose Lietuvos vietovėse,
pagaliau Konstancijos prašymu, jis iš
šio darbo pasitraukia ir gavęs darbą
Marijampolės cukraus fabrike, pasto-
viai apsigyvena. Velionė čia dau-
giausia ir pasireiškia. Savo apsu-
kuru ir veiklumu pritraukia ir kitus
veikti ir dirbti įvairiose organizaci-
jose, padėti kaimynams ir rūpintis
savo šeima. Dėja, kaip ir mūsų dau-

Šių metų lapkričio 5 d. mirė Vy-
tauto Didžiojo rinktinės sekretorius,
Šaulių Namų administratorius, LŠST
ilgametis sekretorius, labai darbštus
ir pareižingas šaulys A. A. Juozas
Mackonis. Vytauto Didžiojo šaulių
rinktinė ir Šaulių S-ga nustojo pavyz-
dingo šaulio.

Juozas Mackonis Lietuvoj baigė
Karo mokyklą, buvo atsargos leiten-
nantas.

Jo liūdi žmona Stasė, keturios duk-
ros ir jų vyrai, bei vaikaičiai.

Taip pat liūdi ir jo labai pasiges
V. D. Rinktinė bei Šaulių Namai,
kur tiek darbo ir širdies velionis įdė-
jo.

Ilsėkis ramybėje lietuviškose
Švento Kazimiero kapinėse!

K. T.

geliui, jų gražų ir ramų gyvenimą
sudarkė rytų barbarai-rusai. 1944 m.
visa Šabonių šeima paliko savo Tė-
vynę ir iškelavo į Vokietiją. Visi
žinojome, kad ten siaučia baisūs
miestų bombardavimai ir kiti nežino-
mi pavojai. Bet bėgome nuo dar žiau-
resnio priešo, kuris jau beldėsi į mū-
sų miestus ir kiemus. Gražiai su-
kurtas sodybas su ašaromis teko ap-
leisti ir bėgti, kad išgelbėtume ne tik
savo, bet ir vaikų gyvybes. Jie nuke-
liavo toli ir apsistojo Rawensburge,
vėliau tapusia prancūzų zona. Čia iš-
gyvena 5 metus. 1949 m. pagal vieno
ūkininko-farmerio pakvietimą at-
vyksta į JAV. Abu a.a. Šaboniai čia
turėjo už mažą atlyginimą sunkiai
dirbti. Bet juos iš tos sunkios būk-
lės išgelbėjo dukra Marija, kuri tuo
metu gyveno Cicero mieste ir išrū-
pino jų persikėlimą iš to ūkio į
miestą. A.A. Šabonienė gavo darbą
rūbų siuvykloje ir ten išdirbo 19 me-

(Nukelta į viršelio 3 psl.)

MŪSŲ SOSTINĖS BAŽNYČIOS

Vilniaus Arkivyskupija. I dalis

BALYS GRAŽULIS

1985 m. rudenį iš spaudos išėjo Lietuvos Bažnyčių serijos penkto tomo pirmoji dalis, skirta Lietuvos krikšto atnaujinimui ir Vilniaus vyskupijos 600 metų (1387 - 1987) sukakčiai paminėti. Dėl Vilniaus arkivyskupijos bažnyčių didelio skaičiaus ir Vilniaus miesto bažnyčių svarbos, Vilniaus Arkivyskupija leidžiama dviem dalimis. Dabar išėjusioje dalyje aprašoma 40 sostinės bažnyčių, daug koplyčių, eilė žymių pastatų ir žinomesnių Vilniaus miesto parapijinių kapinių. Išesiančioje antroje dalyje bus aprašytos Vilniaus arkivyskupijos lietuviškosios dalies 82 bažnyčių ir 60 sovietinėje Gudijoje likusių bažnyčių.

Vilniaus Vyskupija amžių slinktyje

Didokame ir itin įdomiame straipsnyje, "Vilniaus Vyskupijos Istoriniai Bruožai", istorikas Jonas Dainauskas pabrėžtinai sako, kad Lietuvos valdovui Mindaugui 1251 m. apsikrikštijus, formaliai buvo apkrikštyta ir jo valstybė. J. Dainauskas atmeta lenkų sukurto krikšto koncepciją, įsibrovusią į mūsų istorijos vadovėlius, ir paneigia prielaidą, kad Mindaugas atsimetęs nuo krikščionybės. Mindaugui apsikrikštijus, buvo įkurta dvi vyskupijos tiesioginiai priklausiusios Šv. Sostui. Vienai jų vadovavo vyskupas Kristijonas, o antrajai, pietinei, vyskupas Vitas. Mindaugą nužudžius ir vyskupams iš Lietuvos išvykus, krikščionybė Lietuvoj neišnyko. Tą rodo faktai, jog Vytenis, o vėliau ir Gediminas prašė atsiųsti vienuolių - kunigų bažnyčioms aptarnauti. Vėlgi Algirdo didikas Goštautas pakvietė 14 pranciškonų ir pastatė jiems vienuolyną. Yra žinoma, kad bažnyčių yra buvę Vilniuje, Gardine ir Naugarduke. Todėl galima kalbėti tik apie Jogailos su Vytautu įvykdytą Lietuvos krikšto atnaujinimą ir Vilniaus vyskupijos įsteigimą 1387.

Vilniaus vyskupija buvo labai didelė. Jinai apėmė, be Žemaitijos, visą Lietuvos valstybę, todėl jos istorija yra ir krikščionybės įsigalėjimo Lietuvoje istorija, o tam tikra prasme ir pačios krikščioniškosios Lietuvos istorija. Vilniaus vyskupijos įsteigimo istoriją apžvelgus, J. Dainauskas pateikia Vioniaus vyskupijos ordinarų ir laikinųjų valdytojų sąrašą, bei aptaria žymesniųjų jos valdytojų gyvenimą, "ypač tų, kurie "rašė" Lietuvos istoriją". Jų trumpos biografijos ir veiklos aprašymai atspindi

Skulptūra Šv. Petro ir Povilo bažnyčioje

ne vien krikščionybės įsitvirtinimą Lietuvoje, bet ir pačios valstybės gyvenimo bangavimą — mažėjant vyskupijai, mažėja ir valstybė. Negandams valstybėje siaučiant, kentėjo ir vyskupija. Visokių vyskupijos valdytojų būta. Buvo lietuvių ir svetimtaučių, buvo nuoširdžiai tarnavusių Lietuvos valstybei, nuoširdžiai besirūpinančių tikinčiųjų buitimi ir lietuviško žodžio skambėjimu bažnyčiose, buvo ir vedusių žmones "ne prie Dievo, bet prie lenkiškos karūnos".

Vilniaus arkivyskupijos skausmai

Po pirmojo pasaulinio karo įvykusiuose teri-

toriniuose pasikeitimuose Vilniaus vyskupija liko išdalinta. Iš Lietuvai tekusios vyskupijos dalies buvo įsteigta Kaišiadorių vyskupija (jos bažnyčios bus aprašytos septintame Lietuvos Bažnyčių tome), o iš Lenkijai likusios dalies 1925 m. konkordatu tarp Lenkijos ir Vatikano, buvo sudaryta Vilniaus arkivyskupija, su Lomžos ir Pinsko sufraginėmis vyskupijomis. Šios arkivyskupijos istoriją aptaria Bronius Kviklys.

Trumpai papasakojęs apie Vilniaus vyskupijos suskaldymą, autorius ilgiau sustoja prie Lietuvos "Nutautinimo proceso amžių bėgyje", prasidėjusio tuoj po Lietuvos krikšto atnaujinimo ir ypač aktyvaus po Liublino unijos. Mėgino Lietuvą nutautinti ir surusinti Lietuvą okupavusi carinė Rusija, o dar aštriau nutautinimo politiką vykdė didžiąją vyskupijos dalį pasisavinusi Lenkija, per arkivyskupą Jalbžkovskį. Lietuvių katalikų teisės buvo siauriamos, lietuviškos pamaldos vejamos iš bažnyčių, lietuviai kunigai perkeldinėjami į Lenkiškas parapijas... O pati lenkų valdžia trukdė ir draudė lietuviškų organizacijų veiklą, uždarinėjo mokyklas ir kitaip skriaudė Vilniaus krašto lietuvius.

Paminėjęs arkivyskupijos padėtį Antrojo pasaulinio karo metu, autorius pereina prie skaudžiausių Lietuvos bažnyčios laikų — sovietinės okupacijos. Čia kalba apie naują arkivyskupijos administracinę suskirstymą, represijas prieš dvasininkus ir bažnyčių naikinimą, nusavinimą bei išniekinimą, šventoves paverčiant muziejų, koncertų salėmis ir sandėliais. Uždaryta trys ketvirtadaliai sostinės bažnyčių! Tarp jų pačios svarbiausios: Katedra, Šv. Kazimiero, Visų šventųjų ir kitos bažnyčios. Sumini pokarinius arkivyskupijos valdytojus ir administratorius bei jų vargus, ir pateikia arkivyskupijos lietuviškosios dalies dvasininkų mortirologiją. Buvo nužudyti, kankinti ar kalinti 123 arkivyskupijos dvasininkai!

Vilniaus vyskupijos ir arkivyskupijos istorijos užima beveik pusę knygos. Kita pusė skirta gražiosioms Vilniaus bažnyčioms.

Vilniaus miesto bažnyčios

Pradiniame skirsnyje autorius sako: "Vilniaus bažnyčios amžių būvyje tarnavo ne vien religiniam kultui. Jose susikryžiavo trys pagrindiniai elementai: religija, menas ir istorija. Iš to kilo mūsų tautos ir valstybės istorija, spinduliavusi ne vien visai Lietuvai, bet ir aplinkinėms tautoms. Taigi Vilnius yra ne vien tikrai religinės kultūros lopšys. Jo bažnyčiose amžių būvyje sutelkta gausybė religinių, meninių, istorinių vertybių, kurias sukūrė geriausi ano meto architektai, skulptoriai, įvairūs menininkai bei meistras, tiek italai, prancūzai,

vokiečiai, anglai, lenkai, tiek mūsų dievdirbiai.

Puslapį po puslapio versdamas, matai, kad tai, kas čia pasakyta, nėra vien gražbylystė. Pats matai ir jauti, o bažnyčių aprašus skaitydamas įsitikini, kad kalba apie kultūros ir meno lobius yra tiesa. Tą patvirtina ir straipsnyje panaudota pastraipa iš meno istoriko Mikalojaus Vorobjovo knygos: "Vilnius — tai gyvas skaištus tautos atminimas apie nužygiotą tautos kelią — tai mūsų autobiografija, išdėstyta meno paminklų kalba". Prie to knygos recenzentui nėra ką be pridėti. Tą pamatys pats knygos skaitytojas bažnyčių paveiksluose ir aptariamuose, bei dr. Jurgio Gimbuto architektūriniuose aprašuose.

Vien Vilniaus katedrai paskirta 33 iliustruoti puslapiai, o Aušros Vartams 25. Vilniuje gyvenusieji gal atpažins kiekvieną čia rodomą bažnyčią, bet Vilnių tik lankę, tokie kaip aš, turėjo laimės tik viena kita iš jų pasigėrėti. Aplankydavai katedrą, Aušros Vartus, Šv. Jono universitetinę, Šv. Kazimiero, Šv. Petro ir Povilo ir gal dar kokią bažnyčią — ir viskas. Dabar gi matai, kad jų būta net 40! Visos mūrinės, dauguma puošnios. Prisimenu, kaip mano lankytos apstulbindavo puošniu didingumu, jų istoriniai žymenys ir paveikslai, gūdi prieblanda sukeldavo kažkokį mistišką jausmą, kad išeidavai iš jų lyg apsvaigęs. Dabar į jų nuotraukas įsižiūrėjęs, visą tai iš naujo pergyveni.

Be bažnyčių ir žymesnių, reikšmingesnių Vilniaus pastatų, dar aprašyta ir keleta žinomesnių Vilniaus miesto kapinių. Iš viso jų būta 24. Plačiai aprašyta Rusų kapinės, kuriose palaidoti žymieji mūsų tautos žmonės. Dalis jiems pastatytų paminklų rodoma knygoje. Bažnyčių ir jų architektūrinių detalių nuotraukas papildė senojo miesto planai, rekonstrukciniai pilių ir pastatų piešiniai. Dar atskirai pridėtas prie knygos Vilniaus miesto planas su gatvių vardiniu sąrašu.

Ši knyga yra pažymėtinas kultūrinis įvykis, reikšmingas jautriai prasmingumu ir išliekančiu vertingumu.

Bronius Kviklys: LIETUVOS BAŽNYČIOS V tomas. Vilniaus Arkivyskupija, I dalis. Architektūriniai tekstai Jurgio Gimbuto. Dailininkas ir techniškas redaktorius Petras Aleksa. Jonas Dainauskas parašė Vilniaus vyskupijos istorinius bruožus. Redakcija: Jonas Dainauskas, Bronius Kviklys, T. dr. Anicetas Tamošaitis, SJ, kun. Dr. Juozas Vaišnora, MIC. Redakcijos artimi talkininkai: Nijolė Gražulienė, Veronika Kulbokienė, kun. dr. Viktoras Rimšelis, MIC. Redakcijos fotografai: Juozas Mažeika, Jonas Tamulaitis. Žemėlapiai: Vitalius Matulaitis. Korektorius: Povilas Vačekauskas. Išleido Amerikos Lietuvių Bibliotekos leidykla, 1985 m. 3001 W. 59 St., Chicago, IL, U.S.A. 432 psl. Spaudė V. Morkūno spaustuvė.

ADMINISTRATORIAUS PRANEŠIMAS

AUKOS

\$8.00

J. Kazickas, NY
L. Krajauskas, FL
Vl. Kriaučeliūnas, ONT
E.R. Lengnikas, ONT
El. Legeckis, IL
St. Mačys, OH
A.J. Macėnas, IL
Markevičius, ONT
St. Mikalauskas, OH
J. Mikulis, IL
B. Narbutas, CA
Vc. Numgaudas, IL
St. Neniškis, IL
Pr. Pakalniškis, CA
M. Povilaitis, NY
M. Puskarskis, IL
V. Puodžiukaitis, CT
Aug. Pocius, IL
Vl. Račius, CA
J. Ramas, NJ
M. B. Raugas, CA
V. Raugas, NJ
A. Ramanauskas, FL
R. L. Reivydas, CA
R. Sakas, CA
Vc. Senūta, MA
Edv. Skobeika, NY
Pr. Šapalas, IL

J. Šepety, MI
Vl. Šlikas, MI
V. Stuogis, OH
V. Trečiokas, CT
Ir. Truškūnas, IL
Alg. Uogintas, CT
K. Urbšaitis, FL
St. Zacharka, NY
Br. Zabukas, fl
V. Žebertavičius, FL
G. Žemaitis, OH
V. Židžiūnas, MA
P. Venclova, IL
J. Vidūnas, MA
V. Vilkutaitis, OH

\$7.00

A. Griauzdė, MA

\$6.00

J. Kreivėnas, IL
J. Vaičaitis, FL

\$5.00

V. Andriukaitis, MA
J. Bartkus, MI
K. Balaišis, OH
Vl. Bačiulis, OH
M. Barauskas, CA
G. Balanda, MI
Euf. Cibas, NY
K. Grigaitis, FL
J. Grinius, CT

B. Jablonskis, IL
A. Klikna, IL
Elz. Jodinskas, MI
J. Maskeliūnas, MA
J. Miglinas, OH
K. Ramonas, IL
A. Satkauskas, CT
J. Sasnauskienė, IL
S. Šmaižienė, AR
Iz. Straukas, IL
J. Uksas, CA
V. Tarvydis, IL
El. Valteris, PA
P. Venclovas, IL
A. Zubavičius, AR

\$3.00

J. Andrašūnas, CA
J. Babrys, FL
Vl. Bačiulis, OH
A. Balsys, CT
J. Balskus, IL
V. Banevičius, PA
J. Bartkus, OH
K. Barzdukas, IL
J. Bastys, NY
Ed. Bazenas, FL
J. Birlskis, IL

(Šio laikotarpio aukotojų sąrašo tęsa ateinančiame numeryje)
Nuoširdus ačiū už dosnumą KARIUI.

ATKELTA iš 94 psl.

tų, kol išėjo į pensiją būdama 70 metų amžiaus.

Jos vyras Pranas Šabonis mirė daug anksčiau, todėl, kaip minėjau aukščiau, jo atminimui Konstancija nupirko Klaipėda jūrų šaulių kuopai net dvi vėliavas.

Atsisveikinimas su a.a. Konstancija buvo 1985 m. lapkričio 3 d. Velionė buvo pašarvota šaulių uniformoje ir jos karstas padengtas Tautine vėliava. Atsisveikinime kalbėjo kuopos pakas Juozas Mikulis, dr. Bronė Motužienė ir Šv. Antano parapijos chorvedė Aldona Prapuolenytė.

Lapkričio 4 d. velionė uniformuotų šaulių, kaip ji visada prašydavo, buvo nulydėta į Šv. Antano šventovę, kur kuopos kapelionas B. Rutkauskas atlaikė gedulingas pamaldas.

Amžinam poilsiui išlydėta į Šv. Kazimiero lietuvių kapines.

Miela sese, netikėjome Tavo tokios tragiškos mirties, apgailestaujame Tavo staigų iškeliavimą iš mūsų tarpo. Tegul Visagalis Dievas pasirūpina Tave priglausti.

Ilsėkis ramybėje, sese Konstancija, šioje svetimoje, bet svetingoje šalyje.

Ap. Skopas

Patikslinimas ir papildymas

(Žiūr. 1985 m. Kario 8 nr., psl. 365)

Knygoje "Sunkių sprendimų meitai" pastebėti netikslumai. Nepažymėtas ats. ltn. Adomavičiaus vardas. Turi būti Vladas. Netikra pavardė ats. ltn. Jokūbo Liaudansko. Turi būti Liaudinskas. Literatūroje jis pasirašydavo Liaudos pavarde.

Apie minėtų asmenų likimą suteikiu žinias. Vladą Adomavičių bolševikai suėmė ir išvežė į Rusiją 1940

m. rudenį. Tolimesnis jo likimas nežinomas. Jokūbą Liaudanską bolševikai suėmė 1940 m. rugsėjo 17 d. ir išvežė į Sibirą. Jis žuvo 1942 m. sausio 20 d. priverčiamųjų darbų stovykloje Nr. 47, šiaurės Uralo, Sverdlovsko srityje (buv. Tobolsko gub.).

Osvaldas Žadvydas

Klaidų atitaisymas

1985 m. Kario 1 nr. 10 psl. kairės skilties 9 eil. iš viršaus atspausdinta: "... VII laidos...", turi būti — "XII...".

1985 m. Kario 2 nr. 71 psl. skilties 13 eil. iš apačios atspausdinta: "...divizijos...", turi būti "...avia-cijos...".

Š. m. Kario 1 nr., psl. 14, 1 eil. atpausta "Geidžiui", t.b. "Gaidžiui", toje pačioje skiltyje, iš apačios 12 eil. atpausta "vamzdelis", t.b. "vamzdis".

Prie Nežinomojo Kareivio Kapo Vasario 16 d.

90 v 35.282